

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

46

TRADIȚIA CLASICĂ
ÎN LUMEA MODERNĂ
(Paginile 20—21)

ADÎNCIREA CUNOAȘTERII

IN SUCCESIUNEA de Hotăriri ale Plenarei C.C. al P.C.R. din 2—3 noiembrie 1976, cea cu privire la realizarea Programului de măsuri pentru aplicarea hotăririlor Congresului al XI-lea al Partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative implică din parte-ne o atenție cu totul deosebită. Însăși indicația cuprinsă în Hotărîre este mai mult decît explicită : „Uniunile de creație, toate instituțiile cultural-artistice vor asigura promovarea unei arte și literaturi militante, de înaltă ținută artistică, inspirate din idealurile și aspirațiile poporului, strîns legate de viața și munca sa eroică, situate ferm pe pozițiile ideologiei partidului nostru, care să aducă o contribuție sporită la promovarea înaltelor idealuri umaniste ale societății noastre socialiste, la formarea omului nou, înaintat, la înfăptuirea Programului Partidului Comunist Român”.

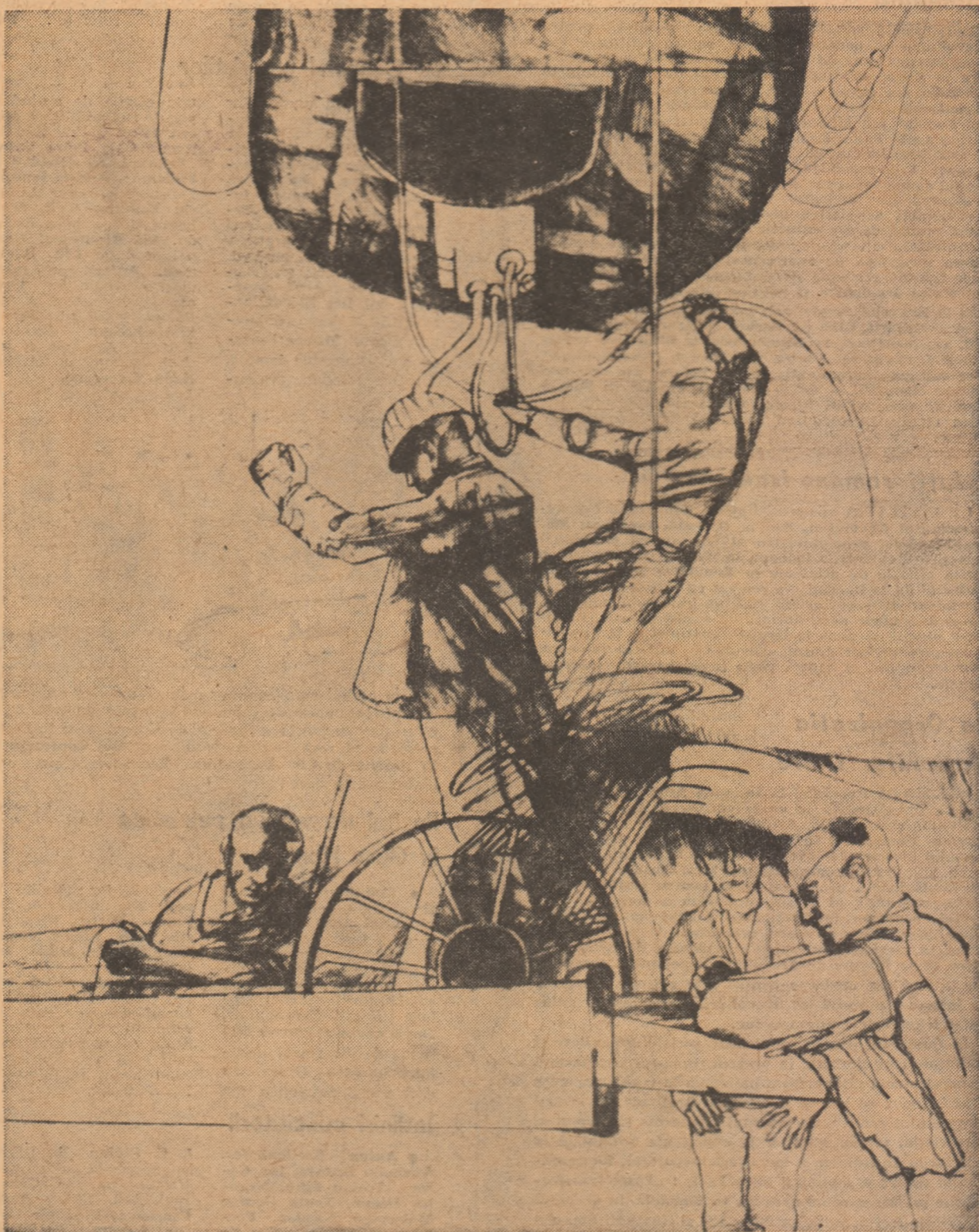
Se înțelege că, prin creațiile cele mai izbutite ale membrilor săi, prin publicațiile sale, prin activitatea obștească a asociațiilor sale în rîndurile cititorilor, prin cînaclurile și festivitățile la care participă, dar mai ales prin acele prime „File pentru Cîntarea României” care au și început a se ivi, Uniunea Scriitorilor se inseriază — să nădăjduim cu tot mai mult accent și elevație — în bogatul complex de manifestări ale spiritualității noastre, pe ansamblul său. Ceea ce, însă, credem că se cuvine subliniat cu pregnanță este că această — vastă — activitate ce-i stă înainte ca o supremă îndatorire de creație militantă să se concentreze asupra unei finalități înfinit mai solicitante decît pînă atum : adîncirea cunoașterii, — a lumii, a societății, a omului, a contemporaneității noastre socialiste în toate multiplele ei fațete.

Documentele de Partid, de la istoricele „Teze” din iulie 1971 la Plenara din primele zile ale lui noiembrie 1971, cînd ele au fost temeinic dezbătute și aprobate în lumina expunerii de atunci a tovarășului Nicolae Ceaușescu ; relevarea problemelor muncii ideologice și ale creației artistice la Conferința scriitorilor din mai 1972, cu sporul de indicații ale secretarului general al Partidului, indicații încă îmbogățite în întîlnirile cu alte uniuni de creație și coroborate cu cele de la Conferința Națională a Partidului din iulie 1972 ; dezbaterile, în baza larg cuprinzătorului Raport, avînd corolar ampla Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la istoricul Congres al XI-lea, cu istoricele lui documente : Programul Partidului Comunist Român și Directivele dezvoltării patriei noastre pînă în pragul anului 2000 ; apoi, în primele zile ale lui iulie 1976, Congresul educației politice și al culturii socialiste și, acum, în acest început de noiembrie, Plenara C.C. al P.C.R. cu vasta ei imbrățișare de probleme, cu substanțialele ei Hotărîri implicînd o multitudine de măsuri — iată un impunător itinerar de gîndire și de acțiune, o strălucită ecloziune a dezvoltării teoriei și practicii în construirea orînduirii socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, un luminos fascicul de lumină în trasarea perspectivei spre comunism.

Iată — totodată — un veritabil tezaur în orientarea și stimularea continuă de către Partid a creației literar-artistice, a muncii intelectuale în genere. Este tezaurul — mereu îmbogățit — al spiritului de partid, al gîndirii îndrăznețe, al voinței de concretizare a ceea ce este și trebuie să devină geniul creator al poporului român în accepția lui cea mai dinamică și, implicit, cea mai trainică în durata valorii artistice. De aici necesitatea adîncirii cunoașterii, de către toți cei într-adevăr dăruți cu geniu creator, a problemelor de bază și de perspectivă ale țării în făurirea revoluției ei socialiste, în depășirea neistovită a ceea ce se perimează prin însuși procesul dialectic al revoluției, descoperind, validînd, promovînd neconținut noul.

Mesajul de cugetare avîntat dar, cu atît mai mult, de eficiență mereu și mereu mai vie, trebuie să devină cel mai puternic imperativ al conștiinței ideologice și artistice a tuturor celor investiți cu darul cuvîntului, al imaginii plastice, al armoniei muzicale, al spectacolului teatral, cinematografic. Întregul efort al creației noastre literar-artistice să se constituie, dar, ca un veritabil univers al umanismului revoluționar. De o vibrantă profunzime a adevărului, pe care un asemenea umanism îl implică. De o tremătătoare frumusețe, care îl exprimă.

George Ivașcu

VASILE PAULOVICI : Constructori (Anuala de grafică — Sala Dalles)

Anotimp de recolte

Senin ești cînd urci drept. Un zeu. Te
bucuri !

Reflexe de podgorii prin vitralii...
Pășești printre contraste, printre lucruri,
Amurgul zvîrle visuri și medalii.

Cu toamnele te-apropii cumpănit
Și viile, Cotnarul te-mpresoară,

Iubirea îți suride — nimb în stih,
Huiește timpul : jivină fugară.

Curg spații, reverii. Calme-adieri
Te copleșesc, te consolează, pier.
Și roadele se-aplecă spre cules.

Ți-e inima astrinsă-n scoarța-i gravă,
Un clocot greu cu fascinantă grabă,
Eternități rivnind în univers.

Al. Jebeleanu

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivascu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpăanu.

Din 7 în 7 zile

„România“

INTERESUL crescând pentru țara noastră, pentru dezvoltarea ei economică-societă, pentru politica ei externă înregistrează tot mai frecvente semne de manifestare în viața internațională. Recent, la Academia de România din Roma a avut loc prezentarea volumului enciclopedic România apărut în editura „Il Calendario del Popolo“ din Milano. Prilej pentru sublinierea, din partea d-nei Tullia Romagnoli Carettini, vicepreședinte al Senatului italian, că „România de astăzi, țară latină europeană și socialistă, este creația conștientă a poporului român, făuritor al propriului său destin, creația conducerii sale înțelepte“. Și prezentarea volumului a evidențiat activitatea neobosită desfășurată de poporul român, de președintele Nicolae Ceaușescu pentru consolidarea și lărgirea procesului de destindere, înfăptuirea securității pe continentul european, realizarea unor măsuri eficiente de dezarmare, instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale.

Și la Bruxelles, unde, sub patronajul miniștrilor belgieni ai culturii, Rika de Backer și Henri-François van Aal, s-a inaugurat, la 5 noiembrie, la Biblioteca regală Albert I, expoziția „Cartea românească contemporană“, care cuprinde aproximativ 700 de volume din cele mai diverse domenii, — de o deosebită atenție se bucură lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu, România pe calea construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate.

Relații româno-irakiene

LA INVITAȚIA vicepreședintelui Consiliului Comandamentului Revoluției, Sadam Hussein, tovarășul Manea Mănescu, prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România, a început, în ziua de 6 noiembrie, o vizită oficială de prietenie în Republica Irak. În convorbirile de la Bagdad s-a relevat cu satisfacție mersul ascendent al raporturilor româno-irakiene, subliniindu-se de ambele părți dorința de a găsi noi căi și mijloace menite să ducă la lărgirea continuă și la diversificarea cooperării dintre cele două țări, în interesul popoarelor lor, al cauzei păcii și colaborării internaționale.

La Organizația Națiunilor Unite

PREZENȚA României la sesiunea Adunării Generale O.N.U., înregistrează în toate sectoarele lucrărilor o activitate remarcabilă. Astfel, în Comitetul pentru problemele economice, în cadrul dezbaterilor asupra raportului directorului executiv al O.N.U. pentru Dezvoltarea industrială, reprezentantul țării noastre a relevat că România s-a pronunțat ferm pentru reflectarea în actul constitutiv al acestui organism a cerințelor noii ordini economice internaționale și democratizării relațiilor între state ; ca atare, programul de studii și cercetări să servească înlesnirii transferului de tehnologie între țările în curs de dezvoltare, ameliorării accesului lor la tehnicele moderne pentru a le permite folosirea, în interesul propriei lor dezvoltări, a progreselor științei și tehnologiei contemporane.

În Comitetul pentru problemele sociale, umanitare și culturale care dezbate, în prezent, raportul secretarului general vizind „Experiența națională în realizarea unor transformări sociale și economice profunde, în scopul progresului social“, documentul a cuprins și răspunsul guvernului român referitor la experiența acumulată în eforturile de ridicare a bunăstării poporului. Reprezentantul nostru a subliniat, între altele : „Toate transformările majore care au avut loc în România, în decursul ultimelor trei decenii, au motivul și finalitatea umaniste, urmărind ca cei care produc bunurile materiale și valorile spirituale ale societății să poată beneficia de ele, precum și abolirea definitivă a privilegiilor minorității și crearea de șanse egale tuturor cetățenilor țării“.

În cadrul dezbaterilor din cadrul aceleiași Comitet asupra raportului pentru eliminarea discriminării rasiale, reprezentantul nostru a subliniat că măsurile adoptate de România pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială confirmă consecvența politicii guvernului român consacrată asigurării unei depline egalități în drepturi a tuturor cetățenilor țării.

În plenara Adunării Generale, în urma dezbaterilor Comitetului pentru problemele politice și de securitate, privind „încheierea unui tratat mondial asupra nefolosirii forței în relațiile internaționale“, a fost adoptată — cu 88 voturi, 2 contra și 31 abțineri — o rezoluție prezentată la acest punct de un grup de state socialiste și nealiniate, între care și România. Adunarea Generală a adoptat apoi, prin consens, o rezoluție privind cooperarea în folosirea în scopuri pașnice a spațiului cosmic.

Cronica

Viața literară

Întilnirea scriitorilor țărani din România

Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Arad, în colaborare cu Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului, a organizat, în zilele de 30—31 octombrie a.c., „Întilnirea scriitorilor țărani din România“, la care au participat peste 30 de poeți și prozatori din mediul sătesc, din întreaga țară.

În cadrul festivității de deschidere, în sala „Studio“ a Teatrului de Stat din Arad, a luat cuvântul prof. Livius Berzovan, președintele comitetului județean de cultură și educație socialistă. A urmat un recital de poezie și proză susținut de

scriitorii țărani, însoțit de recitalul unor rapsozi vocali și instrumentali arădeni. La acest festival au participat scriitorii bucureșteni Nicolae Crișan, Alecu Ivan Ghilia, Traian Iancu și Ion Lăncrăjan. În aceeași zi, a fost deschisă expoziția „Aspecte din activitatea scriitorilor țărani“.

A doua zi, la căminul cultural din comuna Șiria, s-a desfășurat o „masă rotundă“ cu tema : „Rolul scriitorilor țărani, al creației populare“ în perspectiva Festivalului național „Cîntarea României“. Totodată, a avut loc simpozionul „Scriitorii țărani în contextul culturii de masă“, la care au prezentat referate : Ioan

Meișoiu și Stanca Fotino, de la I.C.E.D. București, profesorii Livius Berzovan și Petru Ardelean din Arad și Ion St. Lazăr din Rm. Vilcea.

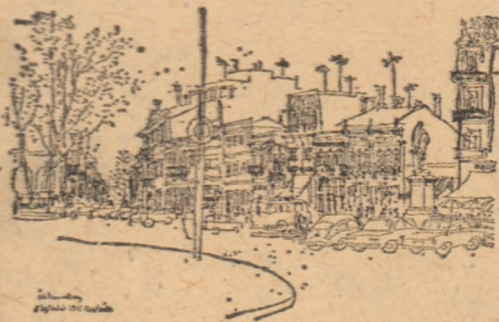
La acest simpozion, Traian Iancu a adus un salut din partea Uniunii Scriitorilor.

Atit la căminul cultural din comuna Șiria, cit și la cel din comuna Șilindia, au avut loc recitaluri de poezie și proză susținute de scriitorii țărani invitați, precum și spectacole prezentate de căminele culturale din Sebis, Dezna, Șicula și Șilindia, cu momente din creația scriitorilor țărani arădeni, destinate formațiilor artistice de amatori.

La Cenacul umoriștilor

Cenacul umoriștilor a ținut ședințe publice, marți 9 noiembrie, la Casa Scriitorilor. Au citit : Dumitru Bades, medic, Irina Eminovici, funcționară, Dumitru Iurea, student, Lucian Petrescu, profesor, Aristotel Pirvulescu, magistrat, și Cornel Sadronie, student. A fost prezentat un fragment dintr-o nouă comedie a lui Ion Băieșu, intitulată „Puterea dragostei“. Poetul Mircea Dimescu a citit versuri inedite. Au fost totodată prezen-

tate cărțile de curind apărute : „Parodii“ de Mircea Micu, „Micii mei toreadori“ de Petre Bokor, „Friptură de lebădă“ de Florin Andrei-Ionescu, „Martori oculari“ de Dorin Tudoran și E. Seceleanu, „De-a baba oarba“ de Vlad Mușatescu, „Umor poliglot“ de Cîk Damadian. Autorii au vorbit despre cărțile lor și au acordat autografe. A participat scriitorul Mircea Sintimbreanu, directorul Editurii Albatros. A recitat versuri umoristice Radu Gheorghe.

În cadrul manifestărilor culturale-artistice organizate în luna octombrie de Comitetul județean de cultură și educație socialistă al județului Constanța a fost deschisă, la Muzeul de artă local, expoziția Constanța — 57 desene de Cîk Damadian. Reproducem aici unul dintre aceste desene.

Recital de versuri patriotice la Gura Hont

Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Arad în colaborare cu Inspectoratul școlar județean au organizat o întilnire cu elevii liceului real din Gurahont și colaboratorii revistei școlare „Laurii Zarandului“. După cuvîntul introductiv rostit de directorul liceului, Spiridon Groza, au citit poezii patriotice din

lucrările lor : Vasile Ignea, Ion Lotreanu, Ion Lungu, Mircea Micu, Vasile Man, Iulian Negriță, Ioan Șerb și Mihai Traianu.

În cadrul acestei întilniri, prof. G. Bulgar a vorbit despre „Țara Zarandului în literatură“. Scriitorii oaspeți au efectuat apoi o călătorie documentară în pitoreștiile localității ale acestui ținut.

Întilniri cu cititorii

Anton Breitenhofer, Augustin Buzura, Ion Căcora, Traian Filip, Negoită Irimie, Toma George Maiorescu, Nicolae Preliceanu, — la dialogurile cu oamenii muncii și tineretului la : Ateneul Tineretului din Reșița, Combinatul siderurgic, Institutul de proiectări, Liceele nr. 1, 2 și 3 din această localitate ; Vasile Nelea la Blaj, cu prilejul comemorării a 30 de ani de la moartea istoricului literar și profesorului Nicolae Comșa ; Mircea Iorgulescu, la librăria Cartea Românească, cu prilejul lansării volumului de versuri „Iris“ de Șt. Radof ; Marin Bucur, D. Murărașu, Augustin Z. N. Pop, la manifestarea cu titlul „Eminesciana“ organizată la „Ateneul Tineretului“ din București ; Ovidiu Padima, la „Revista literară-artistă pentru pionieri și elevi“ intitulată „Pe fir de baladă“ ; Virgil Carianopol, Stelian Păun, Al. Raicu și

L. C. Ștefan la Școala generală din satul Uzun, comuna Călugăreni, jud. Ilfov ; Andrei Ciurunga, Vladimir Colin, Ion Larian Postolache, Al. I. Ștefănescu și Dragos Nicol, la Casa de cultură și întreprinderea I.G.O. din Slobozia și căminul cultural din comuna Vilcele jud. Ialomița ; Paul Daniel, Mircea Martin și G. Zarafu, la liceul „Al Sahia“ din Capitală ; Ion Acsan și Ion Potopin, la librăria „M. Eminescu“ din Tulcea și Galați, și la librăria „Ion Creangă“ din Brăila ; Agatha Băcevia, la Institutul de proiectări fizice, bibliotecă „I. Ibrăileanu“, Liceul „I. L. Caragiale“, Școala de alimentație publică și Filatura „Jilava“ din București ; Zoe Dumitrescu-Busulenga, Gabriel Iosif Chiuzbaian, Nicu Filip și Aristotel Pirvulescu la Cenacul „Titu Maiorescu“ al juriștilor, din Capitală.

I. Negoiescu

Semnal

■ Paul Georgescu — DOCTORUL POENARU. Desfășurat de-a lungul perioadei interbelice, noul roman al lui Paul Georgescu, într-un fel o continuare a ciclului inițiat în 1968 cu Coborînd, este romanul unei înalte conștiințe, acționînd pe drumuri solitare, ca, în final, eroul să se alăture acțiunii revoluționare comuniste. (Editura Eminescu, 190 p., 7 lei, 7 000 ex.).

■ Al. I. Ștefănescu — FRATELE MEU, FEMEIA. Sub acest titlu însoțit, Al. I. Ștefănescu grupează cinci povestiri „cu și despre femei“, autorul neavînd „nici o intenție monografică“ sau de a descrie condiția femeii, ci doar aducîndu-ne aminte „că sîntem o aceeași, o singură spiță, adică oameni, oameni-femei și oameni-bărbați, adică frați“. (Editura Cartea Românească, 326 p., 10,50 lei, 4 370 ex.).

■ Ion Potopin — PROFIL DE IVORIU. Reuăm, din sonetele volumului, multe de inspirație patriotică, o Ipostază a grîului : „La ospățul subpămîntean, în frunte / stă grîul ca un mare voievod, / pe fruntea lui se arcuiește-un pod / pîrînd suplicul zodiei măruntă ; / / / I-au aruncat aici ca un năvod / pină la cer din spic să facă punte / pentru alaiul stelelor din munte / atunci cînd pleacă singure-n exod. / / Cînd face-un gest cu mătăsoasă liră / se strînge-n cupe timpul osu cu os / ca vinu-n care-orchestrele pîlîră ; / / tot numărînd minunile de jos, / sub pleoape grele lacrima respiră / o nuntă cu sărutul maiestruos !“ (Editura Albatros, 96 p., 6,25 lei, 700 ex.).

■ Ion Mărgineanu — STELE ÎN MUNT. Specific volumului și versurilor poetului debutant în 1971 cu Asfințit de vise, Ed. Litera), acest Autoportret : „Să nu vă mire / că mă vedeți prea des la blaj / încă n-am învățat toate străzile și casele / crucile și pomii pe de rost / trec pe la fiecare iau inscripțiile cu mine / le duc în cercuri mari de prieteni / oamenilor prin gări / elevilor pe băncile școlilor / dealurilor împădurite cu vii / le citesc cu voce tare / le repetăm în cor / o dată, de zece ori / le sărutăm / apoi le înapoim caselor / străzilor / liniștii / ne îndepărtăm / ne facem cu mina / apoi mă retrag în inima orașului / și repet : / inscripția aceasta e Patria / și aceasta e Patria / și aceasta și aceasta e Patria / și casa aceasta e Patria / și pomul acesta și liniștea aceasta / și mormîntul și teiul și gara și larma combinatului / și orașul acesta e Patria / și poetul e Patria.“ Editura Albatros, 64 p., 4 lei, 2 100 ex.).

■ Petre Sălcudeanu — BUNICUL ȘI O LACRIMĂ DE FĂTĂ. Un nou roman polițist, apărut în colecția Căpșidra, al optulea, se adaugă ciclului început de autor cu Un biet bunice și o biată crimă, în 1970. (Editura Eminescu, 238 p., 5,75 lei, 70 000 ex.).

■ Ștefan Andreescu — VLAD TEPES (DRACULA). Pornind de la adevărul istoric desprins din documentele epocii coroborat cu elementele legendare, de o atit de largă răspîndire în timp și spațiu, autorul acestui monografii reușește să alcătuiască un nou portret autoritarului domn al Țării Românești, acela de exponent al idealurilor naționale. (Editura Minerva, 342 p., 10,50 lei, 10 115 ex.).

LECTOR

Cultura – un imens bun comun

In efervescența creatoare care caracterizează existența complexă a patriei noastre, cultura devine un imens bun comun. Valențele ei structurale o demonstrează a fi una dintre cele mai dinamice și mai indestructibile forțe ale umanității. În concepția acelor care o făuresc, cultura este în esențialitatea ei un continuu proces creator de valori noi. Cultura nu este atributul unor minorități privilegiate, ci un bun indivizibil și o operă colectivă care este generată de efortul fiecăruia și al tuturor pentru a exprima, în semne cu profunde sensuri, aspirațiile umanității.

Așa cum s-a mai putut afirma, istoria autentică nu este o desfășurare cronologică de întâmplări, ci suma valorilor spirituale, a operelor de civilizație pe care generațiile și le-au transmis succesiv, ca torțele lampadoforilor. Niciodată, în patria noastră, oamenii aflați în serviciul culturii nu s-au considerat a fi alienați în turnuri, tăind legătura cu masele însetate de frumos, de adevăr și de cunoaștere. În exercitarea „delicatei profesii de creator“, despre care scria Ortega Y Gasset, ei s-au socotit germini vii, stimulatori ai unui vast proces formativ.

Neizolați din viața socială, alături totdeauna de popor în clipele cruciale ale destinului său istoric, oamenii de cultură ai României și-au pus întreaga lor energie creatoare în slujba colectivității căreia îi aparțin prin toate fibrele lor, vibrând în concordanță cu freamătul plenar al unanimității locuitorilor acestor pământuri.

Oamenii de cultură ai patriei noastre sînt și afirmatorii esenței sociale și etice a culturii, adversari hotărîți ai oricăror idei nocive care ar căuta să ridice ziduri între variatele forme ale activității umane, stabilind ierarhii absurde de valori, tulburînd sentimentul statornic de solidaritate, baza întregii vieți și a oricărei creații umane. Ei sînt însuflețiți de voința puternică de a face ca luminile culturii să se răsfrîngă asupra tuturor.

In această efervescență plenară se poate observa și emulația acelor care tind nu numai să se împărtășească de la izvoarele culturii, ci și să se înscrie în rîndurile creatorilor de valori spirituale. Revistele literare sînt asaltate de forțele acestor numeroși aspiranți, cenaclurile înfloresc pretutindeni, în năzuința legitimă a fiecăruia de a-și transmite o profundă impresie, propria vibrație în impact cu universul înconjurător. Dar, este absolut clar, că nu orice aspirant poate deveni un creator de artă. Oricît de intens ar fi elanul, tenacitatea, voința încordată, toate aceste elemente însu-

mate pentru exercitarea unei activități nu vor cristaliza în diamantul scăpărător în mii de focuri al artei, fără existența talentului.

Însușirea culturii și modelelor nu va putea crea un scriitor, arta fiind cel mai dificil dintre meșteșugurile umane, o infinită căutare și zbatere, o uriașă săpare în straturile cele mai profunde pentru aflarea nucleului iradiant de frumusețe. Trebuie să existe acest mare dar natural, această inefabilă vocație pe care o poate cizela dar nu genera însușirea culturii. Descoperirea și cizelarea talentelor este o datorie a noastră, a tuturor. Orice creator al artei vine pe lume cu o voce proprie, pentru a transmite un mesaj, sigilat cu pecetea de neconfundat a personalității sale. Dar, în același timp, orice creator al artei reprezintă și un moment culminant al conștiinței colectivității căreia îi aparține. Totdeauna un scriitor adevărat aruncă un strigăt nou lumii, adăugînd o vibrație clară literaturii. În glasul lui, în concordanță cu coralitarea vocilor colective, se va presimți totdeauna puternică setea de dreptate și de frumusețe, aspirația spre o eră de libertate deplină.

COARDA cea mai vibrantă a inspirației contemporane este patriotică, iar poezia este afirmată hotărît, poezie angajată sub acest semn astral, fără de nici o oscilație. În unda poeziei interferează armoniile plenare. Iar după chinurile lungi ale creației în care se zbate orice scriitor dăruit, se ascende către lumina artei, cu marea dorință a împărtășirii către întregul univers a divinului său suris. În seninătatea simetriilor artei, muza adevărată se fixează lingă virtute și înaltele ei sensuri modelatoare.

Poezia adevărată încearcă și reconstituirea emoționată a istoriei, colorînd puternic trecutul dramatic al Patriei. Nici această uriașă temă nu poate aparține oricui, căci pentru a o purta pe culmile realizării artistul trebuie să fie stăpîn pe instrumentele armonice ale artei verbului. Numai un creator inspirat și stăpîn pe exercițiul dificil al artei poate să scrie despre marea misiune a patriei în lume. Altfel se ajunge la țărmurile retorismului, la oratoria artificială care sfișie vâlul transparent al poeziei. E mai bine să rămii în umbra uitării decît să înstrăinezi arta pentru o nenobilă faimă. Nu se poate urma, pentru realizări de valoare perenă, decît itinerarul rațiunii clare, cîntînd viitorul revoluției și progresul uman. Versurile sînt închinare frumuseții, adevărului, fericirii pe acest pămînt, gîndirii care zboară, științei experimentatoare, inimii înflăcărate, frunții înalte, nemuritoare tinereti.

Alexandru Balaci

Ilustrație de VAL MUNTEANU pentru Povestiri populare românești și săsești (Anuala de grafica — Sala Dalles)

Baladă la Dunăre

Undele nestinsei sorți
Sapă-n licăr alb granitul.
Bate Dunărea la porți
Mai încet ca infinitul.

Poate-i ochiul de vulcan
Lăcrimînd sub stea martiră,
Cînd plămînul diafan
Din adinc de mări aspiră.

Poleit de praf stelar
Drumul Dunării măsoară
Dor de cîntec milenar,
Prag de inimă și țară.

Tulbure senin în spasm,
Blindă în sălbăticie,
Prinsă-n faldul unui basm
Ce-n tulpini de veac și-l scrie.

Pescărușii vii sau morți
Mișcă valurile toate.
Pune Dunărea la porți
Sunet de eternitate.

Damian Ureche

Tineret — Educație — Literatură

Rolul formativ al romanului istoric

FUNCȚIA educativă a literaturii n-a fost contestată de nici o estetică. Genurile „istorice” însă au fost socotite, în mod firesc, apte a sădi în sufletele generațiilor succesive sentimente dintre cele mai alese. Literatura cu tematică istorică este — atunci când nu există didacticismul minor și prolixitatea documentaristă — citită masiv, și trebuie observată preferința tineretului pentru nuvela și romanul istoric. Fiindcă trecutul, dacă e scurtat cu subtilitate, oferă nu neapărat soluții, ci o perspectivă asupra vieții, asupra cursului evenimentelor. Tineretul și pasiunea literaturii pe teme istorice — iată un subiect ce intră în ordinea firească a lucrurilor. Care ar fi, așadar, fizionomia romanului și a nuvelei istorice?

Romanul își procură „materia” din viață — iată o afirmație pe care n-a contestat-o nimeni. Viața înseamnă trecut, prezent și viitor, însă timpul literaturii scapă observației elementare. Uzind de mijloace comune în ordinea vieții, opera propune o simbolică, o suită de semnificații. Literaturii, cele mai clare modele i le oferă trecutul, dar marea miză a scrișului ține de o actualitate perpetuă. Se scrie literatură de anticipație, zona epică poate fi împinsă undeva în viitor. Recuzita literaturii e oferită de experiență. Creatorul lucrează în interiorul unui timp care și-a precizat „lectia”, în acel cadru ce hrănește imaginația și clarifică psihologiile eroilor fictivi. Bergson scria undeva: „Nous trainons derrière nous, sans nous en apercevoir, la totalité de notre passé” („Tirăm după noi, fără să ne dăm seama, totalitatea trecutului nostru”). E mult adevăr aici, și trebuie observat că în acest trecut e condensată nu doar „fișa personală” a celui ce-și rememorează drumul parcurs, ci mult mai mult: o istorie și o filosofie, o acumulare de viață ce poate fi contemplată eficient. Viitorul implicat de literatura fantastică a mileniului întâi al erei noastre și chiar de mai târziu a devenit, în mare măsură, „trecut”. Timpul artei nu este timp fizic, constantele psihologice interesează. Epica vieții curente e trecută prin filtrul „deformator” al imaginației creatoare. Când scria că „romanul se alimentează din marele bazin al vieții”, Pompiliu Constantinescu formula o idee valabilă pentru rezerva de energie a literaturii, indiferent de gen. Criticul vorbea în termeni aristotelici atunci când observa că romanul „nu e însă copie a realității: aceasta cade în sarcina istoriei politice și sociale”. Dar nici istoricul „politic”, socotit a fi mult mai obiectiv ca literatul, nu „copiază” realitatea. Ei istoriile, nu numai operele literare referitoare la o aceeași epocă, diferă ca „viziune” în funcție de autori, condițiile concrete în care apar etc., cu toate că istoria nu cunoaște variante.

Ideile interesante despre romanul istoric a emis Alessandro Manzoni, pe care De Sanctis, cunoscutul istoric al literaturii italiene, îl socotea „șeful școlii romantice”. În *Del romanzo storico*, în genere, de componimenti misti di storia e d'invenzione. Manzoni respinge genul romanului istoric. Opera de artă, susține el, are finalitatea ei, în vreme ce artistul o apucă spre finalul pe care-l crede el de cuviință. Istoria oferă, odată cu materialul de viață, soluții, finalități. În acest punct scriitorul nu mai poate crea, el trebuie să „asculte” de faptele întimplite; prin urmare, romancierului îi este interzisă o mare libertate, aceea de a oferi el însuși finalități. G. Călinescu îi dă dreptate, în aparență, lui Manzoni, însă când trece la analiza problemei îl contrazice în esență. „Dacă romanul istoric n-ar fi posibil — scrie marele nostru critic — atunci nu e posibil nici un roman,

pentru că romanul actual e de fapt localizat în condiții istorice.” Soluția lui Călinescu nu diferă de soluțiile propuse de alți critici care s-au ocupat de chestiune: literatura pe teme istorice trebuie să respecte atmosfera și unele adevăruri generale: nu poți face, de pildă, din Napoleon cuceritorul Constantinopolului. În subtext, se susține că romanul actualității e și el „istoric”. Însă, dincolo de ambianță, acest tip de roman conține eroi care, dacă n-ar fi scoși la lumină de scriitor, n-ar rămâne înregistrări de nici o istorie. Romancierul transformă în istorie ceea ce în mod firesc n-ar fi niciodată istorie. Una e să descrii societatea din jurul lui Karamazov și alta să vorbești de ambianța în care se mișcă eroii dostoevskiani Mișkin...

ESTE interesant de văzut cum gîndesc un teoretician despre propriile lucrări literare inspirate de istorie. G. Călinescu a scris, cum este cunoscut, *nuvelele iubite* lui N. Bălcescu, *Catină*, *Damnata* și *Noi vrem pămînt*, despre care a făcut și câteva interesante mărturisiri. Prima nuvelă, ne spune autorul, „desenează figura lui N. Bălcescu”. Desen înseamnă: contur, relativă absență a detaliilor, descriție sumară. Proza a doua „redăsteapă silueta unui tânăr poet”. Silueta presupune tot linii, profil, esență. Pentru că — în concepția lui Călinescu — „a face literatură cu oameni ai trecutului duce la primejdia arheologiei”. Călinescu s-a ferit de „arheologie”, a evitat așadar primejdia. Ce a urmărit scriitorul? O spune el însuși: „să trezească emoția cititorului pentru eroii noștri sociali”. Ca să realizeze acest deziderat, prozatorul a „aplicat puțin (s.n.) metoda de a grava realitatea trecută a lui C. Negruzzi din D. Scaviaski”. Metoda scriitorului de la 1840 consta, prin urmare, tocmai în a nu face... „arheologie”, ci în a sugera, a desena, a profila pe ecranul timpului existențe exemplare pentru modul de a gândi al omului de totdeauna.

Genul prozei de inspirație istorică din literatura română a fost „precizat” în secolul trecut. Gh. Asachi, luînd ca model „novele” italiene, inspirîndu-se din „apocrisile patriei”, și-a permis mari libertăți față de izvoare. Al. Odobescu s-a „silit” să respecte datele din letopisețele naționale, dar a deviat și el adesea de la litera cronicii. De atunci, două direcții s-au conturat în proza cu acest profil: s-a oscilat (și se mai oscilează încă) între respectarea „ortodoxă” a adevărului și pulverizarea lui în ficțiune quasitotală. Se crede că Rebreanu a „eliberat” romanul românesc și de povara lirismului excesiv și de obligația de a apela la vechile hrisoave. Însă, în legătură cu modalitățile de a interpreta literar istoria, un lucru este cert. Scriitorul pasionat de trecut trebuie să cunoască istoria, perioada de care se ocupă. Chiar „falsificarea” imaginii general-admise a epocii se sprijină nu pe ignoranță, ci pe cunoaștere substanțială! Prozatorii români au abordat subiecte cu voievozi vestiți, mari personalități ale istoriei (Stefan, Mihai, Mircea), dar și aspecte ce-i implicau pe domnitori fără o aură de excepție. Interpretările imbracă o mare diversitate, însă icoana lăsată de marii cronicari români n-a fost modificată în esență. De ce? Istoria e rezistentă în punctele ei cruciale. După 1800 nu se mai scriu cronici de răsunet. Un gen „literar” a apărut, poate pentru totdeauna. Marii voievozi au rămas drept subiecte de epopee. Domnitorii de „mîna a doua” — pretexte pentru viziuni psihologice, demistificate.

Ion Lotreanu

BENCsik JANOS: *Metamorfoza cimpului* (Anuala de grafică — Sala Dalles)

Calitatea de martor

AM INDRĂGIT în copilăria mea un copac. Seda în fața ferestrei și ascundea cu ramurile lui uriașe cerul și mișcărea cerului: soarele, ploaia, păsările. Îmi dăruia în schimb frumusețea veșmîntului său de frunze strălucitoare și, mai ales, calitatea de martor: vibra statornic dincolo de sticla ferestrei ca o ființă apropiată și generoasă căreia puteam să mă încredințez.

S-au josit între mine și copacul acela relații pe care n-am izbutit să le am cu rudele sau cu prietenii mei de atunci. Cel ce mă înconjurau, îmi cereau să mă port cumsecade, să stau în vîrstă ca-ntr-o țară. În preajma copacului eram, însă, așa cum aș fi dorit. Prezența lui uriașă mă încuraja să scot la lumină gesturi și cuvinte ciudate, să dau la iveală taine ascunse, să țin discursuri de credință și loialitate, să fac mărturii pe care imaginația mea le complica și le infierbînta... Bineînțeles că oriunde aș fi plecat, cel mai dor îmi era de copac. La fiecare întoarcere era primul pe care îl salutam lovindu-i coaja cu palmele. Îl regăseam fericit în fața ferestrei regăsindu-mă și pe mine în frunzișul fremătător: exista o garanție acolo, în depozitul verde, că făptura mea atît de bîcînică și neînsemnată era un cap de mîgar tras peste-o piele de împărat.

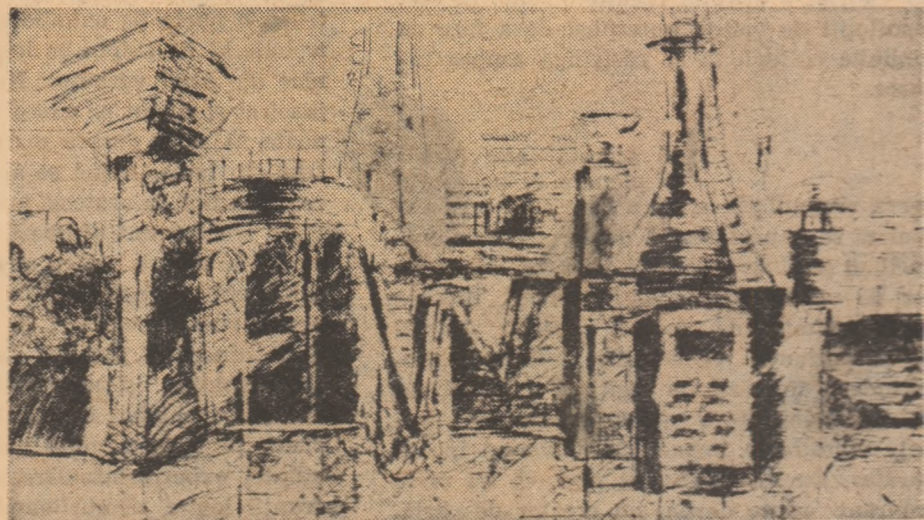
Oricît ar părea de forțat, am să fac o apropiere între copacul acela și actul creației. Se spune adesea: „scrieți o literatură despre tineretul de astăzi. O literatură în care tinerii să se recunoască”. M-am gîndit apăsător: cum aș putea face? La care dintre tinerii pe care îi cunosc să mă gîndesc? Cunoșc un număr considerabil de tineri, dar în nici unul din ei nu întrevăd un personaj literar. Biografiile lor sînt modeste. Existențele potrivite. Nici unul din ei nu are aerul de erou. Un tînăr strungar despre care aș scrie cum muncește el în uzină ar fi foarte nemulțumit de portretul pe care îl aș

face. Imaginea aceasta l-ar stringe. Visul său despre sine este cu mult mai frumos. Și visul celui ce la prima vedere nu face decît să muncească pămîntul.

Cumsecădenia biografică nu este un succes literar. Năzuința spre mai mult și mai altfel crește ca iarba cea bună peste pămînt. Hainele pe care le croim pentru personajele noastre trebuie să încapă toate măsurile omenești. Zărit sub raportul proiecțiilor sale imaginare, omul iradiază la fel de multă solaritate ca însuși soarele. Dacă faptul acesta ar fi vizibil, am purta fiecare pe creștet o aură. Găsim că tocmai momentul acesta al transferului către o spiritualitate din ce în ce mai cuprinzătoare, chipa cea mare cînd făptura umană ia foc de la propria-i flacără, trebuie să declanșeze actul creației.

Revin la uriașul străjer al copilăriei mele pentru a spune că făptura omului tînăr crede în calitatea de martor a scriitorului. Particip la întîlnirile cu cititorii pentru că dincolo de lucrurile obișnuite care se spun este mereu cineva care strigă că literatura trebuie să ceară și să dea socoteală despre ceea ce se întîmplă cu oamenii; că scriitorul trebuie să guverneze zilnic destinul lumii pentru a ști cine sîntem și către ce ne-n dreptăm; că arta este vie, că este puternică atîta vreme cît semnele ei vorbesc despre înălțare. Particip la întîlnirile cu tinerii pentru că răspunderea pe care mi-o așează în spate îmi place; pentru că ochiul lor care mă cercetează atent dar și tandru mă îndeamnă cu prețul zilelor mele să văd nevăzutul și să știu neștiutul rost pentru care nu pot trăi fără să viseze continuu; pentru că într-o zi să le pun în față o oglindă în care, peste creștetul lor, să ardă o strălucitoare aureolă și ei să mă întrebe: sîntem chiar noi aceia? Și, ruptă de oboseală, eu să zic: da!

Sânziana Pop

DOINA BOTEZ: *Industrie suceveană* (Anuala de grafică — Sala Dalles)

Anticipația — un „gen” al tinereții

LITERATURA de anticipație sau științifico-fantastică este judecată indeobște în contextul literaturii dedicate tinerețului. Și, într-un fel, cu îndreptățire. Ea își propune, programatic, să educe și să formeze tineretul, să cultive în conștiința acestuia pasiunea cercetării științifice, nevoia de cunoaștere, curajul și abnegația, setea de adevăr, dragostea de țară și de pământul natal — totul într-o deplină consonanță cu dezideratele unui larg și înalt umanism ce trebuie să caracterizeze epoca noastră contemporană. Nenumărate povestiri sau romane ce-și plasează acțiunea într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat vorbesc în fond despre timpul de azi, al nostru, aducând în dezbatere probleme ce ne frământă și ne preocupă zilnic la modul cel mai acut cu putință, probleme care sînt ale noastre, omenești, și care vor fi ale noastre întotdeauna.

Acestea, cred eu, sînt în primul rînd caracteristicile literaturii științifico-fantastice românești, ce fac ca ea să-și impună personalitatea distinctă pe plan internațional. Dacă aloreia întîlnim lucrări realizate în formula S. F. care supralicitează sentimentul groazei și al teroarei, care se abandonează în descrieri hipertehnice și imaginează o lume a viitorului în culori sumbre, dezumanizată, dominată de obsesii obscene sau cuprinsă de spaima unor cataclisme cosmice, a unor agresiuni interastrale, literatura românească de S. F. nu reține nimic din toată recuzita aceasta iefină, indeobște proprie literaturii minore, manufacturiere. Și nu întîmplător.

Două sînt — după părerea mea — cauzele ce concură la împlinirea pe coordonatele elevate ale unei profunde meditații filosofice privind condiția omului în univers, ca subiect principal de dezbatere al literaturii noastre actuale de inspirație științifico-fantastică. În primul rînd, existența unei tradiții, pe fond clasic, a genului, concretizată în opere literare de aleasă finută artistică, datorate unor personalități de primă mărime ale scrisului românesc (Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Felix Aderca, Victor Eftimiu, Oscar Lemnaru, Victor Papilian etc.), a făcut ca încă din începuturi formula românească S. F. să fie orientată cu precădere spre debaterile umaniste și nu spre cele tehnice, spre temele literare majore. Într-o atitudine angajată, progresistă. În al doilea rînd, dar nu și în ultimul, scriitorii noștri de azi ce cultivă genul S. F. și-au pus talentul și priceperea în deplină consonanță cu comandamentele de actualitate. Plecările în cosmos, aventura unor expediții insolite, întoarcerea în timpi istorici trecuți ori miraculoasele descoperiri de laborator ale unor savanți de geniu pot fi subiecte literare la fel de actuale, la fel de interesante și de pasionante ca oricare altele inspirate din viața și activitatea nemijlocită a celor ce muncesc efectiv în uzinele și laboratoarele României socialiste de azi, pe ogoare, în sălile de cursuri ori purtînd cu demnitate uniforma militară a străjerilor granițelor patriei. Căci, a privi în viitor, a scruta zările zilelor de mîine

este în primul rînd un act politic de o majoră semnificație. Iar pentru a putea vorbi despre acest mîine, despre viitor, trebuie înainte de orice să ne cunoaștem temeinic prezentul.

În plus, oamenii viitorului nu vor fi altfel decît așa cum îi vom pregăti noi, cei de astăzi, să fie. Vor fi mai buni? Vor fi mai inteligenți? Mai curajoși? Mai demni? Fără-ndoială că da. Numai că nici una dintre aceste calități nu va fi dobîndită pe cale miraculoasă. Le aflăm astăzi în noi, și noi înșine trebuie să știm să ni le cultivăm cu responsabilitate pentru a le putea transmite ca zestre esențială, neprețuită, urmașilor noștri de peste ani și de peste veacuri.

DESPRE aceste lucruri trebuie să vorbească cititorilor săi, tinerilor săi cititori, și literatura noastră de anticipație. Cititorii trebuie să afle în paginile cărților de inspirație științifico-fantastică eroi exemplari, eroi care, prin atitudinea lor, prin calitățile lor civice și morale să reprezinte un model de conduită umană și cetățenească. În acest sens, scriitorului îi revin sarcini și obligații de înaltă responsabilitate.

Scriitorul care imaginează o lume a viitorului, superioară, o societate perfecționată, trebuie să aibă o bună cunoaștere a filosofiei materialiste marxiste, pentru ca lumea imaginată să reprezinte, în fond, idealul unei lumi spre care noi înșine țintim într-o continuă nevoie de autoperfecționare. Evident, această perspectivă spre progres și civilizație trebuie să țină seama de sentimentele și de convingerile proprii constructorilor unei noi societăți, a unei noi orînduirii. Din acest punct de vedere, un paralelism trebuie să existe deschis într-o continuă confrun-

tare dialectică dintre omul zilei de azi și oamenii zilei de mîine, posibilități, virtualități eroi al viitorului.

Aceștia pot fi tinerii de azi, tinerii de mîine sau de poimîine, asupra formării cărora literatura acționează, trebuie să acționeze în mod pozitiv. În primul rînd literatura ce se adresează prin mijloacele proprii, specifice, de exprimare acestei categorii de cititori. Și creația de tipul S.F. poate fi o asemenea literatură. Ea nu trebuie să înfrumusețeze viitorul, să-l idilizeze; ea nu are nevoie de culori trandafirii, de dulcigării și prezentări edulcorate ale conflictelor proprii unei posibile societăți viitoare. Ea trebuie să ia atitudine tranșantă în problemele fundamentale ale existenței, să combată spiritul conformist, mentalitățile retrograde, să dea aripi fanteziei creatoare a omului — acel homo faber al zilei de mîine — într-un climat de liniște și de pace universală; ea trebuie să propună o perspectivă însuflețitoare de muncă și luptă pentru progres și civilizație.

Iată cerințele și imperativele ce se pun în vederea realizării unei bune literaturi destinate tinerețului, a unei literaturi create în spiritul epocii pe care o trăim și care să răspundă cerințelor majore ale unui public din ce în ce mai exigent cu propria sa formare. Literatura românească de inspirație științifico-fantastică se dovedește, prin operele sale de vîrf, capabilă să răspundă plenar acestor deziderate. Aceasta și explică, în parte, succesul de care se bucură ea în rîndul adolescenților, și nu numai al acestora, impunîndu-se ca o prezență matură în piesajul literar actual al țării.

Constantin Cubleșan

VINTILĂ FĂCAIANU : Bătălia de la Rovine (Anuala de grafică — Sala Dalles)

Dezbaterile

„României literare”

Scrisori de la cititori

Datoria școlii

● REVISTA „România literară” a devenit în ultimii ani un auxiliar prețios în studierea limbii și literaturii române — atît pentru elevi cit și pentru profesori. Ca profesor care predau acest obiect de peste 20 de ani am simțit chemarea pe care a adresat-o articolul de fond nr. 43/1976 intitulat „Tineretul și literatura”.

Profesorului, școlii, le revin obligația hotărîtoare în cultivarea vorbirii îngrijite și corecte, în exprimarea scrisă, în crearea culturii generale, umaniste, a viitorilor cetățeni ai patriei, în formarea caracterelor și educația tinerei generații în spiritul idealurilor societății noastre socialiste, al dragostei față de țară. „Limba — spunea Vasile Alecsandri — este tezaurul cel mai prețios pe care îl moștenește copilul de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute și care merită să fie păstrat cu sfințenie de generațiile ce-l primesc”.

Învățămîntul românesc și-a îndeplinit întotdeauna această îndatorire cetățenească și patriotică și a onorat-o uneori cu sacrificii și cu exemple de înaltă iubire de țară.

Măsurile luate în ultimii ani pentru îmbunătățirea studiului limbii și literaturii române, situarea acestui obiect printre disciplinele fundamentale ale procesului de învățămînt evidențiază rolul școlii și al profesorilor de limba și literatura română, al întregului corp didactic în îndeplinirea cu înaltă răspundere a sarcinilor ce le revin în cultivarea limbii române, în dezvoltarea interesului elevilor pentru cunoașterea marilor valori literare naționale.

Profesorul trebuie să pună întotdeauna în lumină, în funcție de conținutul textului literar, idealurile naționale și sociale, principiile și normele morale, concepțiile și atitudinile pentru care militează scriitorul, în armonie cu cerințele educației comuniste a elevilor în societatea noastră, cu sarcinile stabilite în documentele Congresului educației politice și al culturii socialiste.

De bună seamă, educația patriotică a elevilor se realizează nu numai printr-o disciplină sau alta, ci prin întreg procesul de învățămînt, prin tot ansamblul climatului spiritual din școală, prin manifestările extradidactice, activitățile politice, culturale, prin exemplul personal al cadrelor didactice.

Lecțiile de literatură, fie că tratează literatura populară sau scrisă, furnizează — în ansamblu — o cronică vie a vieții poporului nostru, a existenței sale, a universului său de gânduri și simțiri. Prin ea știm să definim mai viguros viitorul, în funcție de noi înșine, de orizontul spiritualității noastre. Să nu uităm — în activitatea noastră — că materialul primordial al literaturii este limba, și educația patriotică trebuie să înceapă prin cultivarea limbii, înțelegerea ca expresie a fizionomiei morale, a modului de viață, a istoriei poporului român. Ienăchiță Văcărescu ne-a lăsat drept moștenire tulburătoare versuri patriotice sub formă testamentară: „Creșterea limbii românești / Și-a patriei cînstire”.

În comentarea textelor literare profesorul trebuie să insiste în a dimensiunea în sufletul tinerețului chipul patriei, al omului de la noi, dorurile și idealurile noastre etice, clocotul vieții noastre noi. Toate acestea sînt îngemănate în operele scriitorilor militanți patrioți care se găsesc în manualele școlare și bibliografiile cu operele indicate pentru lectură.

O cercetare făcută recent în fișele bibliotecilor școlare din sectorul 8 arată un lucru îmbucurător, anume faptul că în aceste fișe pot fi întîlnite cele mai valoroase opere din literatura română și din literatura universală. Lumea minunată a basmelor populare românești aprinde și astăzi imaginația școlarilor. Făt-Frumos, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Păcală, Tindală, zmeii sau alte personaje au ecou puternic și astăzi în sufletele copiilor. Lumea lui Creangă, a lui Sadoveanu, lumea marelui Eminescu și a lui Arghezi, lumea lui Pușkin, ca și lumea plină de mister și neprevăzut a cărților lui Jules Verne vin să dea aripi fanteziei tinerilor școlari. Lectura cărților lor, dar și a cărților de azi este o certitudine, un fapt real. Rămîne ca o chemare de răspundere pentru școală în general, pentru profesorul de limba și literatura română în special, ca orientarea în privința lecturii să fie în deplină concordanță cu cerințele formării personalității umane.

Prof. Nicolae Vulpe

Inspector școlar coordonator pentru sectorul 8, București

Nemuritoare zidire

Țara,
falconică pădure. Mare, deasă. Coroană de
catarge,
zările suind. Coroană cu murmur de fîntînă
nesecată. Catarge cu rădăcina de oase. În
picioare
mereu. Și frunza, leagăn. Leagăn doinind
neveștejit pruncilor. Vîntul cel rău, de ceturi
frunza o clătină. De milenii, frunza pruncii îi
crește
întreagă.

Țara,
bogat muzeu. Cu răsărituri vaste. Din el o
părintească
frunte țîșnește adîncă, luminoasă la Naltu-
Pod și-a
Libertății Cîmpie; ogorul scăpat de-a fiarei
robie,
pragul casei Coloană infinită rămină — la
Plevna

reinvie. Și Oituz. Pe drumul biciuit de nopți,
dar totdeauna
treaz, un fluviu din ceasloave își strigă
numele
întreg.

Țara,
nemuritoare zidire. La primăvara ei ochii
se-ntorc,
sămînță rodită de sînge și foc. În pasul
traianic
pecete pe vatră. Dacica vatră. Vara fructului
copt
romanitatea trăindu-și-o azi; pe schele de
sudoare,
demnă sudoare, vară-nălțată. Spre toamna
auritelor roade, o poartă-n al lui car de Soare.
Partidul.

Dana Gheorghiu

Mircea Micu

N-am să mai scriu parodii

N-am să mai scriu parodii niciodată,
e o meserie de care promit să mă las
căci ce e parodia dacă nu mănășă
cu care încerci să încălzești cind e ger
mina ostenită a poezilor.
E bumerangul de zahăr ars,
floarea cu care ating confrății
amintindu-le că-i citesc.
Voi scrie despre fragilitatea plopilor,
despre scincetul vulpii la vizuina pustie,
despre melancolia ursului din captivitate,
despre felul în care iubita
îmi fură răsuflarea și-o ascunde
în părul ei ocrotitor.
Voi scrie despre singurătatea pelicanilor
căzuți în bălți ca niște meteoriți,
despre casa părintească în zidurile căreia
greerii cîntă atît de frumos
încît tencuiala se desprinde ca lacrima.

N-am să mai scriu parodii niciodată
și-o să vă fie dor de mine
ca urșilor de stupii părăsiți de albine.

Numai privighetorile

Ignor cifra unu și existența serpentinilor,
zimbetul alb al celui suferind de neputință,
faptul că vara n-a fost tocmai perfectă,
ocheadele liceenei de la etajul patru.
Ignor tăcerea matinală din autobuze,
tranzistorul agățat de gitul ciobanului.
Nu-mi pasă nici de faptul că într-o zi
o limuzină era să mă calce solemn
exact pe trecerea de pietoni
și șoferul, deschizind geamul,
m-a injurat ca pe un mort.
Pot ignora tristețea mea după zmea,
durerea de cap, coada la carne,
existența hoților de buzunare,
curiozitatea profesională, divorțul,
dorința de-a ști ce se petrece dincolo
de jaluzelele trase.
Dar nu pot ignora existența privighetorilor
mitraliind noaptea cu gloanțe de miere
învelite în frunze ca-n propria lor piele,
cele care încoronează tăcerea rotunjind-o
și se evaporază dimineața odată cu roua.
Nu pot să le ignor fiindcă ele
nu sînt altceva decît
glasul poezilor plecați
să se plimbe o vreme în cer.

În pădure noaptea

Privesc cum ninge peste păduri,
se risipește luna surizînd
ca un cap de clovn pe care
nu-l vom cunoaște nicicînd.
Sînt tot mai obosit, simt asta
acum cînd o veveriță ușoară
ca o mină de fată mi se așează
pe umăr

plină de nervi și viață.
Se neliniștesc brazi, infioară
urechea nedeprinsă cu liniștea.
Mă simt sfîrtecat de ferigi...
Undeva se topește în sine
o stea ca o nădejde.
Inima tremură, lacrimă,
gata să se prelingă
în binecuvîntatul pămînt.

Dorin Tudoran

Scrisoare

Am început, iubito, să m-aplec
sub litere ca un hamal bătrîn,
mi-s ochii numai singe ; dacă plec,
tu șterge-mi fața cu un pumn de fin.

Am început, de mult, să par
ceea ce vorba mea cuvîntă
pe tîmplă-mi — obosit altar —
port raza lunii totdeauna frîntă.

Și dacă-aprind veștimtele mai vechi
să ard cu ele mirosul meu mai tînăr,
tu scoate-mi ceara de aur din urechi
s-aud aripile ce-mi bat în umăr.

Am început, iubito, să mă-nclin
sub o lumină rece și subțire ;
de mă mai afli, șterge-mă cu in
muiat în apa fără de mîhnire.

Lumina

Tremură aerul tremură
În jurul acestei tăceri
De parcă lumina s-apleacă
Sub muzici de magi și truveri.

Tremură aerul tremură
Tăiat de corzi ireale
Lumina s-apleacă lumina
Sub lungi și-nroșite sandale.

Tremură aerul tremură
Pilpiie un anotimp
Iubito, setea m-apleacă
Și trupul parcă mi-e strîmt.

Tremură aerul tremură
Lumina lumina m-apleacă
Iubito, de unde vin muzici
Cînd rana cu totul mă-mbracă ?

Aerul, aerul tremură
Iubito, întinde-mi o mină
Lumina s-apleacă lumina
Din mine curge-n țărînă.

Tremură aerul tremură
Iubito, ia-mă de mină
Lumina din mine lumina
Lumina e numai țărînă.

Cîntec

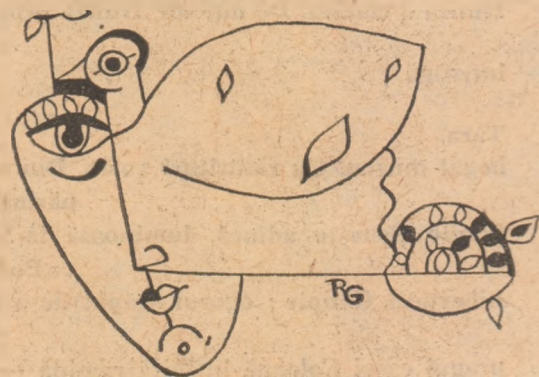
Mă rog de tine
Să nu mă vinzi
Pe coapte fructe
Netede-oglinzi
Vinde-mă numai
Numai atît
Îndepărtează-mă
Pină-ntr-atît
Mă rog de sete
Să nu mă vinzi

Mă rog de foame
Să nu mă vinzi
Vinde-mă numai
Numai mă vinde
Fără durere
Fără veștminte
Mă rog de tine
Dacă mă vinzi
Nu-mi pune pleoape
Arginții-aprinși.

Semne

Deasupra — cetină verde,
În dreapta — ochiul de rouă,
La stînga — umbra în două
Tăiată — parcă te-aș pierde.

Deasupra — pasăre albă,
În față — roșu nisip,
În urmă — tainică salbă ;
Port lacrimi de gheață pe chip.

În vîrful peniței

În continuarea articolului „De la epigramă la epitaf”, imi propun să spicuiască pînă la capăt din interesanta bienală a Clubului epigramiştilor „Cincinat Pavelescu”, de sub conducerea lui Mircea Trifu şi cu crochiuri de Al. Clenciu (Culegere de epigrame, selecție de Mircea Trifu, Editura Litera, Bucureşti, 1976).

În „Unul harpagon”, preşedintele clubului realizează ceea ce umoristii din trecut numeau o „culme”, adică un exemplu de vîrf, care plafonează trăsătura de caracter, — în speţă, zgîrcenia: „Era aproape de pîcie / Cînd, în agonicu-l delir, / Cere măsuri de întărire / A... pazei de la cimitir!”.

Agonizantul, care va să zică, se temea de profanatorii de morminte. Avea, se vede, verighetă şi proteză dentară de aur. Ştia el ceva! Epigrama poate prea bine servi de epitaf oricărui avar, din specia eroului molieresc.

George Corbu închipuie un caz în care defunctul, un „sentimental” (înţelegi un ironist), cheamă la mormintul său pe doctorul carc, vorba aceea, îl ajutase să moară **lege scientiae**: „Să-i spunei doctorului care / M-aduse-aici, că nu vreau sfadă: / Sentimental cum sint, mă doare / Că nu mai vine să mă vadă”.

a) (La un mormint părăsit)
— legătură cu volubilitatea proverbială a consoartelor (o exagerare, de bună seamă), Nicolae Ghiţescu inventă situaţia văduvului care-şi la revanşa la mormintul soţiei: „Mereu îl călărea nevasta / În câsnicie. Pentru asta / La cimitir să vină-i place, / Că el îi zice... şi ea tace!”.

Epigrama se potriveşte oricărei soţii cicălitoare (sint şi din astea!).

Mircea Ionescu-Quintus, din dinastia ploieşteană de epigramişti, găseşte o norocoasă aplicare a dictonului latin, **De mortuis**: „Doarmc-aici un om deştept, / Ce-a fost harnic, sincer, drept / Şi-a făcut doar fapte bune / (Despre morţi aşa se spune)”.

Mortul era, se vede, prost, leneş, nesincer şi nedrept, ilustrîndu-se numai prin fapte rele. Antifraza lămureşte perfect epitaful.

Umorist el însuşi, D. C. Mazilu închină un malişios **Epitaf unui umorist**: „Nu prea avea talent de fel — / Si-acu-i mai mare jalea, / Că de la spirit pînă la el / E şi mai lungă calea”.

Francezii au o zicală: „Cine aleargă după spirit, prinde prostia”. Clientul epigramistului nostru n-are nici măcar această şansă.

O zicală românească prilejuieşte lui Ion Vladimir să dedice un **Epitaf unui răutăcios**: „Credeam — văzînd deznodămîntul — / Că

n-o să-l rabde nici pămîntul; / O dezminţire se cuvine: / Pămîntu-l rabdă foarte bine!”.

Două sint „elementele” cele mai răbdătoare din lume: pămîntul şi hîrtia (care îndură toate ineptiile). Pavel Bellu, în **Specificul genului**, adresează unui necunoscut scriitor (fireşte, maestru!) o binevoitoare propunere: „Maestre blind, cu ochi de sodă, / Pentru acest autograf, / N-ai vrea — răspuns — în loc de odă, / Să vă înalţ, un epitaf?”.

Cititorul a înţeles că ochii de sodă exprimă causticitatea, adică exact contrariul blîndeţii. Încă o dată, antifraza, prin alte cuvinte, sensul contrar, se introduce în tema epigramei şi a epitafului, ambele aflîndu-şi pirghia în arma redutabilă a ironiei.

Un eventual epitaf pentru o victimă a vitezei automobilistice este semnat de Mircea Bogdan: „Viteza creşte nebunoşte / În cursa „contra-cronometru”; / (Eroul nostru se grăbeşte / La rendez-vous cu Sfîntul-Petru!)”.

(Punct terminus)
Există, prin urmare, o şansă a sinucigaşilor fără voie: răsplata vieţii de apoi.

Apollo Bolohan, din Braşov, atribuie snobului susceptibilităţi şi pe lumea cealaltă: „Întristarea lui adîncă / Poate de acolo vine: / Că nu ştie bine încă / Unde stă şi lingă cine”. **(Epitaf pe mormintul unui snob)**.

De acelaşi, distihul **La mormintul unei palavrăgioaice**: „De un timp incoace / Parcă tot mai tace”.

Două adverbe fac hazul acestui scurt epitaf: **parcă** şi **mai**. Epigramistul se prezintă în postură dubitativă, ca unul care n-ar fi perfect convins, ca jucătorii de cărţi, că mortul tace de tot.

În **Certificare**, Gheorghe Buliga găseşte un tilc special în nevînovata uzurare a unei păsări: „Pe mormintu-i, un erete / A scăpat un „ou” bizar; / Admirabilă pecete / Pe-un destin de găinar”.

Găinarul, după cum se ştie, este un afacerist mărunt. De aceea a primit, în acest caz, o mică decoraţie. Să-i fie de bine! Chelia, speculată la infinit în cazul marelui Cincinat (al nostru!), l-a inspirat şi pe Gheorghe Caranfil: „Pe mormint, spectacular, / Semănatu-i-au măr / Şi l-au pieptănat ad-hoc / ...Cu cărare la mijloc!”.

Se spune despre cel mai spiritual cronicar cinematografic — al nostru şi de pretutindeni (Urbi et orbi) — că în vremea cînd îşi desena pe creştet, cu creionul, ultimele fire, pierdute, a fost întrebat de un prieten:

— Tu pe cine înşeli, măi?
La care, triumfător, chelul nostru răspunse:
— Ce ştii tu? Uite, deunăzi

m-am dus să-mi potrivească părul la un frizer din alt cartier. Mă-ntîmpină un Figaro autohton: — Ce doreşte domnul? O frecţie sau un şampon?

Spiritualul nostru prieten a luat-o de-a bună. Uitase că Figaro, la orice meridian, este mai spiritual, de unul singur, decît noi toţi la un loc.

Asta, aproposito de cărare la mijloc... o mică digresiune: anecdota primează, ca la Junimea!

Atroce sint **Ultimele cuvinte** ale aceluiaşi epigramist: „Un geniu mugalit spunea, — Cînd să coboare-n veşnicie: / Veniţi cu toţi la moartea mea / S-aveţi şi voi o bucurie!”.

După cum se ştie, cele mai mari sint cele nemărturisite (una dintre acestea este decesul rudei bogate).

Unui **procesoman** (pe româneste circotaş) îi dedică Ilie Ciobescu acest catren: „În sute de procese ce-a parcurs / S-a războit în principii vechi şi noi — / Si nu ar renunţa la un recurs, / De-ar fi chiar Judecata de apoi!”. Dar cine mai scontează această ultimă instanţă?

Răspund: numai ca temă de epitaf, Virgil Schiopescu, din Timişoara, în catrenul **La Judecata mea de apoi**: „Cînd m-o-ntreba în cer „împărăţia” / De mi-am făcut în lume datoria, / Voi spune c-am făcut printre cei vii / Nu una, ci mai multe datorii!”.

Dacă „împărăţia” gustă spiritul, i-ar oferi epitafistului locul mult rîvnit de bufon al Măriei Sale.

Mai greu de înţeles este distihul epigramistului Vasile Ghica din Tecuci: „E foarte bine că te-ai dus: / Prea huzureau acei de sus”. **(Epitaf unui tip agasant)**.

Huzureau în genere, sau numai, prin antifrază, la şueta „tipului”?

Nicolae Taţomir tachinează pe-un confrate fără cititori: „Stiloul neplătind impozit, / Nemîngîiatul meu confrate / Rămîne în posteritate / Nu prin talent, ci prin depozit”. **Despre tiraje nevîndute**.

Aş obiecta acestui epitaf de a fi prea explicit ca să fie perfect spiritual. Mă refer la primul emistih din ultimul vers, emistih care ar fi cîştigat dacă autorul l-ar fi lăsat subînţeles. Aş mai obiecta la intuiul vers, o gravă necunoaştere: a reţinerilor fiscale la drepturile de autor, care-l dezminţ pe epigramist.

Închei cu o prea crudă **Invitaţie la vals**, epigramistului G. Zarafu, semnată de Constant Petrescu: „Vino, meştere Zarafu, / În grădina cea cu flori, / Uite, -i gata epitafu-!... / N-a rămas decît să mori!”.

Cît mai tirziu, se-ntelege! Nu-l aşa, tovarăşe de Club. Constant Petrescu? La un alt rînd de flori...

Şerban Cioculescu

NICOLAE JIANU face parte din generaţia de scriitori români contemporani care, născuţi în timpul sau în jurul primului război mondial, îşi iau majoratul, spiritual, într-adevădat în viaţa socială în timpul sau în jurul celui de-al doilea război mondial. Născuţi în furtună, cum s-ar zice, ei nasc primele lor opere în altă furtună. Că aceste două furtuni nu sînt poate

decît una singură, asta lăsam în sarcina istoricilor să hotărască, dar că o asemenea epocă îşi marchează, cu sălbăticie aş zice, copiii, asta este sigur. Or, cine a spus că un artist nu trăieşte decît atîta vreme cît ştie şi poate să prelungească în sineşi candoarea infanţelii ce este?

Veneam din întuneric este titlul unuia dintre cele mai bune romane ale lui Nicolae Jianu şi el arată poate părerea pe care scriitorul o avea despre anumite aspecte nu chiar oarecare ale epocii amintite. De fapt, Nicolae Jianu „a venit” din nordul moldovean, din Fălticeni sadoventeni, care au şi văzut de altfel primele stihuri ale viitorului romancier. De acolo, desigur, marea sensibilitate şi discreţia rară a omului. Dar pentru a spulbera aceste prejudecăţi regionaliste care vor ca moldoveanul să fie „sensibil”, ardeleanul „reflexiv” şi munteanul „vioi”, să amintim că Aradul a găzduit pe adolescentul Nicolae Jianu şi Bucureştii pe studentul în sociologie şi pe tinărul gazetar în redacţia în care a cunoscut pe Radu Tudoran, Aurel Tita şi, mai tirziu, pe Marin Preda.

După cum se vede, scriitorul s-a adăpat din vreme la cele trei mari izvoare tradiţionale ale spiritualităţii româneşti. Se poate spune că viaţa şi opera lui Nicolae Jianu se inscriu efectiv şi cu merite deosebite în cadrul procesului general al evoluţiei societăţii româneşti reflectîndu-i cu fidelitate fazele, accidentele, mersul, ascendent dominant.

Romanul **Viforul**, apărut în 1949, promovează dintr-odată în primul eşalon al literaturii „noi” un prozator îndrăzneţ, de bogate resurse adunate de-a lungul unui deceniu de muncă gazetărească, deseori extenuantă, uneori aparent pulverizatoare de vocaţii, în cazul lui Nicolae Jianu însă rodnică, chiar dacă cu efect întîrziat. **Viforul** marchează nu numai naşterea unui romancier dar şi opţiunea deschisă pentru noua lume care se plămădea, pentru „noua” literatură. Sigur, astăzi, la peste trei decenii, ştim că orice literatură „nouă” nu este decît o nouă verigă în lanţul de aur al literaturii „vechi”, al marilor literaturi a fiecărui popor, dar nu-i mai puţin adevărat că „noutatea” fiecărui moment literar are valoarea ei cu atît mai mare cu cît momentul are reverberaţii mai vaste în istoria generală a poporului respectiv. Apartenenţa declarată la o ideologie, introducerea masivă în literatură a tipologiei clasei muncitoare, reapropierea literaturii de năzuinţele maselor, iată fenomene care erau puternic inovatoare în epocă şi care nu s-au ivit chiar spontan, au necesitat o aprigă luptă de opinii şi un mare efort de concretizare în opere literare viabile.

Spre deosebire de **Viforul**, care ataca tema atît de caldă încă a războiului, **Cumpăna luminilor** este un roman al efortului de reconstrucţie a ţării, un „episod al electrificării”. Nicolae Jianu se avînta curajos pe un drum încă foarte puţin abordat şi nu lipsit de primejdii. Decernarea Premiului de Stat pentru această tinăra „carte socialistă” a încurajat pe noul prozator care s-a lansat „cu toate pinzele sus” într-o nouă lucrare, de proporţii de data aceasta, şi care avea să-l preocupe mulţi ani din viaţă. Este vorba de masivul roman **Pămîntul era viu**, apărut într-o primă versiune sub titlul **Izvorul roşu**. Nicolae Jianu devine romancierul minerilor din Maramureş. Viziunea scriitorului este acum matură, evocarea istorică, fascinaţia unui vechi colţ de ţară, mare păstrător de sensibilitate românească, spectacolul larg al frămîntărilor sociale, dragostea pentru foştii „viermi ai pămîntului” ridicată la rangul lor firesc de vrednici fauri ai unei însemnate părţi a vieţii noi, toate acestea fac din **Pămîntul era viu** o operă literară durabilă, care şi-a cucerit un loc al ei în literatura română contemporană. Talentul scriitorului se împlineşte: observaţia socială este pertinentă, personajele se mişcă veridic, în înclînări dramatice, povestitorul captează fără ostentaţie, cu mijloace sigure, interesul viu al cititorilor.

Nicolae Jianu este un fanatic al prozel. Acest lucru nu se vede doar din conştiinţa profesională ridicată care l-a făcut să reia **Izvorul roşu** şi să-l ducă pe treapta superioară a **Pămîntului era viu**. Marea dragoste de oameni, aplecarea răbdătoare asupra destinelor lor, descifrarea resorturilor psihice de adîncime, caracterizează şi bogata producţie de nuvele strînsă în numeroase volume.

Îi urăm acestui truditor neobosit pe tărîmul prozel contemporane de calitate, acum, în pragul celui de-al şaptelea deceniu al vieţii sale, ca romanul în pregătire, **Scriitori pentru morţi**, să fie o nouă probă a vitalităţii artei sale, a înaltului său devotament pentru literele române.

Al. I. Ştefănescu

● Prozatorul Nicolae Jianu s-a născut la 12 noiembrie 1916 la Fălticeni. A urmat Facultatea de Litere şi filosofie din Bucureşti, debutînd publicistic în 1939. În 1948 a făcut parte, ca redactor, din colectivul revistei „Flacăra”. În anul 1948 a fost distins cu Premiul de Stat pentru romanul **Cumpăna luminilor**.

● Scrieri: Povestea tractorului de la minereu la brazdă (1949, în colaborare cu George Dan); Ucenicul Năsturaş descoperă viaţa (1949); Acasă (nuvele, 1950); Viforul (roman, 1951); Cumpăna luminilor (1952); Filonul 25 (1954); Izvorul roşu (1955); Unul de la „Neptun” (1956); Fecior de suflet (1956); Drumul spre cer (1957); Veneam din întuneric (1962); O întimplare în munţi (1963); Era ceaţă pe Tisa (1965); Pămîntul era viu (2 vol., 1966); Alge (1967); Sfîrşitul singurătăţii (1967); Iubire (1968); Manechine (nuvele, 1970); Cvartetul alb (nuvele, 1973).

● Referinţe critice (selectiv): Zaharia Stancu — „Gazeta literară”, 27.XII.1952; Romulus Rusan — „Steaua”, nr. 8/1956; D. Micu — „Viaţa românească”, nr. 4/1956; S. Damian — „Gazeta literară”, 23.VIII.1962; Paul Georgescu — „România liberă”, 20. X. 1963; Sorin Alexandrescu — „Lucenia”, 29.VIII.1964.

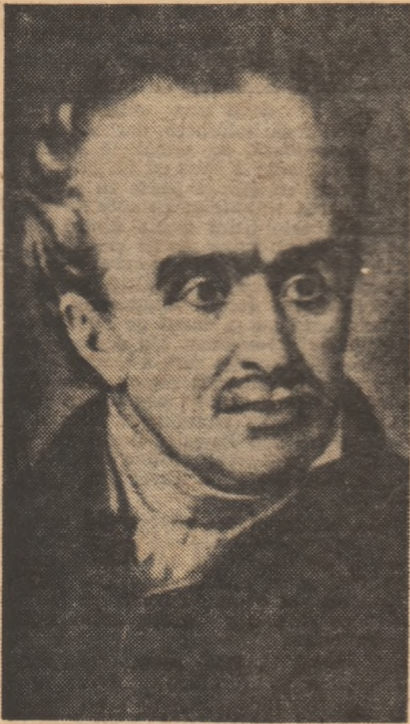
MARCEL CHIRNOAGA: Cavalerul luptător (Anuala de grafică — Sala Dalles)

DUMITRU VERDEŞ: Ilustraţie pentru versurile lui Octavian Goga (Anuala de grafică — Sala Dalles)

GHEORGHE ȘINCAI

Istorie
literară

*Georgius Sinkai M. P. de Eadem
Prim. Scholae Nat. Balasfalvi et reli-
quarum Graeco-Catholicarum per M.
Tranniae Principatum Director.*

„Georgius Sinkai M. P. de Eadem
Prim. Scholae Nat. Balasfalvi et reli-
quarum Graeco-Catholicarum per M.
Tranniae Principatum Director.”

UN OM care și-a pus perma-
nent, întrebarea: „Ce bineface-
re eu am făcut pentru-a Na-
ției mele cultură și cinste?”; și care,
timp de mai mult de patru decenii, a
muncit din răspuțeri spre a da răs-
punsul așteptat acestei întrebări — ri-
dicând nivelul învățămîntului românesc
din Transilvania și deschizînd larg ușile
ferocate ale tezaurilor de informații —
de la Roma și de la Viena — privind
trecutul neamului românesc.

Acesta a fost Gheorghe Șincai, des-
pre care A. Papiu-Illarian mărturisea în
ședința omagială din 14 aprilie 1869
a Academiei Române: „Printre cei
dintîi luceferi de pe firmamentul lite-
raturii române, care au deschis cartea
limbei, cartea istoriei neamului româ-
nesc, se află Gheorghe Șincai. O do-
vedește opera sa istorică și zelul său
neobosit de a lucra pentru înmulțirea
școalelor și înaintarea culturii în toată
Transilvania”.

Cărturarul despre care s-au spus
cuvintele acestea a fost, într-adevăr,
un lucefăr care a luminat, cu activi-
tatea sa, viața oprămată a românilor
transilvăneni, ajutîndu-i să iasă din
întunericul aruncat asupra lor de
vremelnica stăpînire străină. Și tot el
a fost primul istoric român care a
cercetat, sistematic și temeinic, docu-
mente străine referitoare la trecutul
neamului românesc, urmărind promo-
varea adevărului istoric al originii și
evoluției sale.

Ținta principală a izvoarelor de cer-
cetări i-a fost Roma, la care n-a pu-
tut ajunge însă cu ușurință. „Am îm-
brăcat haina monahală — mărturisește
el — pentru că numai așa puteam
fi trimis la Roma”. Trimiterea o face
episcopia Blajului, care apreciază că
tinărul profesor Șincai, în vîrstă de nu-
mai 19 ani, cunoaște bine latina, ita-
liana, franceza și germana — limbi
necesare studiilor și cercetărilor pro-
puse. După cei cinci ani de învăță-
tură la Roma (1774-1779), Șincai
pleacă spre patrie, ducînd în desagi
cîteva mii de însemnări — fișe, cum
le-am numi astăzi — referitoare la is-
toria neamului românesc. Cu ajutorul
acestor însemnări, și ale altora culese
din bibliotecile de la Viena — unde a
zăbovit într-adins un an de zile —
Șincai avea să scrie opera sa de că-
petenie: *Hronica românilor*, pe care o
va purta, în aceeași desagi, din oraș
în oraș, în căutarea unui editor. Cău-
tarea i-a fost zadarnică. În timpul
vieții sale Șincai n-a reușit să publi-
ce decît cîteva fragmente ale *Hronicii*,
în *Calendarul de la Buda* (1808, 1809).

Celălalt vis al său — luminarea fiilor
neamului din care făcea parte — și
l-a realizat, mai temeinic, reușind să
înmulțească permanent școlile româ-
nești, în perioada 1782-1794, cînd s-a
aflat în fruntea inspectoratului școlar.
Și pentru aceste școli a scris monua-
lele trebuincioase în limba română. În
1795, însă, rodnică-i activitate îi este
curmată de către stăpînitorii care-l a-
cuză de uneltiri împotriva statului și-l
întemnează. După ieșirea din inchi-
soare și-a trăit ultimii ani adăpostit la
niște foști elevi ai săi. Acolo și-a de-
săvîrșit *Hronica*.

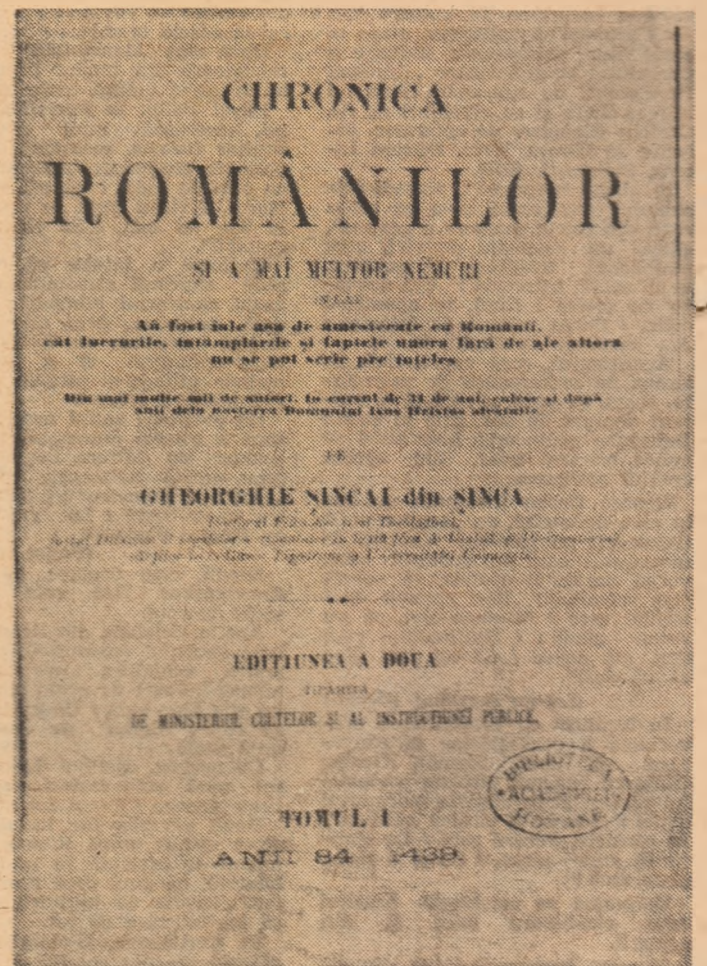
Sînt cunoscute puține date referitoa-
re la anii din urmă ai lui Șincai; și
chiar despre moartea sa. Un docu-
ment al parohiei de care aparținea
satul Sinea arată ca dată: „morții zi-
ua de 2 noiembrie 1816, iar cei care
ar fi asistat la deces povestesc des-
pre „un călător obosit, prăbușit sub
povara desagilor, lingă un izvor”.

Desagii care conțineau tezaurul dat
la lumină mai tîrziu: *Hronica români-
lor*, tipărită pentru prima dată la Iași,
în anul 1853. Cu această operă, în-
deosebi, Gheorghe Șincai intra în rîn-
durile marilor istorici europeni.

Ion MUNTEANU

CHRONICA ROMÂNILOR

Tomul I cuprin-
de anii 86—1439;
Tomul II — 1440 —
1613; Tomul III —
1614—1739. Prima
editare completă a
Chronicii: Iași,
1853. Ediția a do-
ua: București,
1886. Înaintea ace-
stor ediții complete,
Chronica lui Șincai
apăruse, parțial, în
Calendarul de la
Buda (edițiile 1808
și 1809). În ma-
nuscris această mo-
numentală operă
istorică a lui Gheor-
ghe Șincai ni s-a
păstrat în 26 de
volume, aflate as-
tăzi în Biblioteca
filialei Academiei
Republicii Socia-
liste România din
Cluj-Napoca.

„Hronica lui Șincai este un lucru atît de mare, atît de prețios încît
cuvintele îmi lipsesc spre a-mi arăta mirarea. Mii de documente necu-
noscute, rare, se află adunate; și nu stau la îndoială de a zice că
(atita) cit această Hronică nu va fi publicată, românii nu vor avea
Istorie”.

Mihail Kogălniceanu
(„Arhiva Românească”, Iași, 1841)

DATE BIOGRAFICE

„M-am născut la 28 februarie 1754” — ne
spune Șincai în prima notă a *Elegiei*. Din
alte referiri autobiografice s-ar înțelege că
anul nașterii ar fi 1753, sau 1755. Comuna:
Răciul de Cîmpie (Răciul de azi, din jude-
țul Mureș). A urmat cursurile primare la
Săbed și la Samșud. Și-a continuat învăța-
tura la Colegiul reformat din Tîrgu-Mureș
(unde a studiat temeinic latina și maghia-
ra), apoi la Colegiul lezuit din Cluj (1768—
1772) și la Bistrița (unde a învățat și ger-
mana). În 1774 este profesor la Blaj; predă
retorica și poezia. Tot în acel an se călu-
gărește și este trimis la Roma, ca bursier,
la Colegiul De Propaganda fide; aici va
dramului românesc; Blaj, 1783;

După cinci ani de studii și cercetări pără-
sește Roma și se stabilește la Viena, pentru
un an. („Cînd m-am întors de la Rim, eu
zămas-am un an, din poruncă, la Viena,
unde-am învățat un an Metodel, Caneanele,
Dreptul, și-am răsfoit manuscrise-o mulți-
me; de asemenea, acolo cărți tipărite-am ci-
tît un noian și ziua și noaptea, ca să pot
scrie frumos istoria Daciei noastre”).

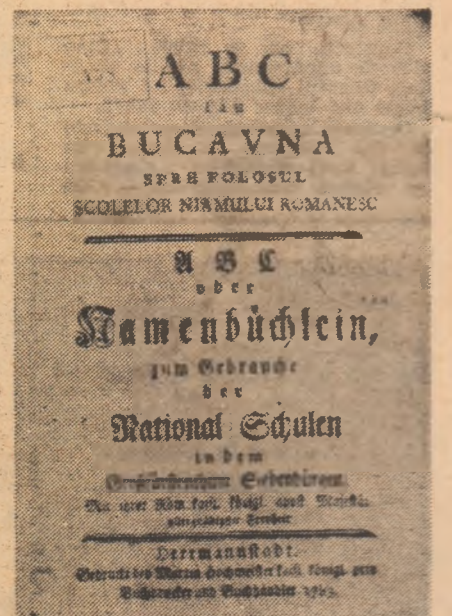
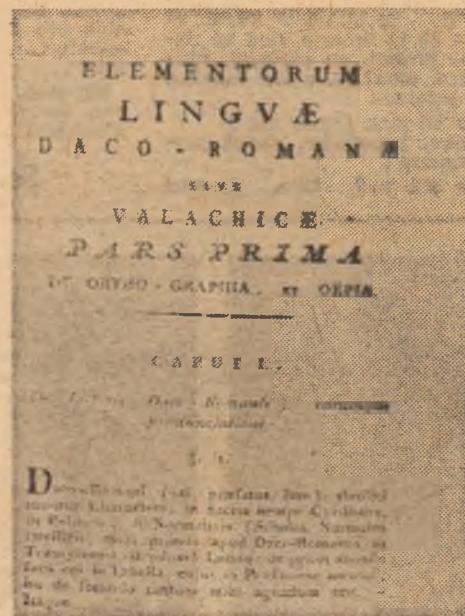
În 1782 este numit director al școlilor ro-
mânești din Ardeal, post în care va rămîne
pînă în anul 1794. Despre această activitate
Șincai ne spune: „Ce binefaceri eu am fă-
cut pentru-a Nației mele cultură și cinste?
Iată, scoasem Gramatica mea și ale mele
Principii, și Abecedarele [...]. O aritmetică
buna lipsea în școlile țării; m-am așternut

ca s-o fac și pe asta din nou. După aceea
a trebuit de trei ori să străbat Transilva-
nia toată, și străbătînd-o de trei ori, în șco-
lile noastre române multe-am făcut de folos
pentru cinstea națiunii și-a limbii. Ani doi-
sprezece, mereu asternut-m-am fără-nec-
tare școlile să le sporesc, și-apoi să le-
așez mai temeinic”.

Acestei activități i se pune capăt, în 1794,
cînd Șincai este destituit ca urmare a conflic-
tului pe care-l are cu episcopul Ion Bob —
cel supus imperialiștilor. Arestat sub invi-
nuirea că „s-a dedat la tulburarea liniștii și
a binelui comun”, este deținut la închisoa-
rea din Aiud, din septembrie 1794 și pînă în
iunie 1795. Judecat și achitat, rămîne totuși
îndepărtat din învățămînt, cu toate demer-
surile făcute pe lîngă autoritățile din Viena.
În 1797 este mediator al copiilor unui co-
mite din Sinea. Tot aici va continua să
scrie la *Hronica* sa.

În 1803—1805 se află la Buda, unde lu-
crează la cenzurarea cărților românești („ac-
tualmente corector pe lîngă Tipografia Re-
gală a Universității din Pesta — 1805”). În
1814 face ultimele demersuri pentru obține-
rea publicării *Hronicii*. La 14 aprilie autori-
tățile hotărîse interzicerea tipăririi, „deoar-
ce lucrarea este periculoasă ordinii publi-
ce”.

Nedreptățit, uitat, îndurerat, Gheorghe
Șincai moare în satul Sinea, la 2 noiembrie
1816.

Cărțile didactice ale lui Șincai

■ Principalele scrieri elaborate de
Gheorghe Șincai pentru învățămîntul ro-
mânesc din Transilvania:

— A.B.C. sau *Alphavit*, spre folosul
niamului românesc; Blaj, 1783;

— A.B.C. sau *Bucavna*, spre folosul
școalelor neamului românesc; Sibiu,
1783;

— *Catehismul cel mare*, cu întrebări și
răspunsuri, alcătuit și întocmit pentru
folosul și procopsala tuturor școalelor nor-
mălești a neamului românesc; Blaj, 1783
(de „Gheorghe Gavril Șincai, directorul
și catehetul școlii cel normălești din
Blaj”);

— *Îndreptare către aritmetică*, alcă-
tuită și întocmită pentru folosul și pro-
copsala tuturor școalelor normălești;
Blaj, 1785;

— *Elementorum Linguae Daco-Roma-
nae sive Valachicae* (Elementele limbii
daco-romane sau valahice, emendate, ușu-
rate și așezate într-o ordine mai bună, de
către Gheorghe Șincai de aceeași, doctor
în artele liberale, filozofice și științe
teologice, primul și fost director al școale-
lor naționale românești din Marele Prin-
cipat al Transilvaniei, actualmente corector
pe lîngă Tipografia Regală a Universității
din Pesta. Cu tiparul Universității regale
din Pesta, 1805”);

Singur printre poeți

INTILNIRILE CU SCRITORII ale lui Aurel Rău nu sînt propriu vorbind niște interviuri, deși poetul Turnului cu ceas este un bun interlocutor, atent și informat. Dar el nu folosește magnetofonul și nici nu notează convorbirea pe loc: se lasă mai curînd pradă vrajei pe care omul, poetul, casa, atmosfera, timbrul unei voci, amintirea unor versuri o țes în jurul lui. El însuși poet, e stăpînit de poezia ce emană din clar-obscurul locuinței singuratice de la Hyères a lui Saint-John Perse ori din duhurile pădurii germane care asaltează, ca pe un alt schit Rauten, casa lui Ernst Jünger de la Wilflinger über Riedlinger. Și vorbește, de obicei, limbajul poeziei, sfîșprotocolar, emoționant ca un liric alfabet morse („Emoția mă face livid. «Și e ceasul, o, Poete, să-ți spui numele, neamul și rasa...». Fiindcă nu e aranjat nimic. Să sun eu, opinează însoțitorii mei francezi, șansele sînt mai mari. «Cu achenă și anofelul, cu paiful și cu nisipul, cu lucrurile plăpînde între toate ori zadarnice, cu simplul lucru dat, lucrul simplu de sub privire, simplul fapt de a fi aici, în scurgerea zilei...». La aparat, doamna Léger. Soțul ei e puțin obosit, să aștept puțin. «Asemeni călărețului, cu frîul în pumnii... Pîndește.» Mă poate primi. «Ziua cea mai fastă.»! În cîteva minute. «Poem către străină» (!) Drumul însuși spre Hyères e drumul spre un fel de templu sacru. Acasă la Kawabata: „Ne descălțăm la intrare, ca la templele Islamului.” Satul unde trăiește retras Jünger se află parcă în imaginarul ținut al Marinei din **Pe falezele de marmoră**: ca să ajungă acolo, poetul oaspete trebuie să străbată paștile înflorite ale romanului și să se reculeagă gîndindu-se la extaticul părinte Lambros. Jünger însuși îi apare ca un Schwarzenberg: omul încarnează opera. Și nu atît cuvintele lui, au importanță, căci opera însăși e totdeauna mai elocventă, ci gesturile, prezența fizică, spectacolul uman ce ni se oferă. Iată-l pe Jünger-Schwarzenberg, cu fizionomia lui aristocratică, senină, strălucitoare de forță spirituală:

«Fizionomia lui Schwarzenberg se semnală, la prima privire, printr-un desen ferm și sigur. Chipuri ca al său puteau fi gravate pe o medalie, sau tăiate în piatră, și frapau atît din față cît și din profil. Un chip ca acelea pe care Einar le admirase, în multiplele lor variații, pe basoreliefurile forumului lui Traian — un chip care evoca imaginea patricianului, o putere net delimitată și sustrasă șovăielii.» Între-rup citatul aici, am obținut și o primă eboșă de autoportret al scriitorului. Omul născut în 1895, care-și ascunde vîrsta, are un corp bine croit și strunit, o față luminoasă și fără riduri, sub un păr cărunț dar tuns scurt, și — cînd își face apariția, în biblioteca unde soția lui ne-a condus, îmbrăcat într-un impecabil costum gri — înaintarea îi e agilă și austeră, pentru început deloc favorabilă unei ieșiri din încordare sau distanță. Am fost așteptați, primirea e sub semnul cordialității, dar primele cuvinte se leagă încă incetinit, interval în care pot surprinde atîtea evoluții în ochii prudenți și în autoapărare, fugind mereu de sub părerea unui suris. «Forța aparentă a acestui caracter acționa energic și cu semeție. Cînd stăruia în observarea lui Schwarzenberg, ea se schimba într-o perdea, în dosul căreia se întrevădeau mișcările unei naturi diferite. Surisul lui dobîndea atunci o acuitate particulară și stîrnea chiar o vagă neliniște.»

Japonezul Kawabata ne apare întîi într-o fotografie: în grădina casei din Kamakura, 1971: siluetă delicat-stili-

zată de înțelept oriental, figurină de porțelan în dezordinea frunzișului tomonic și a ierbii pălîte de brumă. Casa plină de bibelouri pare scoasă din **Stol de păsări albe** sau din alt roman al autorului:

„În salonașul în care vom aștepta un sfert de ceas bun, în fotolii confortabile înconjurînd o masă joasă, pot observa: un tuș discret, vertical, ducînd spre tavan, prin alb, sugestia unor crengi; două statuete animaliere, ciini parcă, din lemn fumuriu, vechi; un ceas antic, cu coloane, de sfîrșit de secol 19, care își va suna la fiecare sfert cîntarea puternică, de pendulă; un desen colorat, adus din Egipt, și alte cîteva amintiri de călătorie (două, trei figurine pe un scrin). O femeie care intră neauzit, îmbrăcată în kimono, ne oferă, ingenușind de fiecare dată, ceai verde, amar, și prăjituri din care ne vom servi folosindu-ne de un bețișor ca o andrea.”

Scriitorul însuși își face apariția, plutind fără zgomot printre obiectele familiare, cu plecaciuni rituale, un fel de Buda fragil și cu zîmbet smerit și astral:

„Îi sînt prezentat, ne înclinăm iar și, bijbiind parcă spre o ieșire, ne dăm mina. E descuț și el, în ciorapi negri, cu o cusătură între degetul mare și restul degetelor, și îmbrăcat într-un kimono gri-albăstrui, ținut dintr-un fir gros, răspicat, lucios, larg decoltat și încins la mijloc cu un brîu peste care atîrnă doi ciucuri rotunzi. Din această monocromie elegantă și austeră, răsare expresia frumoasă, infantilă și vrăjitoarească, trăind toată prin deschiderile luminoase, mirate, ale ochilor...”

Nu se poate o mai fină caracterizare pentru autorul **Tării zăpezilor** decît aceste mișcări de shosagoto, decît

această expresivă pantomimă care ni-l apropie de personajele lui, de psihologismul misterios-senzual al romanelor. Aurel Rău are aici o intuiție superbă. Ca și aceea de a ni-l prezenta pe Andrei Voznesenski urcat pe masa unui restaurant moscovit, făcînd gesturi întempestive de poet cu succes de public, pozînd, declamînd, cucerînd prin vervă și inteligență:

„Am dinainte, șezînd pe masă, un tînăr smead, cu ochi mari și limpezi. Gesturi degajate, nasul la propriu pe sus, în jurul frunții aura aproape vizibilă a succeselor de public din versul «Ca pe niște vase îți aruncam la picioare amfiteatrele electrizate». De la primele noastre cuvinte, a preferat acest postament și așa va rămîne timp de o oră... Spre ilustrare, spre neuitare, îmi va recita acum **Goya**. Dar mai întîi să-mi relateze conținutul. Orașele carbonizate pe zăpada anului 1941, femeile spînzurate de către invadator, cenușa acestuia, zvînturată spre Apus, refrenul «sînt Goya». Apoi rostește pentru mine, stînd cu ochii fîcși, deschiși larg, neschîfînd nici o mobilitate a feței, dînd doar, în rîstimpuri, din cap, pe verticală, maxilarul inferior nedesclescîndu-l decît tot vertical și arătînd niște dinți albi, strălucitori, sănătoși. Interiorizat, într-o expresie mirată. Îl pre-ocupă vădit intonația, tonul urcă și coboară fără inhibări («sinteza cuvîntului și a scenei»). Cînd ne dăm mina, el e încă «Durerea», «Foamea», asonantele, aritmiile, aliterațiile, «Glasul».”

ACESTE pătrunzătoare „portrete” inscenate, vii, fac, mai ales, meritul artistic al prozelor din **Intîlniri**. Este, în cele mai multe, o extraordinară atmosferă, poezia încor-

porîndu-se în lucruri și gesturi. Cere-moniosul Kawabata e un sfînt orientat, poetul **Exilurilor**, un solitar melancolic, Evtuşenko, un retoric maia-kovskian, Seferis, un burghez instruit și inteligent, Jünger, un patrician locurile, casele, ambianța fiecăruia reflectă aceste portrete real-himerice, în care între imaginea operei și a omului se stabilește o delicată concordanță. Ar fi greșit însă să reducem cartea lui Aurel Rău la acest abur inefabil: ea este, pe de altă parte, meticolos documentată, cu trimiteri la subsoț, într-un joc savant de cultivare a vrajei și de risipire a ei. Irealele intîlniri sînt substanțiale, nutrite de lecturi, fixate istoric și cultural. Vizitatorul se încarcă în prealabil de un întreg bagaj. Pe poeți mai ales îi cunoaște pe de rost, versurile lor îl însoțesc pe drum, îi deschid ușile, îi înlesnesc conversațiile, îi măresc tristețea separărilor. O turnură franc memorialistică au intîlnirile cu scriitorii români: Blaga, Anghel, Călinescu, M. R. Paraschivescu. Multe pagini par extrase de jurnal. Ele și sînt instructive pentru istoria literară, bogate în detalii inedite privind, de exemplu, colaborarea lui Blaga la „Steaua” înainte de 1961. Dacă nu au farmecul celorlalte, sînt netăgăduit interesante. Interlocutorul poezilor rămîne și aici de o remarcabilă „discreție”: capabil însă să rețină multe, să fixeze o psihologie, un element de cadru, o frază.

Intîlniri cu scriitorii e frumoasa carte de proză critică a unui poet.

Nicolae Manolescu

Cronica limbii

Progresul științei și progresul vocabularului

1. Cine va urmări cu atenție dezvoltarea lexicului românesc, în epoca actuală, va fi literalmente uimit de ritmul vertiginos în care acesta se îmbogățește. Printre numeroșii factori care explică rapida și masivă îmbogățire a vocabularului românesc contemporan, cel mai important trebuie căutat în progresele uriașe pe care le înregistrează științele actuale, începînd cu cele tehnice și terminînd cu cele umaniste și sociale. Zecile de re-uniuni științifice naționale și internaționale, care s-au ținut în ultimele decenii, au demonstrat, pînă la evidență, că știința actuală progresează către o cunoaștere tot mai profundă și mai cuprinzătoare a realității obiective, că au apărut noi științe și discipline sau simple ramuri ale celor existente, că s-au înmulțit științele de graniță sau interdisciplinare și că, în mai toate domeniile de activitate, se poate vorbi de o adevărată „explozie informațională”, care devine tot mai tipică pentru lumea contemporană. Așa cum nevoia de a prelucra numeroasele date și informații a dus la crearea unei științe aplicative, care este **informatica** (I), tot așa necesitatea de a sintetiza diversele cunoștințe, de a studia structura complexă a științei contemporane și de a optimiza cercetarea științifică actuală explică apariția unei adevărate „științe despre știință” sau „știință a științelor”, cunoscută sub numele de **scientifică** sau **scientologie**.

2. Pe plan strict lexical, dezvoltarea spectaculoasă a științei se traduce prin apariția unui mare număr de cuvinte și imbinări lexicale care erau necunoscute anterior și care sînt menite să denumească **obiecte, fenomene, procese, relații, metode de cercetare** sau chiar **idei** și **instituții** specifice epocii pe care o tra-

versăm. Este de la sine înțeles că, din mulțimea termenilor nou apăruiți, nu ne interesează decît cei care au început să iasă din sfera limbajelor de strictă specialitate. Unii dintre ei tind chiar să pătrundă în vocabularul comun mai ales prin intermediul presei, al radio-ului și al televiziunii, deci al principalelor canale prin care se realizează informarea și răspîndirea culturii în cele mai largi categorii socio-profesionale. Dacă la cele spuse mai adăugăm că, astăzi, **circuitul valorilor științifice și culturale** este mult ușurat de numeroasele și tot mai strînsele contacte cu alte popoare, atunci înțelegem și mai bine de ce vocabularul românesc contemporan cunoaște o dezvoltare atît de impetuoasă. Pentru a ne face o idee cu privire la ritmul lui de îmbogățire, în ultimele decenii, este suficient să cităm o listă destul de bogată, care conține exclusiv științe sau discipline științifice, ale căror denumiri (însirate aici în ordine alfabetică), nu sînt înregistrate nici chiar în ultimele dicționare ale limbii române: **afaziologie, armenologie, balneoclimatologie, biomatematică, calime-trie** „știința măsurării și estimării cit mai exacte a calității”, **citochimie, comilogie, criticologie, culturologie, diabetologie, ecoclimatologie, ecopedologie, eminescologie, ergoftalmologie** (comp. grec. ergon „muncă”), **etnobotanică, etnomuzicologie, humanologie, informatică** (II) „teorie a informării științifice”, **insec-tologie, inventică, irenologie** (comp. grec. irene „pace”), **istoriologie** (folosit încă de N. Iorga), **kinologie** (comp. grec. kion, kinós „ciine”), **malariologie, neurooftalmologie, ozenologie, personologie, pneumologie, polemologie** (comp. grec. polemōs

„război”), **politicologie** (un sinonim perfect al lui **politologie**), **prospectologie, protozoologie, qumranologie** (comp. numele regiunii **Qumran**, unde au fost descoperite manuscrisele de la Marea Moartă), **shakespeareologie, silvologie, sociolingvistică, socio-psiholingvistică, sociopsihologie, staseologie** (o ramură a științei politice), **tracologie, vitaminologie și zoosemiotică** („disciplină care cercetează comparativ mijloacele de transmitere a informației în regnul animal”).

3. Foarte adesea, într-unul sau în două dintre dicționarele noastre recente (pe care le-am mai citat și cu alt prilej: **DLRM, DN, DLR, MDE și DEX**), este înregistrată numai denumirea unei științe sau discipline, dar nu și numele specialității în știința, ramura sau disciplina științifică respectivă. Astfel, majoritatea lucrărilor lexicografice pe care le avem în vedere cunosc pe **axiologie, bibliologie, can-cerologie, citologie, copobiologie** etc., însă ignorează pe: **axi- g. bibliologie, can-cerolog, citolog, cosmobiolog, criminolog, defectolog, demonolog, enolog** (cu varian-ta grafică **oenolog**, care apare la G. Călinescu), **epidemiolog, epistemolog, ergo-nom, fiziopatolog, gastroenterolog, geron-tolog, hepatolog, histolog, imunolog, in-framierobiolog, neurochirurg, neuropato-log, oceanolog, onomasiolog, palinolog, polilog, psihopatolog, psihopedagog, re-flexolog, rinolog, somatolog, topolog, zoo-patolog, zoopsiholog** și altele, pe care va trebui să le înregistrăm neapărat în vi-toarele noastre dicționare, pentru a oferi o imagine cit mai apropiată de realitate asupra lexicului românesc contemporan.

Theodor Hristea

„Visuri în vuietul vremii“

ORICE s-ar spune, oricât am considerat poezia ca univers, ce se poate recepta numai și numai în totalitatea sa, în corespondențele subtile pe care le sugerează, versul și fragmentul având doar valoare funcțională, și oricât de adevărate ar fi aceste lucruri pentru poezie în general, un mare poet se recunoaște (și) prin calitatea sintagmelor, versurilor izolate și fragmentelor rupte de context, prin numărul „citatelor“ memorabile, al definițiilor lirice de extremă acuitate ușor de extras din opera sa; și care ne vin oricând în minte la simpla pronunțare a numelui său. Al. Philippide*) este în privința aceasta un privilegiat. Din cele vreo sută de poezii cite cuprinde ediția definitivă se pot cita și se știu pe dinafară mai multe sute de propoziții esențiale, de scurte fragmente antologice, care-l individualizează puternic, versuri-efigie, lovind atenția, zguduind „auzul“ și sufletul cu forța de rezonanță a „clopotelor“ dintr-un poem al său în întregime caracteristic.

Porniri extreme își dispută „sufletul“ poeziei lui Philippide atât de chinător, încât nu o dată apare, la fel de violent resimțită, năzuința de a „rupe“, a „sfășia“, a desființa sufletul. Poetul aspiră spre o anumită răceală, spre o anulare afectivă, care să rezolve prea marile contradicții. Ispita gloriei este una din formele acestei aspirații. Dar este semnificativ că dacă ispita plăcerii și a viciului se degradează în imaginea trupurilor „lipite“, a îngrămădiții de „emigranți trudiți“, închiși în pânțele unei galere, și astfel se banalizează, pierzându-și orice însușire atrăgătoare, cea a gloriei suferă o asemănătoare pierdere de prestigiu în imaginea „convoiului lung și ostent“ pe care-l mină către soare ispita hohotitoare a gloriei. Ispitele diavolești suferă, în trecerea lor prin suflet, un proces de alterare, care le banalizează, prefăcându-le într-o trândă monotonă, plicticoasă, într-o simplă rutină lipsită de vreun atribut seducător. Gloria vrea sufletul poetului și sufletul aspiră spre ea spre a-și soluționa, prin anulare, contrastele, dilemele. Este imaginea unui „schimb“, a unei tranzacții banale. Această sugestie macină din interior puterea unei viziuni altfel plină de avânt:

„O, fiară, zvircolește-te mereu! / Și mușcă-mi inima! să nu rămână / Decît un bulgăr rece de țărînă / În pieptul meu. // Să-mi calc eu singur sufletu-n picioare / Și ca un stîrv să ți-l arunc drept hrană; / Să știu că-n veci de-acum nu mă mai doare / De-a pururi netălmădută rană / A bietei omeniri șovăitoare“.

*) Alexandru Philippide, Scrieri I, Poezii, Editura Minerva, 1976. Primul volum al ediției definitive cuprinde poeziile publicate în: *Aur sterp*, 1922; *Stînci fulgerate*, 1930; *Visuri în vuietul vremii*, 1939; *Monolog în Babilon*, 1967.

În această dispută profund ambiguă, menită să sfîșie sufletul care suferă de rana „bieteii omeniri“, rezultatul rămîne indecis; și totuși puterea afectelor nu iese înfrîntă de sarcasmul ce se dezlănțuie în rafală asupra ei. Răceala aparentă a poeziei lui Philippide se revelă a fi expresia unui preaplin și nu a unui deficit afectiv. E multă simțire, dureroasă „milă și iubire“ în visul de glorie al acestei poezii:

„În visul meu neprihănit și clar / Ca un ghetar / Din cei care plutesc în ierni eterne. / O, glorie, de-a pururi te așterne. / Și-așa mereu, o, glorie, în mine / Ucidă tot ce-i rău și tot ce-i bine: / Dispreț și ură, milă și iubire, / De-a valma în aceeași năruire. // Dar cînd, tîrziu, în viața mea pustie, / Deasupra visului nebun și sfînt, / Avîntul deznădejdelor din urmă, / Dezlănțuit prin mine ca un vînt, / Va izbucni; / — Cînd freamătul luminii supreme și lucide / Pe totdeauna mă va stăpîni — / La rîndul meu, atunci — te voi ucidă“ (Oda blestemată).

Această „odă“, ca multe altele, invită mai curînd la o lectură inversă, justificată de tendințele interne ale textului.

O lectură de același tip, care să țină seama de freamătul din adînc al textului și nu de afirmările directe ce se fac prin el (cel mai adesea rod al unui sarcasm paradoxal) reclamă fragmentul *Izgonirea lui Prometeu* (Aur sterp, 1922). Răceala invocată aici (oarecum aceeași din *Glossa* eminesciană ori din finalul *Luceafărului*) este încercarea de a „pedepsi“, în sinea poetului, un surplus afectiv și etic, riscînd să întilnească neîntelegerca „mulțimii“. Oamenii îl fac vinovat pe Prometeu de binele ce l-a făcut, îl fac vinovat de răul pe care nu l-a vrut. Au venit acum „să-l huiđuiască și să-l lapi-deze“. Voința de a nu simți, închiderea orgolioasă, iată replica sa, poate singura posibilă din perspectiva celui mai dotat, dimpotrivă, pentru a simți. Orgoliul insingurării, dureros-exaltant în poezia lui Al. Philippide, își oferă adevăratul substrat într-unul din poemele importante ale tinereții. Încă de atunci, este o atitudine polemică, o iubire întoarsă din drum, o mască a oboselii și a dezgustului, în fața reacțiilor banale, a obtuzității gregare. Este atitudinea cuiva care s-a implicat adînc, dar a văzut multe, prea multe, pentru a mai dori să fie în continuare încrezător, sociabil și comunicativ cu naivitatea:

„Adormi din nou, tovarăș ostent. / Voînța vremii nu s-a împlinit. // Nu s-a sfîrșit nimic. Mai este încă. Nu crește vegnicia, nici nu scade / Abia mai simt că vulturul mă roade; / Abia mai simt că rana mi-e adîncă. / Mi-e trupul stîncă-n lanțuri pe o stîncă! / De multă vreme nu mai știu să simt“.

Răceala este expresia unei permanențizări a suferinței, și nu a lipsei acesteia. Cineva vorbește în această poezie ca și cum n-ar suferi și n-ar mai fi accesibil condiției umane, în realitate, totul în propriul său text îl contrazice, în direcția

unui paroxism al simțirii, asemănător formal cu impietirea sufletească.

Încercătura umană a acestei atitudini luciferice, distanțe, prea înalte spre a mai „comunica“ direct, conferă poemului toată ponderea sa. Eroul (și binefăcătorul oamenilor) se teme de ravagiile pe care le-ar declanșa, din nou, în lume puterea simțirii sale, ce s-ar pune iarăși în mișcare. În adîncul poemului însă această putere, care se refuză actualizării, se lasă îndeajuns presimțită, înfrîngînd rigorile impuse; izbutind să miște, să îndrepte din nou, spre pămînt, privirile ațîntite în zare.

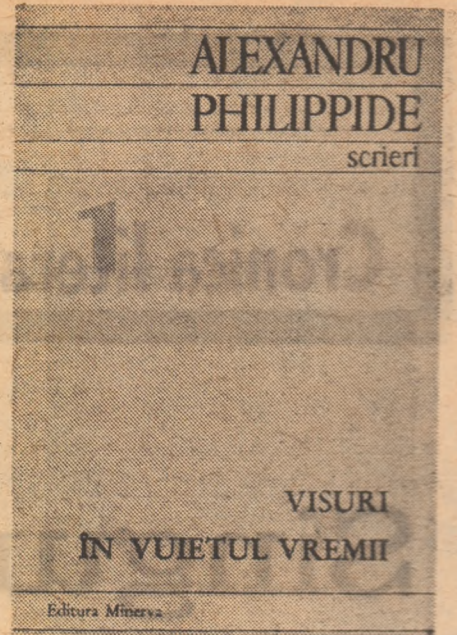
ÎNTRE vacarmul ostil al „mulțimii“ nerecunoscătoare și cerul (lui Zeus) „pustiu și zdrențuit“, între urletul de jos și tăcerea de sus, între banalitate și absență, iată spațiul în care trebuie să răsună „monologul“ perpetuu al poeziei, menit să ia cu sine, să ia asupra sa umanitatea ce lipsește din zonele terestre și grandoarea stînsă pentru totdeauna a cerului gol.

Poemele publicate la 20 de ani suferă o tratare încă artificială, uneori retorică, a unor teme care îl reprezintă totuși pe Al. Philippide și care nu vor întirzia să se substanțializeze. Ele par strident de prea multă sinceritate, teatrale din pricina unei excesive trăiri. Dar mai interesant de observat e altceva, anume că, aici și mai departe, poezia lui Philippide sugerează o anume înacomodare a celui ce o scrie cu el însuși; o tipică incertitudine în revelarea eu-lui adevărat. Poetul nu e niciodată sigur că vorbește el însuși sau că vorbește în numele său; a această incertitudine nu întirzie să devină ea însăși una din temele poeziei. Senzația că în locul său apare un altul, care-l uzurpă, care spune „ceva“ impropriu firii sale, începe să însoțească poezia lui Philippide. Este una din marile neliniști ale poetului, aceea de a nu ști cine este. Nesiguranța identității ia adesea forma unei puneri în scenă, care subliniază cu oarecare ostentație (și în același timp previne lectorul prea încrezător, ca și pe lectorul suspicios) relativitatea celor spuse, dependența afirmației de caracterul unuia sau altuia dintre rolurile interpretate. Între sinceritatea absolută și „teatru“ există în poezia lui Philippide un joc subtil, un echivoc întreținut cu bună știință.

Un ceas greu, o întrebare fără răspuns, o neliniște, o spaimă, un vis rău, se află în miezul fiecărei poezii a lui Philippide, și-n fața lor alt răspuns, decît acesta, cîntînd în adîncul sufletului său și în afară spre priveliștea lumii prezente, poetul n-a găsit:

„O, ceasul greu — o, ceasul rău — o, ceasul / Pe care-ai vrea să-l sari în timp, să-l treci /!... / Mergoam din nou pe mal ca dimineață / Cu ochii mari și gîndurile-n vînt. / Mă bucuram de flori, de vînt, de viață. // Și-n loc ca să mă rog am început să cînt“ (Ceas greu).

Cumpănindu-și „visul cu rinjetul satiric“ poezia aceasta se lasă greu explica-

tă nu prin etalarea unor dificultăți artificiale, nesuferite lui Al. Philippide, ci datorită unei complexități de atitudini reale în însăși substanța ei, refractară unei lecturi univoce. Cea mai mare gravitate întoarsă în sfidare și joc, patos și bruscă luare în deriziune a propriei afirmații, amplitudine și crispăre, uimire și plictis, individualism exagerat și anulare a individualității, exaltare și dezgust merg laolaltă nu numai pe toată întinderea operei, ca niște linii de forță ce se întilnesc și se resping violent, dar și pe durata unei singure strofe, a unui „fragment“ spus dintr-o răsuflare.

ESPRESSO poetul care și-a pus toate întrebările și a dat ca nimeni altul expresie celor mai amețitori de „înalte“ gînduri și care totuși ar fi vrut și altceva decît să gîndească tot ce se poate gîndi (să se fi născut „soare“ sau să se fi născut „pămînt“, / Cu rîme-n mine, rădăcini și iarbă) se poate spune că a străbătut, cu extraordinară putere de substituție, totul sau aproape totul, stările și distanțele între ele, și că întorcîndu-se din nou între limitele firești ființei, a făcut-o îmbogățit cu întreaga experiență a posibilului. Există în poezia lui Philippide o continuă oscilație între fascinația „clasică“ a limitelor și cea „romantică“, a îlimitării, o voință de expansiune și una de regăsire. Lucrul cel mai surprinzător este că aceste două tendințe extreme la un moment dat au început să se confunde. Necunoscutul se contrage în cunoscut, călătoria devine popas, distanțele infinite revelează pînă la urmă firea stabilă, prezentul etern al lucrurilor. Finalul Ediției definitive exprimă cu neobișnuită forță această neobișnuită întimplare pe care străbateră în toate sensurile a timpului și a spațiului l-a scos-o în cale poetului, indicîndu-i un binemeritat echilibru. Posibil doar în poezie:

„Pe lîngă noi, îmi spuse, trec ere după ere. / Dar nu ne-ating. Privindu-le-n tăcere / Cuprîndem totul, însă rămînem mai departe / În hexametria noastră fără moarte /!... / Aici în *Eneida* ne-a hărăzit Virgil / Un timp al său, elastic și subtil, / În care epoci varii, și vechi și noi, sînt date / Deodată toate /!... Rămîi aici la noapte. Avem castane moi /-Și mere bine coapte, și cașul bine scurs / Și-un moale pat de frunze, cu blănuiri largi de urs“.

Lucian Raicu

În tehnica crochiului

TENTAT tot timpul să-și exerseze condeiul pe teme dintre cele mai diverse (războiul, viața de șantier, anii de școală etc.), Marcel Constantin Runcanu refuză deocamdată să se „fixeze“. Răsfoind un caiet cu crochiuri (un tors, o mină, un profil, mișcarea unui picior etc.) sau citind prozele din *Nostalgii secrete**) satisfacțiile noastre sînt oarecum asemănătoare. Și într-un caz și în celălalt avem impresia că pătrundem într-un fel de „spațiu“ în care opera abia începe să se nască, să prindă contur. Nimic nu este încă definitiv, totul este numai schițat. O linie bine trasată, o mișcare surprinsă dintr-o trăsătură de condei își găsesc anumite corespondențe și în planul literaturii: un personaj (suficient de viu ca să ne rețină atenția, cum ar fi Nicolau, sau doctorul Tegara circulînd prin mai multe

povestiri ale volumului), o stare sufletească exact definită (ne referim, de pildă, la narațiunea intitulată *Simbătă*, în care accentul cade pe sentimentul de insatisfacție a eroului), descrierea unei ambianțe (viața de pe șantier), toate acestea sînt prezente, la modul fragmentar, în volumul la care ne referim.

Autorul refuză, deliberat, desigur, ideea de construcție (prezentă, de altfel, nu numai în narațiunile de mari dimensiuni: e destul să citim povestirile lui Cehov pentru a susține afirmația noastră), obligîndu-l pe cititor să refacă singur, mental, „ansamblul“ dacă dorește să aibă o lectură într-adevăr completă.. Lucrurile se complică însă de vreme ce narațiunile acestea nu rămîn totuși la nivelul de simple exerciții; citindu-le, sîntem cu-ceriți nu numai de frumusețea frazei (relevantă de noi și cu ocazia cărții sale

anterioare, romanul *Sepia*, care a primit de altfel și premiul de debut al Uniunii Scriitorilor), ci și de o anumită tensiune interioară a acesteia, tensiune care refuză ideea de joc, de exercițiu gratuit. Uneori, o anumită mișcare tragică le animă (*Nostalgii secrete*, *Fotografia*, *Cădere liberă*), alteori o aură de mister (*Acvariu*, *Dispărînd într-o bună zi*) le acordă un subtext cit se poate de neliniștitor. „Exersînd“, Marcel Constantin Runcanu nu lasă nici o clipă impresia că se joacă. Prozatorul caută încă — și la acest nivel trebuie înțelese crochiurile sale, — tema care să fie în deplină concordanță cu opțiunile sale, cu crezul său artistic, cu demersul său existențial. Privite mai de aproape, prozele sale ne dau impresia de febrilitate, de căutare nervoasă, — roasă parcă pe dinăuntru de o anumită insatisfacție (mai ales narațiunea cea mai lungă, *Nostalgii secrete*, ne-a produs

o astfel de impresie) — insatisfacția de a nu fi găsit încă „povestea“ care să-l absoarbă total, pe prozator, să-i solicite la maximum interesul. Un ciudat amestec de febră și oboseală se desprinde din text...

Prozatorul n-a intenționat însă să ne prezinte doar niște ciorne ale unor posibile creații viitoare. De vreme ce ne sînt oferite spre lectură, într-un volum compact, narațiunile acestea își revendică, pe drept, „independența“. Citite ca atare însă, nu ne va fi greu să observăm că prozatorul se află, încă, pe un teren nesigur. La o primă lectură s-ar putea ca cititorul să nu observe acest lucru. El poate să confunde o anumită ambiguitate, un anumit clarobscur, în care plutesc întîmplările, cu profunzimea. Marcel Constantin Runcanu, reușește, de cele mai multe ori, să „camufleze“ ceea ce în proza sa rămîne încă incert, nesigur. Incert, nesigur, dar niciodată fals sau contrafăcut. Prozatorul nostru refuză cu încredințare falsele probleme, dramele născocite și inventate. Vom găsi, din acest punct de vedere, în *Nostalgii secrete* un subtext dintre cele mai grave și mai răscolitoare. Obiecțiile noastre — atîtea cite sînt — rămîn la nivelul textului pe care l-am citit și nu la ceea ce, în mod virtual și potențial, anunță proza lui Marcel Constantin Runcanu, fără îndoială unul dintre prozatorii interesați apăruiți în ultima vreme.

Sorin Titel

Critica sociologică

PREOCUPAT îndeosebi de studiul curentelor, al mișcărilor de idei literare, Z. Ornea este, în critica noastră, un exponent activ al orientării sociologice pe care dorește s-o illustreze în spiritul acțiunii purtate în critica franceză de un Lucien Goldmann. Scriind despre acesta în cartea sa recentă (*), Z. Ornea desăfoară o pledoarie explicită în favoarea fructificării „metodologiei” criticului marxist, considerată cu atât mai oportună cu cât, la noi, curentele de idei literare au prezentat întotdeauna nu numai laturi estetice, dar și culturale, sociologice, politice. „Fenomenul e evident, scrie Z. Ornea, în cazul pașoptismului, junimismului, sămănătorismului, poporanismului, gîndirismului, trăirismului. Sintem incredința că, utilizată suplu și nuanțat, metodologia lui Goldmann ar recolta în acest domeniu bune rezultate. Aceasta deopotrivă în analiza globală a unui curent, ca și în cea a operei unui scriitor reprezentativ pentru orientarea în discuție”.

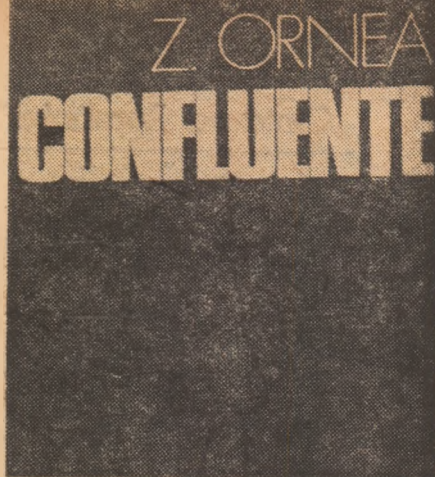
Ceea ce exprimă aici sub forma unui deziderat, Z. Ornea a și pus în aplicare încă mai de mult, dînd la iveală impunătoare contribuții la cercetarea poporanismului, a junimismului și a altor mari curente literare românești, multiplu și metodic raportate la realitățile social-politice și culturale ale vremii în care au luat naștere. Volumul de față cuprinde și el câteva studii, de mai mici dimensiuni, dar de aceeași factură (secțiunea „Confruntări ideologice în deceniile interbelice”), care fac vizibilă poziția consecventă și programatică a lui Z. Ornea: aceea de a privi realitățile literare în **confluență** cu elementele din afara esteticului strict, poziție impusă, arată criticul, de însăși natura faptelor asupra cărora se apleacă: „...subiectele noastre de cercetare nu au putut așeza în prim-plan esteticul. Dar «vina» nu e a noastră, ci a obiectului cercetării. Curentele noastre de idei sau, mai bine, marile noastre orientări cultural-ideologice, nu au fost exclusiv preocupate de fenomenul literar ci,

* Z. Ornea, **Confluențe**, Editura EMI, București, 1976.

complex figurate, au înglobat în structurile lor preocupări variate ca sociologia, politologia, ideologia literară, literatura, filosofia. A reconstitui fizionomia unui asemenea curent presupune [...] studierea prealabilă a tuturor secțiunilor care îl compun. E o realitate a confluenței între discipline care nu viețuiesc tocmai atât de izolat cum socot unii” (din **Argument**).

METODA criticului e de a stabili întii tendința social-istorică fundamentală după care își dezvoltă considerațiile asupra obiectului propriu-zis al explorării. În „**Tradiționalism**” și „**evoluție**” constată că după 1918 România intrase într-o etapă istorică nouă, aceea a statului național unitar în hotarele sale istorice. Această realitate a reimpus în toate domeniile, cu vigoare sporită, o întrebare ce frământase societatea noastră încă din zorii trezirii la viața modernă: **pe ce cale evoluăm?** Răspunsurile împărțind lumea românească, dîndu-le de nuanțe, în două mari grupări: adepții conservatorismului și ai evoluției. Z. Ornea caută determinările economice ale pozițiilor adoptate și apoi răsfrîngerile în cultură, politică, filosofie ale înfruntării dintre „tradiționalism” și „evoluție”, construind pe date precise un tablou însuflețit al luptelor de idei. Între alte necesare disocieri făcute de Z. Ornea, am reținut binevenita distincție dintre tradiționalism și tradiție, menită să alunge o confuzie care mai stăruie în unele minți. „Tradiția este un factor spiritual de mare importanță și cultivarea lui, un act vital necesar. Dar tradiția nu se confundă deloc cu tradiționalismul (s.a.). Tradiția adevărată nu agreează conservatorismul, ci se recomandă ca un activ factor dinamic înnoirilor transformatoare. Tradiția nu respinge, așadar, inovația și modernitatea, dimpotrivă o presupune în mod necesar, pe cînd tradiționalismul se caracterizează printr-o rezervă închisat dogmatică, respingînd orice înnoire”. În **Poporanismul și radicalismul românesc**, această disocierie îi permite lui Z. Ornea să facă mai limpezi deosebiriile dintre sămănătorism și poporanism, de asemenea nu de toată lumea înțelese adecvat. Sămănătorismul, arată criticul, era țărănesc, dar întors spre trecut, patriarhal și mistic, visînd menținerea în afara civilizației corupătoare de suflute. Poporanismul, și el țărănesc, milita pentru reforme (vot universal etc.), pentru scoaterea țărânului din patriarhalitate către formele noi, burgheze, aderente la procesul mai larg al europeanizării rapide. Bine ales este citatul din Ibrăileanu, dintr-un studiu din 1925, cînd acesta privea retrospectiv mișcarea poporanistă la a cărei susținere participase în anii de glorie ai „Vieții românești” antebelice: „Noi ceream transformarea plăeșilor lui Ștefan cel Mare în cetățeni. Idealul nostru n-a fost țărânul pitoresc cu plete, cu chimir, care nu știe să cetească și stă în poeticul bordei cîntînd din trișcă. Idealul nostru a fost țărânul îmbrăcat europeanesc..., care are casă de cărămidă și grajd idem, care știe carte... țărânul trăind într-un sat luminat cu electricitate, țărânul lucrînd ogorul cu mașini perfectionate, ori lucrînd la fabricile aceste în preajma satului, în legătură cu agricultura”.

Interesul lui Z. Ornea pentru sociologie explică prezența în acest volum a textelor consacrate unor personalități ca: Petre Andrei, Constantin Stere, Lucretiu Pătrășcanu, V. Madgearu, Mihai Ralea, caracterizați ideologic și, cîteodată, în schite mai timide de portretistică morală. Terenul autorului e urmărirea traiectoriei unor idei a modurilor de interferare, a confruntărilor și ecourilor si, de asemenea, reconstituirea cadrului social-politic declansator. Foarte documentat asupra mișcării socialiste din secolul trecut și de după aceea, în genere asupra mișcării politice din România (să amintim și studiul consacrat țărănismului), Z. Ornea e bine înarmat pentru critica sociologică pe care o cultivă. Un studiu de referință este acela consacrat operei sociologice și literare a lui Dobrogeanu-Gherea (nescutit totuși de exagerări cînd afirmă, de pildă, că „diagnozele lui Gherea — literare, n.n. — sînt ireprosabile”) sau cel intitulat **Interferențe marxiste în sociologia din deceniul**

al treilea, sau cel despre **Viața Românească** — o tribună a militantismului antifascist, toate probînd însușirile de riguros cercetător în spațiul confruntărilor de idei.

VOLUMUL cuprinde și cîteva comentarii cu aspect de recenzie consacrate unor cărți de critică și istorie literară apărute în ultimii ani. Cu excepția articolului despre **Tratatul de istoria literaturii române** (vol. III), conținînd o critică bine argumentată a defectelor acestei lucrări academice, textele din această secțiune sînt cam monotone-descriptive cînd nu rămîn la stadiul simplei consemnări de complezență. Limbajul e cenușiu, „de lucru”, stînjinit cîteodată de improprietăți. De exemplu, despre Pompiliu Constantinescu autorul scrie că „nu a știut ce înseamnă oportunitatea”, vrînd să spună desigur **oportunismul**; despre destinul operei lui Gherea că a pendulat „năucitor între admirație și hula”. Probabil hulare, pentru că hula e altceva. În altă parte vorbește despre „transformarea motivului național în xenomanie”, ceea ce e fără sens. Bineînțeles că trebuia spus **xenofobie**. Se simte înstrăinarea autorului de instrumentele criticii aplicate, chiar inapținutitatea de a le întrebuința, lucru care nu-l reține totuși pe Z. Ornea să arunce piatra de rigoare în direcția cronicarilor literari (deplîngînd într-un loc „calitatea adesea deznădăjduită de diletanță a criticii noastre foiletonistice”). Dar inadherența la o formulă nu e cazul să nască neapărat ostilitate față de cei care o practică. Noi îi recunoaștem lui Z. Ornea vocația pentru critica sociologică și de idei literare, domeniu unde a înscris contribuții de indiscutabilă autoritate.

G. Dimisianu

Sentimente

O POEZIE sentimentală, în versuri curate și liniștite la suprafață, scrie Adi Călin (**Iubire**, Ed. Litera, cu un cuvînt înainte de acad. Al. Philippide). Seninătatea trăirii și limpezimea meditației exprimă împăcarea cu timpul, felul acela de resemnare propriu firilor optimiste ce găsesc în memorie un mediu consolator. Atitudinea firească este aici nostalgia, dar una din care orice tendință spre elegiac a dispărut sub presiunea lucidității, poeta avînd înțelepciunea de a privi relativist și de a-și supune sentimentele unei cenzuri de ordin reflexiv. În consecință poemele au un aspect solar, leit-motivul lor fiind aspirația spre „lumina pură absorbită-n rouă”, datătoare de liniște și favorizînd recrudescența, prin rememorare, a unor sentimente ce păreau demult stinse. Se înțelege că rememorarea își face din visare un mod predilect („Un alt cer norul călător dezbracă / Tot liniști mari în suflul să coboare, / Făgăduinți alunecînd pe-o boare / Zadarnic spun adîncului să tacă // Și rază după rază visătoare / Aruncă-n zări cîte o nouă arcă, / Iar tărîmul infinitului se-narcă / Cu lanțuri de onirice odoare // Nu știu de stelele lucesc în gheață / Cînd tremură pe frunze și mîndeamnă / La un urcus de preț, făcînd risipă / De rodul pur crescut în dimineată, / De muguri ce sparg cerul fără teamă... / Dar arde-n mine setea lor de-o clipă”).

Versificația e corectă, nu mai mult decît atît, lirismul e direct și discret, autoarea manifestă o grijă deosebită pentru cromatică poetică și dacă este ceva obsesiv în ele, ceva cu adevărat memorabil, fără îndoială că numai virtuțelul coloristic poate fi. Alb, negru, verde, argintiu, gri, cenușiu, galben revin în mereu alte sintagme, într-un fel democratic și în afara oricărei

semnificații speciale, simbolice, din pura plăcere de a vedea colorat. Nu pictural, ci pur și simplu colorat, fiindcă nu sesizăm vreo intenție estetică, totul fiind de proveniență livrescă, exacerbarea unui ecou din lecturi, probabil timpurii, probabil de pasteluri. Uneori ecoul își conține cu precizie sursa ca în această **Furtună** al cărei model e pastelul manierist al lui Adrian Maniu: „Un cer de smoală vine pe negrele păduri, / Păienjenis de frunze tot aeru-l frîmîntă, / Cu ascuțit de lame crunt fulgerul se-mplîntă / În trupuri ce spre ceruri deschid atîtea giri. // Un dans sălbatic crește din trunchii în orgie, / Dezlănțuite ape țărîna o inundă, / Mai aprigă furtuna în ultima secundă / Se strînge ca o vrajă pe ogîndirea vie. // Dar iată, din nou frunza nervurile și întinde / Și geana ei sfioasă o-ndreaptă către cer, / A fost furtună oare... Blind, soarele ca ieri / Pe trunchii de mesteceni se lasă argintîndu-i”.

Ceea ce determină, în ultimă instanță, poezia scrisă de Adi Călin nu e decît absența oricărei determinări, altfel zis o omenească, suavă și înălțătoare nevoie de poezie.

SENTIMENTUL patriotic e dominantă afectivă a versurilor lui Puoi Cristea (**Luceafăr de dor**, Ed. Litera). Poemele pe această temă cultivă exaltarea la un mod sărbătoresc, sînt respectuoase față de trecutul istoric — evocat într-o mulțime de ipostaze temporale — și încrezătoare în destinul eroic al istoriei contemporane. Pentru că în aria lirică a sentimentului patriotic sinceritatea nu se discută comparativ, rămîne de văzut prin ce mijloace poetice și-o pune autorul de acum în evidență. În primul rînd prin

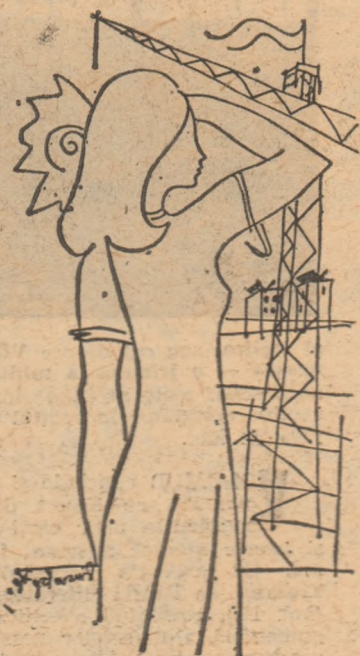
discursul enumerativ (la modă, de altminteri, printre poeții mai puțin experimentați), evocator de locuri și figuri istorice într-un limbaj mai mult poetizant decît poetic, bizuit pe un neobosit avînt declamativ. („Aici e Podu-Nalt și Putna, / Călugărenii și Posada, / Incrîncenările de tunet / Și fulgerările cu spada / De-aici răzbate glas de cronici / Incolbăitul zvon de slove / Cu Iancu, Tudor și Bălcescu, / Cu fiii falnicei Moldove”). În al doilea rînd, printr-un stil imnic, tentat de absolut, impresionînd prin redundanța definițiilor lirice transmise din vers în vers, prilejuind cîteodată gesturi de pioasă recunoștință, neîndoielnic autentică („Pămînt de țară românească / Cu temelii în brazde sfînte / De pragul tău imi reazem fruntea / Și-mi legăm inima fierbîntă”) iar altădată ritmînd prozaic locuri comune („În roșu, galben și albastru / Ne sînt și crezul și țîria, / Destinul drept al dăinuirii / Și doru-dor și omenia”).

Un aer ocazional nu e străin poemelor și mă tem că poetul le va fi scris, pe unele, fără asentimentul propriului spirit critic, iar pe altele în pofida lui. În cîteva poezii din partea finală a volumului, scrise într-un alt registru tematic, Puoi Cristea se arată mai preocupat de sine, mai atent la ceea ce i se întîmplă în universal personal, deconspirînd un sentimental ce încearcă să-și ascundă neliniștile sub unduitoare acorduri de romanță („Te-astept la fiecare tren al clipei / Tot răscolind peroane virtuale / Că prea mi-e dor de ora de ninsoare / Și de beția legănării tale // Cînd ai plecat în ceasul tors de zine, / Eu am rămas cu noapte-n felinare / Și-am rătăcit nemărginîndu-mi drumul, / Călcînd un cer de stele sub picioare. // Te-astept să vii cu vîfor alb de flăcări / Pe ceruri stinse risipîndu-mi jarul, / Te-astept, și luna va uita să moară / Că i-am ucis, fără să știu, groparul...”). Efectul poetic e în partea aceasta a cărții mai mare și nu e vorba de o superioritate de ordin tehnic, a expresiei poetice ca atare, ci de una derivînd din prezența directă a poetului în materia poeziilor. Dacă va dori să-și afirme, descoperîndu-și-o mai întii, vocea lirică, poetul va trebui să rămînă mai mult timp cu el însuși. Eventual așteptîndu-se pe sine, cum o spune, „la fiecare tren al clipei”.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 4.XI.1907 — s-a născut Cella Serghi
- 4.XI.1930 — s-a născut Horia Aramă
- 4.XI.1966 — a murit Traian Chelariu (n. 1906)
- 4.XI.1970 — a murit Tudor Măgulescu (n. 1903)
- 5.XI.1880 — s-a născut Mihail Sadoveanu (m. 1961)
- 5.XI.1809 — s-a născut Octav Șulutiu (m. 1949)
- 5.XI.1933 — s-a născut Ilie Purcaru
- 5.XI.1935 — s-a născut Radu Selezan
- 5.XI.1951 — a murit I. C. Vlăsariu (n. 1879)
- 6.XI.1903 — s-a născut Simion Stoilnicu (m. 1966)
- 6.XI.1910 — a murit Gh. Panu (n. 1848)
- 6.XI.1914 — s-a născut Alex. Mitru
- 7.XI.1869 — s-a născut folcloristul Theodor Bălăgel (m. 1941)
- 7.XI.1872 — s-a născut I. A. Candrea (m. 1950)
- 7.XI.1878 — s-a născut Vasile Demetrius (m. 1942)
- 7.XI.1881 — s-a născut Peter Neagoe
- 7.XI.1914 — s-a născut Ion Bănuț
- 7.XI.1923 — s-a născut Paul Georgescu
- 7.XI.1924 — a murit Toth Arpad (n. 1886)
- 8.XI.1848 — s-a născut folcloristul I. G. Bibicescu (m. 1924)
- 8.XI.1872 — s-a născut D. Pătrășcanu (m. 1937)
- 8.XI.1890 — s-a născut Ioan Timuș (m. 1969)
- 8.XI.1921 — s-a născut Olga Zalcik
- 8.XI.1922 — s-a născut Mihail Gavril
- 8.XI.1929 — s-a născut Ion Brad
- 8.XI.1972 — a murit Athanasie Joja (n. 1904)
- 9.XI.1818 — s-a născut Ion Codru Drăgușanu (m. 1884)
- 9.XI.1901 — s-a născut Liviu Rusu
- 9.XI.1930 — s-a născut Aurel Rău
- 10.XI.1892 — s-a născut Ion Cleopoi

În acest răsărit de zi
destul de trepidantă — o zi ca toate celelalte
spun unii —
o zi pentru mine cu noi răspunderi,
cu ochiul deschis la tot ce se întâmplă
înafara și înăuntrul
meu,
total treaz,
răspunzător pentru munca mea — cutremurat
de marea sarcină ce mi-o iau
încerc să te cînt.

Tu treci cuvîntul meu prin flacără
și purifici
în lumina ta noul meu sens
cum focul prin care trece metalul pină să
ajungă

far în port,
ori catarg de cargou pornit pe mările lumii,
osie pentru planeta viitorului.

Între cer și pămînt am fost mereu
un izvor pentru cel insetat,

Partidul

un pumn de căldură pentru cel rămas
orfan
și nu am uitat să întind o busolă
pentru cel pornit în derivă.
Tu ești mai mult decît o fîntînă
așezată în cîmpia Transilvaniei : în Blaj,
în Turda,
în Alba Iulia.

Mai mult decît o lumină de stea
răsărită în constelația de aur.

Prin singele tău curge răsăritul.
Tu ai așezat pe chipul meu lumina.

Tu ai aruncat în brazdă
o sămînță aleasă, prelung chibzuind.
Ești semănător de stele fixe.
Constructor de mari poduri
ce leagă popoarele lumii.
Ziditor de cetăți și noi orașe.
Descoperitor de izvoare și purtător
de fîntini țîșnitoare.
Un inițiat în legile Universului
ce-l învinge pe demiurg
pentru fericirea Omului !...

L-am cunoscut pe

acest pilot în sing
și iată : corabia a
învîgător.

L-am întîlnit sub
cu miinile unui fi
ce bate pe nicov
arătînd spre viitor
Omul ce mută în
Omul Om.
Omul ce-l caută se
Magnetul ce strîn
toate miinile l
sau medicul ce ta
apendicele,
putregaiul inv
despărțindu-l de tr
Militantul ce taie-
atîtor secole boln
ce naște război
umilînța, năsa
Eu am așezat pe
un turn de la
firul de iarbă
ca toate acestea es
de necesar :
cum aerul, foc

SCRIITORII ȘI ȚARA

CĂLĂRAȘI

Ca pe Bărăgan...

Parcă mă întorc printr-un Bărăgan
vechi, Bărăganul copilăriei mele și al bu-
nicilor mei, și al celor dinaintea lor. Cite-
va turme nălucesc de la Dormărunt spre
Dîlga. O stîină, un foc aprins la marginea
liniei ferate. Porumburi uscate, descre-
cînd în ceață. Drumuri de pămînt drepte,
exemplare, cuminți. Drumuri de țară li se
spune, de țară, în sensul: drumuri de
pămînt, de pămîntul cel mai pămînt al
țării — al rădăcinii, al tălpii, al amintirii,
al legăturii urmelor de ieri, de azi, de
mîine. (Mă gîndesc, deodată, la Drumul
subțire — pomenire Drumului subțire
care nu mai este; peste care au trecut
plugurile devălmășiei — și nu trebuia —
drumul acesta, ținînd de istoria veche a
Bărăganului, trebuia păstrat. El era dru-
mul turmelor, ciobanilor, haiducilor, ho-
ților de cai, drumul dintre Vlăsia și băl-
țile dunărene. Spre deosebire de Drumul
sării — drumul negustorilor, păzit de lege,
Drumul subțire era răbojul însemnat de
alte urme; era, în felul lui, drumul unei
slobozenii, unui mers dincolo de lege, în
legea pămîntului: Ca pe Bărăgan! Elegie
Drumul subțire care nu mai este...))

„Ca pe Bărăgan”... Cîndva, m-a obses-
dat zicala, ofensa, aproape înjurătură :
„Ce, te trezești pe Bărăgan?”

„Trenul trece prin ceață, e un abur
prin care nălucesc oameni, turme, dru-
muri, cantoane, silozuri, mașini încărcate
cu porumb — numai porumbul luminează
în ceață. Și iarăși, arături, ciori, arături,
duhul pămîntului rătăcitor departe, aproa-
pe, cețuri hălăduind în de ele, slobode
ca pe Bărăgan...”

Dincolo de Ciulnița, dincolo de Ștefă-
nești — aici, se spunea cîndva, este inima
cîmpiei, locul cu fîntînile cele mai adînci,
cu apa cea mai bună ; și dincolo — o gară
cu plopi, siluetele unor blocuri în ceață,

aglomerație de construcții, de drumuri, de
noutăți — gara rămasă prea mică să în-
capă Călărașii anului 1976, orașul viitor.

„Călărași vel Lichirești”

Orașul acesta, de cînd îl știu, a cunos-
cut o fală și o mizerie, un fel de a visa,
peste puterile lui de realizare, cîndva.
Un fel de fata morgana i-a bîntuit anii,
străzile, țigănia, amiezile, bilciurile, Bor-
cea — atît de realul hotar al iluziei.

Chiar acest Muzeu de istorie și arheo-
logie, înființat cu vreo 15 ani în urmă, era
un lux pentru Călărașii acelor începuturi.
Citeva cioburi, citeva unelte dezgropate,
rînduite cu pioșenie, o istorie trecută după
care sapi, prin imensitatea cîmpiei; și o
istorie nouă, pe care o cauți, o aștepti,
o provoci, ieșindu-i în întîmpinare...

Exemplară, în felul său, istoria orașului.
Și nu prin destinul mărunț, de provincie,
la marginea țării, cit prin voința să fie:
să fie slobod, să însemne ceva, pentru
Bărăgan.

O sală a acestui muzeu, consacrată
istoriei orașului, consemnează citeva date
demne de reținut mai ales azi, în pragul
unei noi epoci.

Iată, întîi a fost satul Lichirești, pome-
nit într-un document din 1630, în timpul
lui Leon Voievod referitor la fuga de pe
moșie și restituirea unor ruminii (iobagi):
prima consemnare istorică este aceea a
unei răzvrătiri, a unei încercări de sloba-
zenie și a unei înfringeri.

După anul 1700, în urma stabilirii unui
steag de călărași ștafetari, Lichireștiului
i se alătură și numele de Călărași. O
hartă austriacă de la 1790 consemnează
localitatea de la malul Borcei: **Călărași
vel Lichirești**. De acum, Călărașii este cu-
noscut ca centru economic, cu o schelă
la Borcea și un bilci anual.

În timpul Regulamentului Organic —
aprilie 1833 — capitala Județului Ialomița
se mută „cu tot tahtul”, de la Urziceni,
la Călărași. Documentul care consemnea-
ză evenimentul este, iarăși, prin amănun-
te, măreț și mizer; în orice caz, dă întrea-
gă dimensiunea tirgului, la acel început
de istorie modernă („Pe de o parte, să
se orînduiască un cinovnic din canțelari-
ști, cu poruncă către subocirmuitor a cău-
ta și a găsi încăperile Ocirmuirei, adică
o casă cu trei odăi pentru canțelarie, ori
într-o învelitoare sau în două despărțiri
apropiate una de alta pe care o va în-
chiria, și o casă asemenea iar cu trei odăi
și o cuhnie pentru familia domnului Ot-
cirmuitor...”)

De aici încolo sînt repetate cererile
obștei pentru slobozenia sau răscumpăra-
rea tirgului-capitală care continua să plă-
tească dijmă, moșiei pe care se afla.
Slobozenia este dată de Domnul Dimitrie
Știrbei, prin hrisovul din septembrie 1852 :
„Tirgului Călărași, a cărui vatră făcea
parte din moșia Spitalului Colțea, fiind
cu mult cunoscut că cu a sa importantă
poziție pentru comerț ar putea deveni un
oraș înfloritor dacă s-ar libera de pîdie-
cile ce îi aduc la a sa dezvoltare, în-

datoririle proprietărești... avînd deci, noi,
în vedere și dorind cu osebire a favora
cit prin puțină asemenea mijloc de dez-
voltare orașelor, mai ales acelor ce prin
a lor poziție promit înaintarea... declarăm
prin acest Domnescu al nostru hrisov...
noul oraș ce se întocmește în locul tir-
gului Călărași”.

Un sfert de veac, apoi, orașul va purta
numele de Știrbei. Demn de consemnat
încă : tot din această perioadă datează
primul plan de sistematizare al orașului :
străzile largi, drepte, civilizate, spre de-
osebirea altor tirguri și orașele dunărene
care mai păstrează încăleala orientală a
străzilor, a caselor întesate, acea lipsă
de confort și de orizont pe care o numim,
adesea, pitoresc.

Poate din această epocă sau mai de
demult se păstrează încă și cea mai veche
clădire a orașului : Casa lui Hagi Mihale.

Vreme de un secol, Călărașii au folosit
și s-au supus acestui prim plan de eman-
cipare, cum fusese numit în epocă.

De un sfert de veac, orașul a ieșit din
vechile tipare, s-a revărsat — el este cel
de azi, grăbindu-și străzile rămase mici,
ca și gara, spre Combinatul de hîrtie și
celuloză, spre fabricile de confecții și de
prefabricate, spre noul șantier al Combi-
natului siderurgic.

Tirgul Călărași vel Lichirești, la prima
sistematizare, se întindea pe 1714 pogoa-
ne, după cum stă scris în hrisovul de slo-
bozenie ; astăzi, numai Combinatul side-
rurgic este proiectat pentru o suprafață
apropiată : 750 hectare.

Și cu acest prezent, intrăm în viitorul
orașului Călărași. Într-un viitor atît de a-
propiat, încît ritmul istoriei, oamenilor,
proiectelor lor, pare că se impune fiecă-
rui metru pătrat de suprafață în cons-
trucție, fiecărui pas — e de-ajuns să as-
culți străzile orașului, noaptea, mașinile
grele, transporturile speciale, vitezele —

totul devine mișcare, gabarit depășit, vîr-
tor din aproape în aproape.

Astăzi, orașul Călărași are o populație
de 50 000 de locuitori ; în 1990, vor trăi
aici aproape 200 000 de oameni. Con-
strucțiile care au început în partea de
vest, spre Comuna Mircea Vodă, mar-
chează începutul orașului siderurgiștilor ;
un liceu metalurgic, din 1974, se alătură
vechilui, foarte în tradiția locului, liceu
agricol. Și nu sînt două prezențe întîm-
plătoare, ci două realități ale Bărăganu-
lui de mîine ; doi poli dramatici încă, ai
noului său destin. Secerișul în luna lui
Cuptor a cunoscut proba focului ; tempe-
ratura și sudoarea se vor recunoaște, ega-
le de-acum, în campaniile verii și în fața
cuptoarelor oțelăriei. Aici, unde a fost
prefirat în mîini griul cald, abia treierat,
revărsîndu-se din trombele mașinilor, ace-
lași gest al miinilor prelungite de linguri
urîșe va prefira oțelul lichid, proba de
oțel. Cîmpia soarelui, două anotimpuri
din an, devine în hotarul acesta cîmpia
focului nestins.

Combinatul siderurgic —

început

1 martie 1976 : prin decret prezidențial
începe construcția Combinatului siderurgic
de la Călărași.

Și începe cu piatra fundației, cu înau-
gurarea din 16 septembrie 1976 în pre-
zența secretarului general al partidului
care spunea, cu acel prilej, la adunarea
populară : „O bună parte din Investiții
vor fi îndreptate spre noul Combinat si-
derurgic Călărași care, în final, va da o
producție de cca 10 mil. tone de oțel. El

caricadă și-n luptă
cu sine :

de planetei
ce în port soldatul

prige torțe :
rar modern
fierul de plug,

oapte o lampă eternă.

olul.
e în jurul său
mii,
din trupul bolnav

il
p și de suflet.
caverna
e un cancer
iele,

rganul lumii
mă, o pasăre,

la col de firesc,

apa.

Păzitor de far — îl numiră alții —
și Omul de la proră.

Acele corăbii plutind pe toate fluviile,
mările, oceanele :
corăbii grele de grine, de aur, de lemn.
Corăbii purtind pasărea albă în ideal.

L-am văzut în postura creatorului de mașini
și unelte
(tot timpul mîngiind metalul,
acest titan și monstru !)

L-am găsit tot mereu lingă cuptorul
fierbinte, clocotind
ce dă Naturii lumină
și forță.

L-am văzut ducind tractorul prin Bărăgan.
L-am întilnit scriind poemul inefabil
și l-am simțit tot mereu în Omul
vorbind la tribună, sincer, direct
(nu despre sine
ci despre Omul lumii)

Detector de arme nucleare și războaie.
Furgonul cu miere pentru albină de aur.

Victor Nistea

PETRU MAULȚAN : Constructori de baraje (Anuala
de grafică — Sala Dalles)

1976

va trebui să producă încă din 1978, astfel ca în 1980 să atingă producția de circa 2 milioane tone de oțel".

Și începe încă, astfel : trei oameni — inginerul Ernil Georgescu, director, soția sa, Ruxanda Georgescu, ingineră, și Constantin Aurel, contabil șef, călători, cu tot bagajul în cite o servietă, sosesc la fața locului.

Și începe, cred, cu măsurătorile, cu primele rădăcini rase de pe suprafața pământului — 60 de centimetri, atât este de adînc pământul rădăcinilor, pământul semînelor, pământul amintirilor, tălpii desculțe, roții, mirosului de reavăn, de arșiță, de eternitate imblinzită. Acest pământ pe care se încapăținează să mai răsără cite un fir de rapiță...

Și începe cu acești piloni franky supuși probelor de rezistență — fundația viitoarei oțelării, viitorului laminor.

Începe cu oamenii foarte tineri și foarte bătrîni în același timp — ing. Ernil Georgescu, 43 de ani, avînd experiența construcțiilor de la Galați, ing. Șarpe, șef de șantier, — un zdrăhon tînăr, energic, voce tunătoare trecînd prin pereții bărcilor-birou ; tînăra și aparent fragila Ruxanda Georgescu, inginer, șef de lot ; ing. staționar Dan — toți atît de tineri, veniți de la cealaltă construcție siderurgică a cimpiei, Galațiul. Iar alții, veniți direct de la studii — cei care vor spune mîine, altunde : am experiența construcției de la Călărași !

Și sînt aceste citeva sute de oameni calificați, cu mașinile lor — buldozere, compresoare, sonete, tăvălugi, basculante... Și sînt încă, bărăgănenii — fie că vor să-și amintească apartenența lor, fie că nu, rămîn oamenii Bărăganului, ai acestui Călărași rămas cu cel puțin un deceniu în urma celorlalte locuri din țară, unde industria are vechime... Toți merită să fie pomeniți, la acest început, oamenii acestor locuri care o spun cu toată

inima, care au lucrat nu știu pe unde, prin țară, și s-au întors aici, tocmai pentru că aveau de construit ceva pentru Bărăganul lor ; maiștrii Dinu Radu și Găvan Nicolae, echipa de dulgheri a lui Cojocaru M. Ion, din Comuna Vlad Tepeș. Aceștia din urmă vin de pe șantierele irigației, barajelor și stațiilor de pompare. Acești Ivan Vasile, Untescu Alexandru, Pavelescu Constantin, Tudor Ion, Dumitrașcu Milea. Fie și numai ei, amintiți acum, la acest început — adîncimea la care nu mai sînt rădăcinile ierbii și griului și salcîmilor ; la care alte rădăcini se infig — cele ale fier-betonului, în stare să susțină cuptoarele, și furnalele, și podurile rulante, greutatea oțelului și fontei vii.

Ceea ce merită să fie încă reținut, o performanță la acest combinat siderurgic : va fi cea mai mică suprafață construită pe mîia de tone, din lume. Dacă la început, proiectele șantierului erau extinse la suprafața de 1300 de hectare, s-a ajuns azi la 750 de hectare, existînd posibilitatea, prin supraetajări și construcții în subsoluri, să fie redusă încă. Și toate acestea, pentru a nu răpi prea mult din pământul griului, porumbului, florii soarelui. De la început, relațiile de bună vecinătate cu agricultura.

Și totuși, cîți din țărani vecinătăților vor mai rămîne în satele lor ? Cîți tineri, mai ales, vor rezista tentației acestui nou, necunoscut, fantastic destin ?

Sînt pe marginea taluzată a canalului colector central. Un foc aprins. Cîteva cojoace țărănești părăsite pe mormanele de pământ galben. Și maiștrii Găvan Nicolae și echipa de dulgheri din comunele Bărăganului. Oare ce le mai spune pământul răscolit, cu distanțele calme, cufundate într-un cer stîns, de toamnă ? Ce le mai spune acest loess galben, aproape mort, — altădată pământul de lipit prispelor caselor ? Și acest praf stîrnit departe ? Trec roțile grele tasînd și iar tasînd, și pământul se ridică sub roți — recalcitrant, neacceptînd disciplina fierului ; și iarăși roțile și tăvălugul care îl fac să amuțească. Acestor roți de mașini și mașinării cărora — absurd ! — le-aș spune : mai încet, mai cu milă, cu mai multă răbdare, aici au fost rădăcinile, pe aici urmele, roțile carelor, soarele și rădăcinile și urmele trase pe roată, în destinul comun !

Dar nu e timp. Și poate singurul care mai aude duhul pământului sînt eu. Pentru că „încă nu am ieșit din pământ", pentru că se simte încă „legătura cu pământul" și pentru că aceasta este încă „partea romantică" — începutul — așa cum spunea directorul combinatului în construcție, poate el însuși un sentimental legat de niște rădăcini și locuri, altunde.

Acest început în care, poposînd într-un birou al șantierului dintr-o baracă, așa cum sînt toate binecuvîntatele, eroicele bărci de șantier (și oare va rezista crivăului, la el acasă în acest vileag de Bărăgan ?) ; poposînd aici, auzi vorbindu-se, deopotrivă, despre procurarea u-

mor sonete, unor somiere, căști de protecție, cearșafuri, tăvăluguri „picior de oaie", despre cererea de concediu a unuia, dintr-o comună apropiată, care trebuie să meargă să culeagă porumbul la acordul global, pentru că nu s-a rupt de tot „legătura cu pământul"... Despre mașinile care trebuie să care navetiștii și despre locurile din blocul burlacilor — totul începe deodată, totul este important, totul se supune acestui ritm formidabil — fereastra barăcii cuprinde acum acest spațiu al începutului, sub un cer de toamnă de Bărăgan, aparent calm, apatic, gata să-și înceapă hibernarea... Dar, în fiecare lună, în fiecare an de-acum, se va întimpla altceva, alt eveniment va marca locul.

Aici, în răsăritul veche unde era cîndva o fîntînă mare, spre pomenirea unui Gheorghe sau a unui Ion ; aici unde părinții noștri, mergînd cu căruțele la „Oraș", opreau să adape caii și-i lăsau să-și mai tragă sufletul, după drumul lung. Cred că era și un han, o circumă, în răsăritul aceasta. Aici unde, peste doi-trei ani, se va înălța vîpaia focurilor și cerul va fi veșnic treaz, veșnic în luna lui Cuptor ; unde încerc să așez cu gîndul un colos de metal, ca acela de la Hunedoara unde am cunoscut, prima dată, nopțile albe, fantasticele nopți și zile ale oțelului.

Ca pe Bărăgan — altfel

Și întorcîndu-mă. Luînd drumul cimpiei, spre sate. Acolo unde se culege porumbul — din nou recolte de 10 și 12 mii kilograme știuleți la hectar ; într-o toamnă bogată, la capătul unei veri bogate — în ciuda secetei. Aici unde se seamănă din nou, ca din nou să se culeagă anul viitor. În acest, de totdeauna, „grînar", cu destinul lui de cuptor al piinii noastre cea de toate zilele. În județul distins recent, de președintele statului, pentru cele mai mari recolte ale anului 1975, din țară.

Și trecînd peste acest pământ bun, binecuvîntat, cu sfecla dulce și floarea soarelui, cu grădinile și nuceturile, cu toate rădăcinile lui răbdătoare, vechi și noi, cu fîntînile și silozurile, cu mașinile și căruțele încărcate de știuleți portocalii și satele, între pilcuri de salcîmi, bîntuînd locul cu mirosul vinului nou...

Dar simțîndu-se încă, pînă aici, pînă în satul meu și mai departe de Călărași, chemarea noului șantier. Brigadierul Sandu, din satul meu, care m-a dus în primăvară să-mi arate griul irigat și porumbul, și solele de floarea soarelui, care mi-a vorbit despre destinele recoltelor ca

despre propriul său destin, îmi spune acum că va merge și el la „Oraș", pe șantier. Pentru doar iarna aceasta, pentru totdeauna ?

Tinerii sînt atrași de alte meserii, de „calificări", de un viitor care își poate rezerva noul, fantasticul, neobișnuitul, ție, primul, din tot șirul părinților și bunicii tăi. Desi acest Sandu, brigadierul cimpurilor, avea un fel de a cunoaște, vechi, și un fel de a ști, nou. Un fel de a se bucura, privind verdele, înfrățirea, coacerea, un fel de a simți reavănul și uscăciunea, și puterea rădăcinii, un fel de a se bucura de locul acela mînos, „sfîrșit" de oamenii brigăzii lui.

Dar poate că acest strat de pământ — al rădăcinilor, urmelor, amintirilor, drumurilor, cu toate copitele și înfrîrările la ploaie, la soare, poate fi, și în om, îndepărtat ; pe ceea ce rămîne, tot pământ, fire din firea Bărăganului, se poate construi. Poate vor fi, chiar dintre acești începători, unii care vor ajunge la știința și deprinderile oțelărilor hunedoreni. Acela pe care i-am auzit vorbind despre foc, așa cum vorbești despre înfrățitul griului după ploaie ; acela care cunoșteau de departe, din pragul casei, stadiul în care se afla șarja, după culoarea flăcării, la cuptorul cutare...

Poate că acel „ca pe Bărăgan" va avea altă rezonanță și alte semnificații...

Dar astăzi mă întorc într-un cîmp al recoltelor bune, peste un pământ bun, ostentat, pe un drum pe care un cal alb, la o șaretă, pare că luminează în mers ; pe lingă garduri de care se sprijină gutuii încărcăți ; pe lingă mașini în care porumbul e foc, e aburire darnică ; peste pămînturi negre, atît de mînoase încît le socot valuta forte a țării.

Știu, aud încă din urmă, vocile inginerilor spunînd : combinatul acesta va da pe suprafața de teren luat agriculturii cam de 10 ori valoarea piinii care s-ar face aici, în anii buni ; nivelul tehnic al agriculturii va crește — e nevoie de mașini pentru ca agricultura să fie la înălțimea industriei ; chiar nivelul oamenilor, felul lor de a gîndi, exigențele lor, se vor schimba...

Știu toate acestea. Aș putea să adaug încă zeci de argumente, felului lor clar de a socoti, de a pre-vedea. Chiar brigadierul Sandu ar avea argumentele lui, la fel de temeinice, de potrivite cu viitorul.

Dar astăzi dau Bărăganului ce-i al Bărăganului : laudă pentru toamna bogată, pentru bunătate, la semănatul acesta pentru iar culesul...

Florența Albu

Blocuri noi în Călărași

Augustin Buzura

ÎNTOARCERI ȘI FUGĂ

AVOCATUL Aurel Șoimescu visase, asemeni tatălui său — preot de țară angajat în toate luptele politice din Transilvania, la început pentru Unire iar apoi pentru emanciparea țăranilor — o casă plină de băieți. Spre regretul său, avusese două fete și, de frică să nu urmeze a treia și a patra, se oprise: „Pentru astea, orice investiții ai face, nu te alegi cu mare lucru, glumea el cu amărăciune. Le trimiți pe la facultăți, le plimbi prin lume, le garnisești mintea cu cărți și sfaturi ca, până la urmă, să sară în primul pat ce li se ivește, să se retragă lingă cratiță și leagăn, mai ales dacă au ghinionul să fie și frumoase”. Cu tot scepticismul său verbal repetat mereu pentru a le întârzi, avusese grijă să nu le priveze de educația pe care ar fi dat-o unor băieți. Elvira devenise farmacistă, iar Stela terminase Literele și Filosofia cu rezultate strălucite, astfel că lui Șoimescu nu-i rămăsese decât voga speranță că unul dintre gineri o să-l urmeze la bară și un altul în altar pe bătrînul preot din satul de sub poalele Gutinului. Casa lor, locuită doar cîteva săptămîni pe an, vara, în concedii, se ruinase treptat, astfel că a fost obligat s-o vîndă: începuse războiul, iar visul său de a se retrage la țară nu mai părea realizabil; cînd s-a pomenit fără ea s-a simțit neîntreg, înstrăinat, vinovată față de amintirea tatălui său — preot și învățător și doctor și naș la tot satul —, înlocuit de un om preocupat de avere și politică, un fel de țăran proaspăt închiaburit, pe deasupra și foarte urît la înfățișare: sprincene groase, arcade puternice, mandibulă proeminentă, încît barba deasă și sură parcă-i cădea perpendicular pe față.

Avocatul Șoimescu nefiind prea îndrăgostit de propria-i persoană, exact cu severitatea cu care-și recunoștea defectele și slăbiciunile, nu-i cruța nici pe cei din jur, mai ales cînd era și răs-punzător de soarta lor: spirit fin, cu un deosebit simț al oamenilor, analizînd-o pe Elvira, nu păru foarte incin-tat de ea, și într-o formă nu prea eleg-gantă, l-o spusese direct, la un mic chef în familie, în fața tuturor: „Tu îmi semeni prea bine, din păcate. Iar dacă aflu că ești tîrfă, te rup în bu-căți, te sfărîm, rămii pe drumuri”. El-vira se mulțumise să-l privească pro-vocător și să-i strîngă mina bărbătește, aspru, a l'anglaise: „Gata, am făcut tirgul”; din privirea ei înțelesese că amenințările sale sînt inutile; ea nu se putea lăsa dominată, găsise întot-deauna gestul, replica, zîmbetul care să-i diminueze încruntarea, să-i ne-utralizeze autoritatea; folosea, poate instinctiv, exact mijloacele lui cînd doamna Șoimescu îi reproșa că lipsește cam mult: „Într-o zi o să mi le aduci acasă! Cel puțin păzește-te să nu iai vreo boală lumească”. „Promit să iu-besc numai femeile care-ți plac și ție. Dar trebuie să-mi spui și la ce să re-nunț”. El îi întindea o agendă cu pro-gramul său de peste zi, plin de sedin-țe, pledoarii și consultații, firește ne-adevărat, făcut anume pentru ea și-i cerea senin: „Găsește-mi două ore li-bere și spune-mi pe cine să duc la ana-lize”. Lui Șoimescu însă i-a scăpat un amănunt: Elvira — blondă superbă, al cărei fizic bine proporționat și veselie contagioasă o plasau mereu în centrul atenției — avea mari succese în grup, dar niciodată la un om anume. Cei cu gînduri casnice erau incomodați tocmai de frumusețea și energia ei. „Asta, chiar dacă n-ar trebui s-o păzești me-reu, scoate sufletul din tine”. Era ade-vărat, ea avea o mare energie ce tre-buia cheltuită și un spirit neobosit, cu-rios, aflat mereu în căutarea detaliilor semnificative: se cheltuia, ardea, sim-

țea că este prea lentă și prea îngustă lumea în care trebuia să trăiască, prea gravi și stîniți cei din jur. Poate de aceea a observat cu mare întîrziere un fapt înspăimîntător: cei care i-ar fi plăcut, o evitau și singurătatea, bru-tală și surprinzătoare, i se insinua trep-tat în suflet. Ajunsese să-și dea seama unde greșește, dar nu mai putea da înapoi, îi era imposibil să renunțe la a-și impune punctul de vedere: nu voia să ascundă nimănui nimic pentru că nu ținea să fure sau să-și cerșească un soț.

Tatăl său, mergînd mai departe cu identificarea, credea că Elvira îi va repeta chiar și succesele sociale, se va descurca ușor, uitînd să se întrebe dacă și pe ea o interesează acest lucru, dacă are ceva din voința lui oarbă, ne-stăpînită. Umbra ei de tristețe, mereu mai accentuată, o punea în seama iu-birilor bruște dar efemere de care el nu se vindecase nici la bătrînețe și, cu discreție, căuta să-i descopere alesul din mulțimea de tineri ce-i frecventau casa, fii ai unor prieteni sau colegi de-ai Elvirei, iar faptul că nu reușea, îl punea el pe seama indeciziei ei; și ei ezitase mult, îi fusese greu să găseas-că o femeie care pe lingă toate cali-tățile fizice, intelectuale sociale, cas-nice să mai fie și tolerantă. Era treaba fetei să aleagă, nu-și impunea gustu-rile, nici măcar nu căuta să i le diri-jeze, deși în Redman, proaspătul lui angajat, vedea omul în măsură să-i repete atît succesele de la bară, cît și cele din parlament, dacă ar fi împins de o voință ca a Elvirei.

Stela, în schimb, nu-i ridica nici un semn de întrebare, era exact opusul Elvirei: tăcută, studioasă, rece, de o seriozitate greoaie. „Cu ea e mai sim-plu, se gîndea avocatul, își va găsi un cititor sau un savant în devenire. Doi încuiări care, spre fericirea lor, nu vor fi afectați de salturile politicii, de transformările din jur. Cînd voi avea nevoie de liniște mă voi refugia la ei unde mă voi simți ca într-un seif”. Și, uzat și frămîntat cum era, nedumerit că drumul pe care porneau oamenii nu este cel prevăzut de el, ar fi vrut să se retragă cît mai repede, numai că Stela nu părea interesată să-și cau-te cititorul. Înalță, fragilă, cu ochi mari, întunecați și palidă — „crescută la luminare”, spunea Șoimescu —, Ste-la părușe, pînă la douăzeci de ani, o fată ștearsă, anonimă, căreia i se dă-dea atenție doar din politețe. Fiind și foarte timidă, ea nu găsise linia de plutire, se purtase cu stîngăcie, nimic din ceea ce făcuse nu era firesc, să-rise de la o extremă la alta mai ales în prezența oamenilor pe care nu-i cunoștea bine, pînă cînd, inhibată de neputința de a se coordona și copleșită de personalitatea surorii sale — aca-paratoare, stăpîni și nestăpînită —, se retrase, devenise tăcută, închisă, pre-ocupată din ce în ce mai puțin de cei din jur. Despre Elvira însă, atunci cînd îi era adusă ca exemplu, spunea cu un fel de condescendență amestecată cu milă: „Păcat de ea că se risipește. O înconștientă ce se dă în spectacol în fața unor inteligențe de doi bani”. În realitate nu-i cunoștea prea bine, înafară de Redman nu discuta cu ni-meni, iar față de el avea o rezervă: lucrînd împreună cu tatăl său credea că o plimbă doar pentru a-i face a-cestuia plăcere, nu-l reperiase tocmai din teama de a nu-l supăra și, într-o mai mare măsură, pentru a nu se ști absolut singură.

IN ULTIMII doi ani de fa-cultate, ea suferise însă niște transformări nespe-erate de părinți. Aceștia o crezuseră măcinată de o maladie ciudată, perfidă

care o distrugea lent dar sigur ca, treptat, să observe că trăsăturile feței încep să i se contureze dîndu-i o dis-tincție aparte, iar trupul, pînă atunci uscat, stîns, să se împlinească, încît ro-chiile Elvirei i se potriveau perfect; într-un timp foarte scurt, dintr-o ado-lescentă întîrziată, predispusă la ftizie, ea devenise o femeie matură, intere-santă, cu o înfățișare desprinsă parcă dintr-o efigie greacă, încît simpatiile și atențiile tuturor deviară treptat de la Elvira; Stela însă nu le credea sincere, deși uneori i-ar fi convenit să se știe măcar egala surorii sale, continua să păstreze o distanță politicoasă, rămî-nînd interesată mai ales de lecturi și concerte la care Redman o însoțea cu conștiinciozitate. Familia i se părea străină, nu se potrivea cu nici unul, așa că lui, indiferent din ce motive o însoțea, îi admira răbdarea cu care știe să suporte ceea ce nu-i convine. Avoca-tul Șoimescu, pasionat de politică, fost deputat național-țărănist, găsînd acum mai mult timp pentru ea, căută să o introducă într-un domeniu al spe-culațiilor terestre care n-o putea a-trage. Bărbat înalt, cu o frunte lată, fața osoasă, sculptată parcă în piatră, elegant, vesel, deschis, aflat mereu în căutarea unor soluții pentru cîștigarea numeroaselor sale procese, era prea vorbăreț pentru gustul ei, o obosea; de o energie copleșitoare, tatăl său trăia la o tensiune atît de ridicată, în-cît uneori, cînd era prins în virtutea unei demonstrații, uita în fața cui se află; argumentele se succedau cu o asemenea repeziciune, încît Stela avea impresia că bătrînul o să explô-zeze, o să se transforme bizar în energie pură.

În timpul războiului, dar mai ales pe urmă, el trecuse în extrema cea-laltă: tăcerile lui deveniseră tot mai întinse, mai prăpăstioase; siguranța îi dispăruse, iar în scurtele lui dialoguri căuta neînterupt puncte de sprijin, explicații, regreta că a vîndut casa ta-tălui său de la țară. Acum își dorea liniștea și poate că tocmai această ne-voie l-a apropiat de Stela. Era însă o apropiere dincolo de cuvinte, eforturi-le sale de a o face și pe ea să vor-bească, să se explice, dăduseră greș: rămînea însă în preajma ei mai mult decît în a soției sale care, paradoxal, devenise vorbăreță, căuta să-l supli-nească, să mențină constantă cantita-tea de zgomot din casă. Ana Șoimes-cu fusese și ea o femeie frumoasă: brunetă, înaltă, cu ochi negri, mari, însă atît de reci, încît parcă-i neutrali-zau frumusețea, iar deosebitul ei simț practic o făcea să pară lipsită de sen-timente. Lumea ei se reducea la casă, nu-i plăcea să se plimbe, să se expu-nă; dragostea lor se metamorfozase treptat și avea uneori impresia că sînt doi asociați interesați doar să le mear-gă bine întreprinderea. Ea își concen-trase toată atenția asupra fetelor și carierei soțului ei, nu-i păsa de aven-turile acestuia, totul era să nu se facă de ris, să nu trebuiască să crească ori să întrețină copiii altor femei. „Cu asta ai avut ceva? îl întreba ea cu toată seriozitatea cînd ochii lui întîrziiau prea mult asupra unui profil. Nu de altceva, dar dacă ne vom cunoaște nu vreau să mă compromit vorbind cu ea se-rios”. Între ei se stabilise un fel de prietenie curioasă, și tocmai faptul că ea îl înțelegea, nu-i reproșa nimic, îl obliga să-și limiteze aventurile, să se rețină. Dincolo de aparențe, efortul ei de a închide ochii, de a-l suporta ală-turi, era imens; se obișnuise să plîngă singură, în baie, neștiută.

DOCTORUL Ion Cristian a apărut în casa lor imediat după război, deși Aurel Șoimescu îl cunoscuse mai demult, prin 1939, la poli-ția capitalei, unde fuseseră aduși amîndoi cam din aceleași motive. Avocatul călcase în vîzul lumii, în plină stradă, o insignă cu însemnele Reich-ului, oferită de niște tineri care făceau colectă pentru front.

„Încă n-am ajuns în acest hal de înconștiență, le-a spus. Ar trebui să vă fie rușine. Pe lingă că practicați un gen de cerșetorie, o faceți și pentru străini”. La poliție, chestorul, ironic, i-a oferit o alta, românească, dar și pe aceasta a refuzat-o: „Domnule, oare nu se mai poate trăi fără insigne și drapele, fără vorbe de paradă? N-a-veți decît să le purtați, dar la mine cu așa ceva să nu mai veniți. N-am nevoie de semne exterioare care să do-vedească oamenilor că-mi iubesc țara. Dragostea nu se afișează pe reverul hainei”.

Lui Cristian, chemat pentru că in-sultase în timpul unei recepții pe un înalt funcționar german, avocatul îi devenise simpatic și, în așteptarea in-terogatoriului, au discutat atunci des-tul de mult. Drumurile însă li s-au despărțit. Cristian s-a reîntors la Pa-ris, la studii, de unde a venit în țară odată cu dictatul de la Viena, și s-a stabilit la Sibiu, unde se mutase tem-porar Universitatea din Cluj. De acolo a plecat voluntar pe frontul antifascist, iar ziua victoriei l-a prins la Banska Bistrica...

Nenorocirea era că doctorul Cristian nu spunea nimic, părea mai preocupat de discuțiile cu Șoimescu și Redman decît de căsătorie, deși în realitate, cele două surori nu-i erau indiferente și cu cît Elvira era mereu împinsă în față, cu atît Stela îi stîrnea mai mult interesul, numai că n-avea cum să se apropie de ea: cînd nu se refugia po-liticoasă ori indiferentă în camera ei, apărea Elvira care-i acoperea întreg cîmpul vizual, iar el, fără să se opună, se lăsa antrenat în jocul ei, îi plăcea să o contemple, să-i studieze încet, pe îndelete gesturile și, cu cît o cunoștea mai bine, cu atît se retrăgea speriat, înfrînt: semăna perfect cu Cristina, dragostea lui ratată, singura femeie care renunțase la el fără să-i pese, ca la un obiect scos din uz.

Cristina fusese ca o furtună, îl luase de pe picioare, îl neutralizase lucidita-tea, rațiunea, era un orb care se lă-sase purtat după voia ei, trăise după ritmurile ei, o viață fără zi și noapte, într-o lume tulbură, agonică. L-a lăsat tot așa de surprinzător cum îl și ac-ceptase, povestea nici nu putea să aibă un alt sfîrșit. Parcă se oprise dintr-o rostogolire periculoasă, fatală. De astă-dată nu-i era teamă că și ea ar putea face același lucru dar, după experien-ța avută și în lungile zile de război, în pauzele dintre două intervenții chirur-gicale, sau pe drum, înaintînd odată cu frontul în ambulanța sa hodorogită, analizîndu-și înfrîngerea cu răbdare și adesea cu cinism, ajunsese la concluzia că fusese norocos: Cristina nu i se potrivea, deci nici Elvira. Și nu era o concluzie trasă de pîr, nu căutase să-și îndulcească înfrîngerea, ci desco-perise că fiecare cerea altceva vieții, că ritmurile lor psihice și biologice nu se potriveau, erau prea bine conturați, prea independenți încît legătura lor să poată dura. Elvira avea toate da-tele Cristinei, furia ei nestăpînită, pe cînd el, cu un război în urmă, trăit în compania morții, era prea bătrîn pen-tru ea, pentru pasiuni arzătoare. De

altfel, aceasta, sesizându-i ezitarea, privirile mereu mai pierdute după soră-sa, se decise să meargă până la capăt, cu orice risc : nu putea suferi ideea ca tocmai sœursa, anonima și necuvântătoarea ei soră, pusă pe treburi foarte intelectuale, să i-o ia înainte și, fără nici un efort, exact când în sfârșit se hotărâse să renunțe la toți ceilalți care le băteau portile.

Cunoștea prea bine structura Stelei, orgoliul ei mascat sub o făcere neutră, absentă, văzuse că și ea întârzie ceva mai mult în preajma lui Cristian, că ochii ei mari, negri se luminează ciudat la apariția lui sau se îngustează dureros când ea, Elvira, îl reține sau îi uită intenționat mina pe umărul lui și, în gând, îl înjură pe Redman că e prea pasiv, că nu încearcă să coboare din lumea ideilor, să observe că se află totuși lângă o femeie. Pentru a-l câștiga definitiv trebuia ca tocmai Stela să renunțe la Cristian, or asta se putea realiza numai făcând în așa fel ca ea să-i surprindă într-o situație mai delicată, spunându-i astfel, prin intermediul gesturilor sau faptelor, că ea a apărut prea târziu. Elvira însă era derutată, parcă nu-i venea să creadă : tocmai ea să se bată pentru un bărbat, să fie pusă în situația umiltoare de a trebui să-l cucerească ?

Un fapt era clar : după ce-l va câștiga definitiv, îl va avea la picioare blind, supus și tandru, va hotărâ dacă-l va păstra în continuare sau, în semn de răzbunare, îi va da drumul. Ce fel de om e asta că nu-mi observă nici frumusețea, nici inteligența ? se întreba ea revoltată și, în același timp, sincer îngrijorată că doctorul Cristian, bărbat deștept, plăcut, corect ar putea să facă o alegere proastă, nemeritată și, cu toate că o suspecta, nu putea concepe că tocmai Stela va fi aceea.

Încercase să-i stărnească interesul făcând pe supărata, repezindu-l sau ironizându-l calmul, pasiunea pentru politică, imitând discuțiile nesfârșite dintre el, tatăl său și Redman. „Va fi sau nu va fi un nou război ? Se va putea conduce fără partidele istorice ?” îl întreba ea drept răspuns la salut. Trecuse apoi la cochetării nevinovate cu alții și mai ales cu acesta din urmă, însă Cristian nu reacționase și nici Stela, în schimb doamna Șoimescu intrase în alertă și, sub presiunea ei, Elvira trebui să renunțe. „Nu-i voie să-ți dai arama pe față. Bărbaților nu le plac femeile cu multă personalitate, le e frică să-și complice viața... Iar mofiturile astea nu-s semn de bună creștere. Și eu te-aș lăsa să fii în locul lui”.

Cristian însă, profitând de împrejurare, de pauza aceasta nesperată, se hotărâ să nu piardă momentul : Stela simțise ceva, dezlănțuirile surorii sale o făceau să-l privească mai atentă, să se apropie de el sigură, senină, și, cum Cristian îi venise bucuros în întâmpinare, pentru că așteptase de mult momentul acesta, reinseninarea Elvirei s-a dovedit a fi tirzie, zadarnică, și ea înțelese surprinsă acest lucru după o discuție care i-a stăruit mereu în minte.

SUB privirea înțeleghătoare a doamnei Șoimescu l-a chemat în camera ei pretextând că vrea să-i arate niște cărți. Ajunși însă acolo, s-a așezat pe pat și l-a zîmbit vinovată. „Voiam să fii singură cu tine. Asta-i tot. Dacă îți displace, sau ai alte obligații — poftim cartea aceasta, să avem acoperire, și ești liber”. „Presupun că totuși vrei să-mi spui ceva”, i-a zis el, nesigur, tulburat de apropierea ei. Ar fi fost suficient să închidă ochii și să facă doi pași, așa cum se întâmplase în camera de hotel a Cristinei. Simțea exact aceeași tentativă irezistibilă, nu se îndoaia o clipă de ceea ce ar urma, atîta doar că n-avea putere să se miște deoarece într-o fracțiune de secundă descoperise că pină și camera seamănă...

Ea s-a ridicat încet, nehotărâtă, a luat la întâmplare o carte, apoi s-a apropiat de el : „Am vrut să te cer în căsătorie !” a încercat ea să glumească și, fără să-i dea timp să spună ceva, i-a sărit de gît și astfel, multă vreme pierdută, contopiți, disperati, obsedați de jena că mai târziu, în clipa când vor fi obligați să se privească în ochi, raporturile dintre ei vor fi altele, prelungeau le nesfârșit această stare de bucurie și frică, de orbire necontrolată. Păreau izolați de o perdea de întuneric, erau numai ei într-un spațiu infinit, tremurînd, căutîndu-se și respingîndu-se în același timp cu o furie abia stăpînită, aspră.

Cînd simți gustul amar al lacrimilor ei, Cristian tresări speriat și ea, tulburată, trecînd peste ceea ce-și propusese, îi șopti : „Ce mai aștepti ?” „Mi-e frică de tine, îi spuse el abia reținîndu-și regretul. Mai vreau să-mi rămînă și mie puțin suflet. Știu ce ai în-

semna... M-am gîndit mult la asta...”. „Trebuia să-mi închipui. Calculat, rece, plin de rațiune și maturitate. Mi-e lehamite de mine”. Jignită, furioasă, își aranjă rochia și, azvîrlindu-i cartea pe pat, îl lăsă în cameră ; din clipa aceea, pentru Elvira, el a încetat să mai existe ; nu dăduse nimănui vreo explicație, cu discreție și eleganță reușise să facă abstracție de el, să-l ocolească de parcă nici nu s-ar fi cunoscut vreodată.

Ce-i drept și Cristian făcuse tot posibilul să meargă cît mai rar în casa lor, se întâlnea cu Stela prin oraș, o conducea pînă la poartă și ea, înțelegînd că s-a întîmplat ceva între el și Elvira, nu-l invita înăuntru decît rar, cînd era sigură că soră-sa lipsește.

Căsătoria lor l-a surprins doar pe Redman care se așteptase să fie prevenit ; firește, observase că se petrece

„cercetătorul meu cel mai bun, care mai are avantajul de a arăta încă foarte bine, o prezență plăcută, tonică”.

ANDREI nu coborîse încă, era prea devreme, de fiecare dată trebuise să asiste la despachetat, iar acum, în plus, știindu-se în siguranță, departe de camera în care-l văzuse, doamna Șoimescu trebuia să se elibereze de spaima provocată de Redman, mai ales că Elvira îl cunoștea atît de bine. Aceasta însă era tot la geam — Redman n-o interesase nici atunci, l se păruse prea versatil și prea fin, lipsit de virilitate, susținea că din ceea ce pretinde ea de la un bărbat, el n-are decît barba — astfel că profesorul, incomodat de privirea ei, nu se putuse opri, trebuia să-și continue plimbarea în susul străzii. N-avea motiv

— momentul potrivit, iar, cu trecerea timpului, l se părea că ar fi caraghios : dar dacă ea nu simte același lucru ? Dar dacă ar zgîndări o rană încă deschisă ? Un gînd salvator veni să-i ușureze într-o oarecare măsură nemulțumirea : „Oare nu-mi dau prea multă importanță ?” Pentru că trăirile lui, atît de curioase, nu fuseseră totdeauna la fel de vii și, după o lungă și dificilă pauză, trezit parcă de oamenii de care, năuc, se ciocnea, trebui să recunoască, nu fără dificultate, că în realitate fugea de Redman.

Îi era mai comod să nu se uite în urmă decît să analizeze cu obiectivitate ceea ce a fost și, dacă tot n-avea încotro, orgoliul îl purta pe ocolite, cu grijă, îl împotmolea în imagini plăcute, calme totuși în comparație cu ceea ce se străduia să evite. Își aminti, nu fără o umbră de veselie, de pătania profesorului Ottescu, colegul său de la farmacognozie. După o dramatică sesiune alcoolică, **Ein Biermorgen**, l se făcuse frică să meargă acasă : cunoștea foarte bine reacțiile soției sale, balerină celebră pe vremuri, transformată datorită geloziei lui fioroase la început, și vîrstel pe urmă, într-o gospodină oarecare. Frica îl făcuse să prelungească mult cheful, iar cînd nu mai avu încotro, îi fură din parc un imens buchet de trandafiri, în speranța că-i va domoli puțin cuvintele și nu numai cuvintele.

În holul casel, spațios, încărcat cu amintiri, un mic muzeu Marion Schwab-Ottescu, era un bust al fostei balerine făcut de un cunoscut sculptor vienez care lăsase urme foarte adînci în memoria doamnei. Văzîndu-l, elevul maestrului Brannowitz îi oferi în grabă florile dar, firese, „doamna” nu întinse mîinile să i le ia, nici nu-i zîmbise, îl privea rece, inexpressivă și nici scuzele amestecate cu vorbe de dragoste nu reușiseră să o miște. Se aștepta, atunci, să fie condamnat, n-avea tăria să suporte tăcerea ei prelungită, acuzatoare și îl dureau mîinile, dar, zădarnic, doamna Marion, contrar obiceiului ei, continua să-l cerceteze cu severitate pînă cînd, profund jignit, **her professor ordinarius** îi azvîrli florile în față acompaniate de un „**So's recht !** Așa-i trebuie !” revoltat.

Ea nu apreciasse efortul de a se lăsa înțepat la degete, nici riscul de a fura dintr-un parc public, nici gestul simplu, cald de a i le oferi, ea să nu mai vorbim de cuvintele pline de dragoste spuse, ce-i drept, cu oarecari dificultăți. Spre marea lui mirare, ușa de la dormitor s-a deschis brutal și, în lumina orbitoare, Ottescu a reușit să descopere o umbră masivă, total diferită de cea immortalizată în bronz, care, văzîndu-l îngenuchiat, spuse pe nerăsuflăte : „**Schweinerel !** Ce porcărie !”, dar descoperînd trandafirii depuși la baza soclului, fusese atît de impresionată de confuzie, încît îl iertă și îl iubi ca în tinerețile ei atît de îndepărtate, iar Ottescu nu pierdu ocazia să vină, chiar în seara următoare, **en pointe de vin**, puțin afumat, după expresia colegului său, profesorul Vasiliu.

Nici situația lui Cristian nu era, în esență, prea diferită numai că, înțelegerea foarte bine, imaginea Elvirei n-avea cum și de ce să-i zîmbească deși s-ar fi așteptat, poate că el nici nu mai exista printre obsesiile ei, iar în poartă îl împingea, cît s-ar fi străduit să nu observe, Redman și înfrînerea n-avea cum să fie fericită. Un lucru era însă înafara oricărei îndoieli : i se părea că este la fel de caraghios ca Ottescu. „La urma urmei de ce să fug de el ?”. se întreba cu tonul cel mai liniștitor cu putință, deși își dădea foarte bine seama că nu-l umileau. În clipa aceea, amintirile comune, nici imaginea răutăților îndurate, reușise să dea la o parte chiar și orgoliul rănit, durerea că nu-l cunoscuse pe prietenul său de atunci ; altceva îl obseda : se purtase urît, nu dovedise prin nimic că-i este superior, îl dominase ura, fusese chiar vulgar, rudimentar, deși, era clar, cel de atunci nu merita altceva. Poate că pînă și Redman și-a răscumpărat păcatele, a redevenit om. Chiar dacă nu l-o fi ajutat conștiința, trebuie să-și fi făcut și el socotelile, mai ales că obsesia cancrului îi era atît de vie, și dacă ele sînt relativ exacte, nu se poate să nu fi ajuns la concluzia firească or, din clipa aceea era obligat să-l privească altfel. N-ar fi exclus ca odată cu dispariția fricii, a omenilor care i-o întrețineau, să fi redevenit cel ce a fost, cît a fost. „Oare chiar sînt atît de rudimentar în mine ? N-are importanță că am făcut acest gest, nu el merita atenție, cît faptul de a-mi fi descoperit, într-o clipă de pierdere a controlului, rezerve atît de masive de răutate și ură”.

(Fragmente din romanul *Orgoliu*)

Ilustrație de Simona Pop

ceva deosebit între ei, dar știa că Cristian nu-i ascunde nimic. La Paris făcuse cu mare greutate față crizelor acestuia : la început îi împuase capul cu dragostea lui pentru Cristina, mai târziu, după ce-l părăsise, cu ura, la fel de puternică. De data aceasta însă Cristian nu simțise nevoie, nu era nimic neprevăzut în povestea lor, era mai temperat, altele i se păreau că merită toată atenția.

La puțină vreme după ei, s-a căsătorit și Elvira, tot cu un medic ; acesta, peste cîteva ani, a rămas în Elveția. de unde a chemat-o cu insistență : ea nu i-a răspuns niciodată și, prin 1963, cînd a revenit în țară cu un pașaport de cetățean străin, n-a vrut să-l primească și nici măcar să discute cu el, deși nici unul nu erau căsătoriți : o părăsise în momentele cele mai grele pentru familie și chiar dacă n-ar fi fost asta, Elvira nu admitea ideea că el a fost în stare să renunțe la ea fie și temporar. Cum din cauza lui n-a putut să-și continue cariera universitară, ea s-a retras în cercetare, ajungînd în scurtă vreme un nume cunoscut, respectat, încît, cînd Cristian i-a cerut lui Spielmann să-l recomande un om priceput, care să-l ajute la experimentarea citostaticului său, acesta l-a indicat-o fără ezitare pe Elvira Botez :

serios să se simtă vinovat față de ea, numai că jena și neliniștea erau la fel de vii, de sîcîitoare, ca atunci, iar vîrsta lui și imaginea mizeriilor care o însoțeau, nu puține, iremediabile, aduceau cîteva note de ridicol la acest sentiment confuz, fără nume.

Felul cum evoluase Elvira și cum se purtase în diverse momente hotărîtoare îi dădeau adevărata măsură a gestului său, îl explicau ecoul pe care l-a avut în ea înfrîngerea suferită și, laș, condamna momentul în care o cunoscuse. În momentele de disperare înduse de un Paris agitat, tulbure, cu oameni dezlănțuiți, intrați într-un crepuscul ce prevestea războiul, îi spunea Cristinei cu uimire, consternare, patetic : „De unde ai apărut ? De ce trebuia să-mi întorcă toată viața pe dos ?” Presimțirea catastrofelor în loc să-l facă lucid îl orbise : politica l se insinuase și în sentimente, iar Cristina parcă-i stimula această dezlănțuire, ea era nu numai ea, ci și război și pace și ură și dragoste și nevoia de orbire și fuga de frică.

Elvira fusese tot un fel de pasăre a furtunii ce se rotise deasupra lui și el găsise tot momentul de vină. Poate că o explicație l-ar fi eliberat, însă nu avusese curaj și nu găsise nici — iarăși

Teatrul de Comedie

„Zăpăcitul“

● FARA cortină, cu decorurile la vedere, scena așteaptă să intre cineva și să joace. Așa se pregătește spectacolul cu **Zăpăcitul** lui Molière, aceluși **L'Etourdy** sau **les contre-temps**, comedia tradusă, în versiunea lui Adrian Maniu din „Opere“, ca și în alte lucrări de referință, **Neehibzuitul** sau **Borboazele**, scrisă pe la 1655, pe vremea cind neli-niștitul comediant se afla cu trupa sa prin tîrgurile din sudul Franței. Era de neocolit spiritul Comediei dell'arte, acela care de altfel i-a hrănit sufletul de copil și i-a statornicit destinul, în bilciurile pariziene, și așa s-a ajuns, de la lucrarea **L'Inavertito** a lui Niccolò Barbieri, cu țesătura ei de comedie italiană, și de la teatrul popular cu toate șodome-niile lui, să se aleagă întâia piesă de proporții a dramaturgului francez.

Pe aceste elemente, care i-au aparținut lui Molière și timpului său, se bazează Ion Lucian, în versiunea pe care ne-o dă acum și în spectacolul de la Teatrul de Comedie, al cărui regizor este. Tentația de a dostrăma, de a mai adăuga și de a interpreta, bănuim că a fost mare, nu dă, afară de prezențele scenice, nici o indicație de regie. Conține însă sugestii necesare punerii în scenă, povestite de personaje, întâmplări și situații pe care, chiar la citire, le imaginezi, altfel comedia nu s-ar realiza. Spectacolul, după legile lui, cere un decupaj al textului, o trecere a unei părți în seama jocului cu toate atributele actorizării. Așa se face că traducătorul și regizorul acestor zăpăceli amuzante și pline de înțelesuri, ușoare și înduioșătoare după ce comicările s-au isprăvit, caută să ne întorcă în epocă, la o posibilă înțelegere a comediei, în lumea bilciurilor și a carnavalului, cum o fi fost pe vremea aceea. Nu știu dacă acest mod de înțelegere a textului și de creare a spectacolului îngăduie adăosurile pe care le auzim aici, tot ceea ce ține de carnaval și de spusele măștilor sale. Se atribuie lui Molière totul, în fața spectatorului neprevenit, și aceasta pare a fi o necuviință nu știu cît de scuizabilă. Articulațiile propriu-zise ale piesei sînt încadrate, ca teatrul în teatrul vieții, în petrecerile carnavalului, de aici culoarea și mișcarea, rostogolirea situațiilor în petrecerea generală, de aici calitatea spectacolului, pus în seama unei echipe actoricești remarcabile. Poate că, la vremea lor, și actorii acelor trupe ambulante făceau la fel, țineau și nu țineau la rigoriile textului, adăugau și improvizaau, în hazul spectacolelor populare.

Un decor simplu, de pinză, cît să încapă într-un geamantan, un podium ușor de alcătuit, și incolo, măști, costume, personaje grupate ca niște păpuși, alese din carnaval să-și joace păpușile, cu Lelio și cu Mascarillo, cu Celia și cu Hipolita, cu Pandolfo, Trufaldino, Anselmo și toți ceilalți, într-o joacă de-a comedia susținută de hotele sălii. Sintem la Messina și începem să ne amuzăm copios de borboazele Zăpăcitolui, ale tînrului naiv și cîștit, străin de vicleniile servitorului, chiar cînd știe că sînt puși la cale în scopul iubirii lui. Toată joaca aceasta parcă este anume făcută pentru talentul de comediant al lui Ștefan Tapalagă. În rolul lui Mascarillo, timp de două ceasuri, omul acesta nu are astimpăr, inventează ce vrei și ce nu vrei, în jocul lui, pe lîngă ceea ce rolului îi impune, stîrșește risul prin tot felul de șodomenii și de năstrușnicii. Vladimîr Găitan, Zăpăcitul, picat din cer, este născut în firea personajului, echilibrează și înnoilează puzderia de fețe ale sufletului cite se leagă și se dezleagă în desfășurarea atîtor întâmplări. Este un spectacol popular, o petrecere și o bucurie în pitorescul măștilor, un spectacol a cărui unică mască, a risului, ascunde partea aceea de suflet pe care trebuie să o scotem în lume, cît mai des, dacă vrem să nu îmbătrînim prea devreme. S-ar cuveni un cuvînt de laudă tuturor actorilor din această trupă molierească, pentru toată comedia, dar mai cu seamă celor fără măști, fetelor îndrăgostite, Iarina Demian și Marina Maican, și lui Valentin Plătarcanu, pentru felul cum se descurcă în acest plin de haz și de fan-tezie carnaval al iubirii.

Ion Horea

Teatrul Național din Iași

„D'ale carnavalului“

CONTINUIND acțiunea de includere în repertoriul său a tuturor pieselor lui Caragiale, Teatrul Național din Iași a deschis actuala stagiune cu **D'ale carnavalului**, urmînd ca, pînă în primăvară, să reprezinte și **Noaptea furtunoasă**; adăugîndu-le pe acestea spectacolului de anul trecut cu **O scrisoare pierdută** și avînd în perspectivă planuri ferme pentru **Năpasta** și **Conu Leonida față cu reacțiunea**, colectivul ieșean speră să ofere spectatorilor, într-o interpretare regizorală unitară, o privire completă asupra operei celui mai mare dramaturg al nostru: iată o acțiune demnă de un Teatrul Național!

În discuțiile care au succedat premiera, s-a vehiculat cu insistență ideea — de altfel cunoscută de la Maiorescu, Gherea și Ibrăileanu — că **D'ale carnavalului** ar fi o piesă de raftul al doilea, fără pretenții, cu o intrigă foarte incurcată, superficială în înzestrarea psihică a personajelor. Sigur că distincții clasice ai criticii noastre au făcut asemenea observații — unii motivîndu-le prin analiză, alții lăsîndu-le să circule ca simple afirmații (mai ales Gherea) — dar asta nu înseamnă că veșnic ne vom alinia comod opiniilor lor, fără a încerca să ne convingem, prin cercetare proprie, dacă aceste opinii rezistă în întregime unui unghi de vedere actual. Spectacolul, de acum cîțiva ani, al Teatrului „Bulandra“ a redimensionat nu numai valorile piesei, descoperîndu-i nebanuite valențe comico-satirice și date caracterologice surprinzătoare; el a redimensionat, totodată, și exegeza operei, astfel încît nu mai putem spune astăzi, fără riscul erorii, că ne aflăm în fața unei piese de interes secundar. Da, dacă ni se prezintă cu această piesă un spectacol în manieră veche, în care veseliea vodeviles-că se revarsă în strălucitoare bibluri de carnaval, fără a pune necesarele accente pe mizeria morală, pe precaritatea condițiilor psihice a lumii care se ascunde sub aceste bibluri și măști, da, atunci putem fi induși în eroare.

Spectacolul Ancai Ovanetz se află pe muclea tăioasă dintre două viziuni: una mai comună, mai la îndemînă, uzînd de efluvii de culori și explozii de haz, de gaguri sprintare, de amorași și ghirlande de becuri, de panglici și floricele de hirtie, folosînd „două muzici două“ și realizînd, prin toate acestea, un cadru adecvat balului de mahala, o atmosferă în care sordidul s-ar afla la el acasă, dacă acest sordid al existenței ar fi prezent. Lumea pe care Anca Ovanetz o ascunde sub măști și o face să mișune prin colțurile întunecoase ale frizeriei lui Girimea e însă prea cuminte, e lipsită de acel „patetism mizerabil“ pe care ni-l propune subtextul operei lui Caragiale. Regizorul își privește personajele mai mult ca premise de lucru pentru un spectacol de ritm, de burdușeală hazlie, de nesfîrșite giumbușlucuri, cucerită de surprizele și încurcăturile quipro-quo-urilor (toate făcute bine, cu umor, și apreciate ca atare de public).

D'ale carnavalului, premieră la Teatrul Național din Iași (Regia: Anca Ovanetz)

uitînd ce a declarat ea însăși: că a înțeles-o mizeria psihologică a lumii din **D'ale carnavalului** (deci o a doua viziune asupra textului, apropiată de cea a spectacolului de la „Bulandra“).

PERSONAJELE pe care ni le propune reprezentarea sînt într-o măsură conforme cu caracterizarea făcută de Lovinescu, adică oameni lipsiți cu desăvîrșire de cultură și de poezia simplității, o lume de bărbieri, de Mițe-ploies-tence, de catindați, de bibici, lume de la periferia orașelor, irozi de mahala, în mintea cărora totul se pervertește și se deformează. Nu-i lipsește acestei lumi, pe care Anca Ovanetz o transpune pe scenă, calificativul de imoralitate — pe care îl merită. Ceea ce îi lipsește însă spectacolului e accentul pe această stare imorală a lumii prezentate; e prea vizibilă disproporția distribuției accentelor — a punctelor de vedere regizorale, deci — între alura de carnaval a reprezentăției și acuitatea privirii dincolo de măști. Regizoarea pare a lua parte ea însăși la carnaval, cucerită de ritmul și culoarea petrecerii, dezvăluind cu blîndețe de sub costumele de bal tipuri și tipicuri mărunț-oamenești și caracteristic-mahalagiste; „peste toată hărmălaia“ — vorba lui Topirceanu — ea aruncă o ușoară compătimire („bieții de ei!“, parcă vrea să spună), dacă nu chiar o simpatie ironică („dragii de ei!“).

Acestei construcții scenice — căreia, repet, îi lipsește aciditatea, mușcătura rea, veninoasă — i s-au inte-

grat actori de reală vocație comică: Dionisie Vitcu (un Crăcănel făcut din uimire timpă și din mișcări și gesturi dezarticulate, cum îi este gîndirea și starea sentimentelor), Teofil Vălcu (un Pampon rudimentar, cascadă de violență și vulgaritate), Virgiliu Costin (un Iordache sprinten și poltron), Liana Mărgineanu schițează exact o Didină sclivisită, iar Cornelia Gheorghiu — mai puțin obișnuită în distribuții de comedie — compune minuțios profilul Miței Baston. Efortul ei de compoziție fiind vizibil, dar avînd un rezultat remarcabil. Apariții de efect au Al. Blehan (Un chelner) și Adrian Tuca (Un ipistat).

Am lăsat intenționat la urmă două roluri însemnate — Nae Girimea și Catindatul — pentru a sublinia în chip deosebit reușitele a doi actori mai puțin folosiți — Valeriu Bobu și Dan Acio-băniței. Primul își depășește condiția de actor de roluri mici, realizînd în Nae Girimea un credibil tip de fante de mahala, bine surprins în ținută, limbaj, comportament. Dan Acio-băniței, actor nou în trupa ieșeană, e un uriaș bonom care i-a conferit Catindatului un amestec de naivitate, șiretenie, ignoranță și farmec desuet.

Scenografia lui G. Dorosenco a servit viziunea regizorală, dar, cred, a și influențat-o decisiv în sensul distribuției accentelor de care aminteam mai sus.

Ștefan Oprea

Durata actualității

■ Prin ce s-a distins, în ansamblul totdeauna interesant al sumarelor **Bibliotecii pentru toți TV**, filmul lui Nicolae Florescu dedicat lui Anton Holban? Prin modalitatea, de mare plasticitate evocativă și de sugestivă forță de convingere, a compunerii ansamblului. Elementele pe care regizorul le-a pus în relație sub egida unei clare viziuni modelatoare au fost date de stricta istorie literară (excellent tradusă în imagini), de mădrușăle scriitorului, de evoluții ale celor ce l-au cunoscut, de comentarii ale specialiștilor. În căutarea unui portret, acest Holban par lui bane, dar și acest Holban din perspectiva con-temporanilor și a poste-

rității critice, poate fi considerat pe drept cuvînt un model al genului, imagine de relevantă și creatoare fidelitate a scriitorului evocat. „Tot ce am scris este rezultatul propriilor mele experiențe“, repetă cu obstinație Holban, cel ce citea cu fervoare pe Proust și Dostoievski și pe consideră pe Hortensia Papad-Bengescu singura sa filiație românească, fiind încă de acum multe decenii convins de valabilitatea unui concept modern precum intertextualitatea: „Cățile aceluiași autor se influențează între ele“. Literatura lui Holban are o lătură neliniștitoare, consideră Horia Lovinescu în emoționată sa evocare, pentru ca Lucia De-

metrius să îmbogățească schița de portret: omul semăna de scrisul său. Era delicat, emotiv, de grațioasă stîngăcie. Distingea tonul fals de ade-văr, iar duritatea, indife-rența, ironia erau pentru el mari pricini de durere. Dar personalitatea profesorului Anton Holban nu a fost mai puțin puternică decît a scriitorului — și-a amintit prietenii sau foștii lui elevi, printre care Ion Frunzeti: aducea în clasă discursuri cu texte celebre în celebre interpre-tări, înregistrări de muzică pentru care avea o cumplită pasiune sau cărți de poezie modernă pe care le comenta cu patos. La 17 ianuarie 1977 se vor împlini 40 de ani de la moartea lui Anton Holban. Emisiunea Mi-haelei Macovei este un exemplu de felul în care o comemorare poate fi transformată într-un fapt de cultură. Reluarea va fi difuzată sîmbătă (programul I, ora 13.15).

■ Dacă filmul are la televiziune o bună și utilă popularizare atît prin difuzarea unor pelicule mai vechi sau mai noi cît și prin emisiuni-comentariu, dintre care **Virtelele peliculei** de T. Caranfil se află pe treapta cea mai de sus a programului săptămînal, tip de emisiune care știe, de vrea, care nu acceptă

rabatul și vorbăria, care informează exact, semnificativ și arhivat prin materiale (de arhivă sau de dată extrem de recentă) de-a dreptul senzaționale, emisiune care își respectă în gradul cel mai înalt spectatorii iar spectatorii, după cum arată **Posta Vîrstelor** peliculei, știu și răspund ca atare unor asemenea prietenești sentimente, deci, dacă filmul are la televiziune o bună popularizare, nu același lucru se poate spune despre teatru, ce ocupă un loc ne-așteptat de modest. Seara de marți nu mai îi este săptămînal rezervată, lipsesc „portretele“, interviurile, reportajele. Iată, însă, că documentarul artistic **Teatrul românesc azi** (de Liliana Zenne și Constantin Pa-raschivescu) a încercat să umple un gol prin rememorația cîtorva dintre marile spectacole ale sta-giunii trecute în Bucu-rești și în cele 40 de teatre profesionale ale țării. Fragmente de spectacole, și citeva interviuri (dintre care unul cu Ștefan Iordache, distins cu Premiul de interpretare masculină la Festivalul internațional al teatrului de televiziune, pentru piesa **Speranța nu moare în zori** de Romulus Guga) au reușit să traseze liniile de forță principale ale momentului dramaturgiei românești con-

temporan. Cite din pie-sele montate la Bulandra, la Național din Cluj, Iași și București, la Piața Neamț și la Tirgu-Mureș, la Giulești sau Nottara nu ar trebui să intre, mai devreme sau mai tîrziu, în repertoriul „de aur“ al televiziunii... O asemenea inițiativă care s-a înscris în memoria necruțătoare a pelu-cliei marile creații ale teatrului actual s-ar institui ca una din cele mai serioase fapte de cultură, ca un omagiu atît de deplin meritat adus celor care au făcut din scena românească un nume de prestigiu în întreaga lume. Peste excepționale montări ale anilor și deceniilor trecute s-au coborît tăcute cortine de timp și uitare. Televiziunea este, mai direct și mai elocvent decît radio, în măsură a prelungi în viitor durată actualității, a actualității celei mai reprezentative.

■ Trienala de arte decorative 1976 de la sala Dalles a găzduit luni seara un bun program de poezie și muzică, compus pentru televiziune de Mi-haelea Crețulescu și Vir-gil Comșa, regia Ion Fi-lip. Semn sigur că inefabla lege a „corespon-dențelor“ exprimă plenar esența artelor.

Ioana Mălin

„Premiera“

FIINDCĂ Aurel Baranga e foarte deștept. Fiindcă Baranga e foarte spiritual. Fiindcă Baranga a ajuns, în materie de teatru, la un nivel inexpugnabil, imun la gelozia confratilor, n-a mai rămas decât o soluție. Să așteptăm să facă un film. Vom strânge atunci laolaltă toate calitățile susmenite și vom face din ele tot atâtea cusururi. Vom zice, indulgent: da, e amuzant; dar este teatru; nu e deloc cinematograf; da, dialogul e scilpitor; dar un film nu se bazează pe dialog. Filmul nu e teatru; etc. etc.

În realitate, **Premiera** (scenariul de Aurel Baranga și regia de Mihai Constantinescu) este foarte film. Aproape toate scenele se petrec la teatru, în focul repetițiilor, în harababura grabei din ajun de premieră. Într-o asemenea ambianță e natural să-i vezi (am zis să-i vezi) pe oameni tot timpul vorbind, schimbând cuvinte pe cit de multe pe atit de inutile. Nu sensul vorbelor importă (căci nici nu prea au), ci peisajul acesta de frământare verbală, spectacolul acestor convulsii vorbitoare, acestor mișcări browniene. Să nu uităm că cinematograful înseamnă mișcare și tablou. Și filmul nostru ne prezintă cel mai uimitor tablou de actori care joacă prost. Este o mare performanță de regie și de actorie să faci pe niște actori de mare valoare ca Toma Caragiu, de pildă, să interpreteze rolul de actor care nu știe să joace. Care nu știe încă. Fiindcă este acolo cineva care, cu răbdare și maternă dragoste, îi va face să devină mereu tot mai buni actori. Este directoarea acelui teatru, actriță, vedetă și regizoare de fiecare clipă. În trecutul teatrului românesc am avut trei asemenea candidate la post de Stanislavski sau de Davila. Au fost Marioara Ventura, Marioara Voiculescu și Lucia Sturdza. Primele două, cu talentul lor de actrițe, cea de a treia a fost și o harnică, o eficientă regizoare. Era deșteaptă, cultivată, avea putere de a porunci, de a fi regizor, director de scenă, cenzor al textului piesei etc. Eroina creată de Baranga și de Carmen Stănescu e porunci-toare ca un rege, dar în ce privește zeflemău, ea, directoarea, e aceea care tot timpul îi zeflemisește pe scumpul ei actori, neajutorați și fuduli, dar din care ea, cu timpul, va scoate buni actori. Îi zeflemisește cu o tandrețe infinită. Dulceată care contrastează, ca stil de mișcare cinematografică, cu energia și siguranța de sine a generalului de corp de armată — atitudinea ei permanentă. Seriozitate rigidă, punctată cu poante de ironie inuioasă. Este o scenă cind toți fudulii cabotini, convinși că piesa a căzut, vin în corpore să ceară: care transfer, care demisie, care autorizație de a juca temporar un mare rol la un alt teatru. Pe fiecare jalbă, directoarea pune o rezoluție care e, fiecare, o capodoperă de umor și ironie; hazul lor nu se împlinește decât dacă vorbele le raportăm la nutra și caracterul zeflemisitului. Carmen Stănescu, în acest film, este o personalitate, o ființă care nu spune decât lucruri inteligente și nu face decât fapte bune. S-apoi Carmen Stănescu are o eleganță fizică, o noblete naturală. Baranga și regizorul Mihai Constantinescu au ales și au dirijat textul pentru a face din cuplul de artiști, interpretați de Radu Beligan și Carmen Stănescu o imagine

vie, un amestec de autoritate, competență, umor și părințească tandrețe.

LUPTA directoarei nu e numai cu niște actori care, deocamdată, joacă prost. E mult mai grav. Luptă cu prostia pur și simplu, o prostie combinată cu fudulie și lășitate, o ambianță care o înconjoară, dar nu o descurajază. Iată de ce, în singurul moment cind totuși are un acces de descurajare, în secvența în care ingratitudinea interlocutorului atinge un punct culminant, directoarea noastră explodează și repetă, tipind, de trei ori, cuvintele: ieși afară! După care izbucnește în lacrimi, ea, cea mai stăpinită dintre stăpînile de sine. Cuvinte cheie, dar cuvinte cinematografice, căci sint acțiune, faptă, eveniment.

Conflictul dramatic din acest film este între eroicul devotament al acestei femei pentru opera de artă pe care o slujește și viața ei particulară (familie, sot, copil, prieteni) pe care o neglijează cu totul. Face asta pentru că vocația ei pentru tot ce e jertfire o îndeamnă să creadă că fericirea personală e ceva egoist și meschin. Dar viața, viața reală, o duce la un viraj de 180 de grade. Va sfîrși prin a socoti că a nu te ocupa de fericirea personală, departe de a fi altruism și virtute, este din contra foarte culpabilă trădare. Și vorbele frumoase, scilpitoare, care punctează momentele de răzgîndire, de schimbare a concepției sale de viață, vorbele acelea vor fi, pe lingă strălucirea lor literară, vorbe intens cinematografice, căci duc pe aripile lor imaginii de fapte, gesturi, acțiuni. Iată, cît am putut reține din zbor, câteva: „În orice meserie, nu-ți dă liberă practică fără un examen prealabil. Numai în materie de copii, face cine vrea. Ordinea e greșită. Copiii ar trebui întâi să-i crești, și

pe urmă să-i faci”. Sau: „Tot secretul în viață e să îmbătrînești fără să devii adult”. Această frază e și ea foarte cinematografică, pentru că evocă în mintea noastră zeci de imagini din film unde eroina îi tratează, îi iubește și îi înțelege pe neajutătorii ei actori ca pe niște copii. Da, copilul, spre deosebire de adulți (de „oamenii mari”, cum tot ei își zic), copiii iau cumplit de „în serios” toate lucrurile. Adulții ajung însă, uneori, la o infinită lehamite pentru tot ce e oficial serios. Avem, în filmul nostru, și citeva exemplare de asemenea adulți cu gîndire robotizată. Spirituala frază pusă în gura actriței Carmen Stănescu îi evocă și pe dinșii.

După seria de rezoluții ironice pe jalbele actorilor paraponisiți, rezoluții prin care directoarea îi „dă afară”, avem o altă scenă unde toate acele cuvinte de duh, devenite acum teanc de foi de hirtie, sint ridicate de pe birou, și Carmen Stănescu, zimbînd tandru și înțelegător, le rupe, încet, fără martori, fără „public”. Pachet de cuvinte devenite imagini vizuale și motrice, teanc de petece de celuloză. Încă un caz savuros de metamorfoză cinematografică a cuvîntului. În timp ce ea rupe și zimbește, noi vedem, ca pe ecran, imaginea de pe ecranul minții ei, anume pe toți mindrii fugari întorcîndu-se jenați la directoarea care le va da într-o bună zi dreptul să ne zică nouă așa: „Da, sintem comediați; da, noi dăm ce avem mai bun în noi; voi, publicul, luați, tot ce alții au mai bun în ei. Noi ne prefacem pe scenă două ore pe zi, ca să vă spunem adevărul; noi îi facem pe oameni să zimbească și să înțeleagă de ce surid, sau de ce plîng”.

D. I. Suchianu

Carmen Galin, Carmen Stănescu și Radu Beligan, eroi ai filmului **Premiera**

Cinema

Flash back

Un recipient fragil

SE spune că Shakespeare a făcut o nouă istorie a Angliei; dar el a făcut și o nouă cinematografie, în care se însinuează chiar cînd nu a greșit cu nimic față de ea. Poate de aceea, un film istoric englez nu poate fi prost, chiar cînd nu e semnă de „cel mai mare scenarist al tuturor timpurilor”, ci de un scenarist mai puțin mare, ca James R. Webb; chiar cînd regizor este Clive Donner, unul din meșteșugarii englezi care s-au încercat în toate genurile, de la subiectele pentru copii la cele polițiste.

Dar nici prea nou nu poate fi un asemenea film, care nu se hotărăște să fie nici dramă psihologică, nici superproducție, nici reconstituire realistă a unei legende, nici legendă propriu-zisă. Recipientul în care sint amestecate toate aceste lucruri are pereți fragili și transparenti, și atunci, în plină desfășurare, cite o componentă se poate pune în evidență prea tare, anulîndu-le pe toate celelalte sau dîndu-le, chiar, un sens nedorit. Un răcnet de luptă realist poate deveni ilar cînd se nimereste să acopere o discuție filosofică; un cal adine înșingurat cu cerneală se poate întimpla să nu mai fie credibil cînd se suprapune unul adevăr prea istoric. Din această nehotărîre a mijloacelor nu istoria este cea care pierde, ci, în orice caz, arta; aceasta este răstăgînită (și nu numai artei lui Clive Donner i s-a întîmplat așa ceva, și nu numai în acest film, **Alfred cel Mare...**) pe o cruce de mari dimensiuni, unde fiecare mădular al ei este în suferință.

Discursul filosofic despre sensibilitate și forță, despre iubire și brutalitate, despre „ura față de propria pasiune” este frumos, dar face parte din cu totul alt film decît acela în care regizorul, suit pe un deal cu o sută de figuranți, execută frumoase demonstrații plastice.

David Hemmings este prințul saxon al unei Anglii încă nenăscute: frămîntat și neînțeles, tolerant, dar clădindu-și din pierderi o victorie a binelui și dreptății. Michael York, adversarul său, este prințul danez al unei religii a forței și distrugerii, care-l va duce la pieire, dar în care crede cu o convingere absolută. Înfruntarea lor, în secolul IX, sub flamura „Metro-Goldwyn-Mayer”, este cu atît mai plină de înțelesuri, cu cît simțul nostru istoric ne șoptește mereu, mualit, că peste cîteva veacuri danezii li-l vor da insularilor pe Hamlet...

Romulus Rusan

Zilele filmului sovietic

CREAȚIA cinematografică, meditănd asupra propriului destin, își fixează plurivoc reperiile devenirii și în universul celorlalte arte; secvențele de confluență ale limbajelor artistice, nuclee de substanță ale peliculelor prezentate în cadrul „Zilelor filmului sovietic”, se integrează în spiritualitatea contemporană. Autentică recompunere a momentelor de răsruce ale vieții și istoriei (evocarea războiului prin cadrele de tip documentar din filmul **Din zori în zori**) ori reconstituire lirică a trecutului (**Expediție dispărută**), opera destinată ecranului adună în sine, prin însăși structura sa, tezaurul cultural, născut în afara sau înaintea apariției sale.

De la simpla concepție a conservării prin înregistrare a marilor spectacole, pe care realizatorul filmului-balet **Spartacus**, Vadim Derbenev (co-scenarist, co-regizor, co-operator), o mărturisește pînă la structura subtilă și complexă a filmului **Selava iubirii**, imaginată de tînărul cineast Nikita Mikhalkov, descoperim în producțiile sovietice, prezentate la Casa Filmului (de la 2 la 8 noiembrie), variante multiple ale împletirii nobilelor aspirații ale literaturii și muzicii, ale picturii și dansului.

Detaliile percutante, senine și dureroase în egală măsură, dintr-o obișnuită zi trăită de un mecanic de colhoz, eroul peliculei **Din zori în zori**, ne-ar putea îndemna, de pildă, să-i aflăm, tematic, acestei opere o filiație gușkiană, să trăsăm undă de influență coborîtă din narațiunile și imaginile create de Vasili Șukșin. Citatele culturale, direct înglobate în construcția cinematografică, se perindă în peliculele săptămînii sovietice. În **Jurnalul unui director de școală** se discută

despre Dostoevski, în timp ce chipul scriitorului revine pe ecran, alături de alte portrete ale clasicii literaturii ruse. În **O sată de zile după copilărie**, Serghei Soloviev (co-scenarist și regizor) gîndește prin intermediul suavelor sale personaje, adolescenți de 14-15 ani, la **Gioconda** și ecoul peste veacuri al tabloului lui Leonardo Da Vinci; iar replicile lui Lermontov din **Mascarada**, re-luate amplu în decupajul aceluiași film, se întretaie în evoluția dramatică, contrapunctează dezvăluirea personalității și sensibilității tinerilor, participă la geneza unor noi profiluri umane.

Elemente diverse, policrome se intersectează în filmul **Șatra**; amestecul pitoresc de dans și muzică, reconstituirea poetică a vieții țiganilor de la începutul secolului XX, din imperiul austro-ungar, cheamă către sine și literatura; genericul precizează, de fapt, că scenaristul și regizorul Emil Loteanu s-a inspirat din motivele citorva povestiri de Maxim Gorki.

În aceeași zi, ultima a „festivalului” filmului sovietic, alături de **Șatra**, a mai fost programată, contrastant parcă, pelicula **Selava iubirii**; în dialogul artelor pătrundea astfel momentul strălucitor al tendinței de autonomie a cinematografiei, operă alcătuită ca film în film, ca o poveste a oamenilor ce trăiesc pentru și prin cinema (actrița Voznesenskaia, interpretată cu grație și profunzime de Olga Solovei), ce acționează tot prin intermediul filmului (personajul operatorului animat de idealurile revoluționare surprinde pe peliculă atrocitățile comise de gărzile albe).

Ioana Creangă

Telecinema

„Jucătorul”

— Cu ce-mi vei plăti? — întreabă mai marele crupierilor. Jucătorul învins urlă: — Îți voi plăti cu viitoarea mea carte — joacă și da cărțile! — Nu — îi răspunde stăpînul cazinoului. Nu joc mai departe pînă nu știu cu ce-mi vei plăti. — Îți voi plăti cu viitoarele mele cărți! — urlă jucătorul și din nou el îl soamează pe posedantul tuturor averilor pierdute (printre aceste averi numărîndu-se și iubita lui...) să se așeze și să dea cărțile. — Nu e rău — suride atotputernicul, nu e rău să dețin drepturile pe toate cărțile tale, dar vreau să știu cum le vei scrie dacă nu vei mai avea cu ce... — Joacă și da cărțile! — urlă jucătorul, „demonizatul”, cel în care diavolul intrase într-o dimineață frumoasă ca de început de lume, cu soare mare la ferestre, cu aer proaspăt, dimineață de inspirație divină, cînd germinația semințelor, departe, în ogor, se pune în ocultă legătură cu gîndurile manuscrisului tău, cu cuvintele și literele care joacă nebu-nește în tine, dimineață de cîmp, de suflare a vieții în arătură, în timp ce

într-un colț un Icar îți cade la dreapta de pe cer, lingă plug, dimineață de Brueghel, cînd crupierii abia s-au trezit din somn — scena cea mai bună din film — abia și-au pregătit uneltele, abia și-au dres glasurile și privirile, abia și-au periat hainele, și-au potrivit papioanele și surisurile, dimineață de lumină supranaturală și inițialică a omului care mizează un nimic pe un semn, ca în citeva ore bune de viață să constate că pe tot ce mizează cîștigă, tot ce dorește se realizează, tot ce poruncește în gînd i se supune, înfăptuit în realul de roșu și negru, încît el devine „un general de armată” mișcînd la dreapta și la stînga mari armate de bani care cuceresc noi și noi armate de bani dîndu-i deodată credința că așa va fi pînă la sfîrșitul vieții, așa cum este în această primă zi a facerii așa va fi pînă în ultima zi:

— Cînd vei scrie cartea cu care vrei să-mi plătești datoria? — întreabă exasperat învingătorul, sau mai corect: cel care deține toate șansele. Și în clipa acestei întrebări cade — într-adevăr

ca un Icar din cer — răs-punsul cel mare: — O scriu acum, aici! — Acum, aici, jucid el va scrie, va crea. Tremurînd. Urînd. Riscînd. Trăind. Singeroasă calambur — dar deloc derizoriu — în care Cartea apare numai dacă joci totul pe o carte. Tensiune sublimă a victiei în care creația e jucată la „miza cea mai mare”, singura care eontează pentru scris, pentru posedatul care știe, fie prea clar, fie prea obscur, că a pierde totul pentru a cîștiga totul e climatul interior cel mai sănătos pentru nașterea unei capodopere.

Filmul lui Siodmack, firește, nu e dostoevskian, de multe ori nici nu e reușit, dar el are aceste două scene bune care ne spun tocmai asta: nimeni ca Dostoevski nu a dat jocului o asemenea lumină, expurgîndu-l de orice patimă murdă pentru a-l face metaforă curată și plină a vieții, a sănătății care se confundă cu puterea solară de a suporta și a converti în energie a nădejzii întrebările chinuitoare ale pierderilor.

Radu Cosașu

IOSIF MOLNAR : Afiș pentru Expoziția anuală de grafică '76 (Sala Dalles)

DESI devenite tradiționale și, în consecință, primite ca atare, cu un plus sau un minus de interes nu totdeauna ușor de explicat, „Anualele” — cele de grafică la fel ca și celelalte — continuă să atragă public și specialiști, pentru motive ce țin chiar de statutul lor, de confruntare colectivă jurizată, prilej de emoții și surprize:

Anuala de grafică 1976 prezintă de la început câteva particularități, poate nu ostentativ evidente, dar în orice caz detectabile mai ales prin comparație, procedeul nu totdeauna operant sau avantajos dar care aproape că se impune în cazul unui asemenea tip de manifestare.

În primul rând, numărul celor ce expun pare destul de rărit, prin raportare la alte ediții, dar și prin simpla constatare că lipsesc multe nume cu a căror prezență pe simeze ne obișnuisem, mai ales datorită calităților intrinseci. Necunoscînd motivul absențelor — propria decizie sau cea a juriului — ne mulțumim să consemnăm realitatea ca atare și să enunțăm, ca o consecință, cea de a doua constatare: expunerea este mult mai aerisită — pe alocuri chiar prea — renunțîndu-se la una din sălile de la „Dalles”, dar și la panourile intermediare. În schimb — ciudată soluție — au apărut niște trepiede urite, din acelea pe care se sprijinea tabla în clasele școlării noastre antebelice, suporturi neinspirate pentru afișe, improvizate și neestetice, ironizînd ideea de panotarc modernă, ca să nu mai vorbim despre cea de design. Dar, una peste alta, circuitul este mai logic, mai „cursiv” în sensul parcurgerii și al „citi-

Grafica '76

rii” imaginilor, ciștig ce contracarează, într-un fel, reținerile pe care le formulăm.

Trecînd peste aspectele organizatorice trebuie să constatăm, dintr-o perspectivă ce implică însăși condiția socială a noțiunii de grafică, faptul că tematica expoziției afirmă o certă claritate, o decisa orientare spre imaginea cu eficiență vizuală și de conținut, adeseori agitată în sens pozitiv. Există o incontestabilă deschidere de esență către problematica actuală, către ideile și propunerile contemporane, abordate cu seriozitate și cu un indiscutabil simț al responsabilității umane și artistice. Subliniem acest aspect deoarece, chiar în absența unor soluții spectaculoase, a căror necesitate pentru climatul de ansamblu ni se pare firească, nivelul general al expresivității nu a scăzut, ca o consecință a faptului că în grafica noastră actuală s-a ajuns la un grad de profesionalism — deci sinteză de gândire și tehnică — sub care nu se mai poate cobori.

ATĂ de ce, pornind de la aceste date de factură stilistică devenite element cu funcție valorică, trebuie să reținem și să menționăm decisa orientare către două teme centrale, în egală măsură importante pentru funcțiile complexe ale graficii ca modalitate de comunicare prin intermediul unor mijloace specifice, semnificative pentru arta noastră în ansamblu. Găsind de cele mai multe ori formule adecvate, unele din ele reluînd maniere tradiționale pentru a le interpreta, xilogravura și stampa cu precădere, mulți expozanți se orientează către cimpul fertil al evocării istorice, în limitele căreia portretul, compoziția ilustrativă sau metaforică se interferează dinamic, în intenția recompunerii unei imagini epice a principalelor evenimente sau episoade din existența noastră națională, unele mergînd chiar pînă în pragul contemporaneității. Dan Erceanu, V. Făcăianu, Geta Pusztai, Ion Donca, Vasile Dobrian, Adrian Dumitrache, Vasile Socoliuc, Ala Jalea Popa, Maia Damadian, Elena Bronițki, Vasile Baboie — aduc, în această compunere caleidoscopică sub aspectul mijloacelor, o diversitate de procedee și interpretări semnificativă sub raportul sugestiilor și al eficienței, de la formule impregnate de un didacticism evident, pînă la retorica gestului sublim, sau la simplitatea eroismului anonim.

Deosebit de complexă, încercînd să acopere aria tuturor aspectelor dar, în erent,

oprindu-se asupra celor mai semnificative sau mai expresive sub raport plastic, direcția axată pe teme contemporane, în multe cazuri interpretate din unghiul calității lor de metaforă sau simbol, cunoaște o mai mare aglomerație de nume și procedee, ca un reflex al condiției de reporter imagistic pe care o presupune vocația de grafician. Scene de muncă, peisaje industriale, agrare sau citadine, portrete-simbol, metafore cu finalitate mobilizatoare, toate la un loc formează o imagine totalizatoare, sinteza posibilităților interpretative oferite de realitatea cotidiană. Artiști din cele mai diferite generații, reprezentînd, ce e drept, nu totdeauna semnificativ, principalele centre din țară, vin să contureze profilul actualității „Anuale”, astfel încît lista reușitelor se dovedește destul de consistentă, chiar la o cotă ridicată a exigenței. Iată-i alături într-o fertilă competiție valorică pe Gh. Ivancenco, Ethel Lucaci Băias, Marcel Chirnoagă, Eugen Popa, Ileana Micoșdin, Simona Runcan; A. N. Alexi, Victor

CSEH GUSZTAV : Omagiu

VI. Ciobanu, Aurel Bulacu, Iosif Szilagi, George Leolea, Octav Grigorescu, A. Peruss, Damian Petrescu, Iulia Hălăucescu, Ianos Bencsik, Mariana Petrașcu, Zoltan Szilagi, Dumitru Cionca, Ion Untch, Iosif Matyas, Florina Lăzărescu, Doina Simionescu, Cornelia Daneș, Ștefan Anastasiu, listă destul de lungă dar incompletă, pentru că diversitatea expresiei plastice ridică dificile probleme de selecție și apreciere.

Un capitol asupra cărui s-a glosat — și nu totdeauna elogios — este acela al afișului, nu destul de convingător nici în acest an, dar cu câteva realizări de certă tinută, acoperind arii de interes diferit, deși nu totdeauna în egală măsură. Dintr-o autorii acestor adjuvative vizuale ale civilizației citadine se remarcă Dumitru Petrică, Doina și Radu Șteflea, Lucrăș și Victor Teodoru, Andrei Alexandru, Klara Tamas Blaier, Napoleon Zamfir, Radu Dan, Fl. Ionescu, Emilia Boboia, Nicolae Corneliu, Iosif Molnar, Michael Nagy, Dan Alex. Ionescu, mulți dintre ei practicînd montajul fotografic, soluție ce pare să ofere și cele mai multe reușite. Dar, și în această direcție, aflată într-o zonă de umbră sub aspectul circulației în fluxul cotidian, trebuie să semnalăm câteva absențe ale consacraților, ca și o scădere a numărului afișelor politice mobilizatoare, cu caracter festiv sau permanent.

LUSTRATIA de carte nu mai cunoaște nici ea afluența din alți ani, dar există câteva reușite, mai ales în domeniul rezervat copiilor, unde poezia și candoarea constituie trăsături accentuate, cu evidentă atenție față de eficiența educativă și emoțională a imaginilor. Se remarcă expozantele semnate de Elena Chinschi, Val Munteanu, Mircea Munteanu, Gion, Done Stan, Ileana Ceaușu Pundele, D. Verdeș, V. Olac, Adriana Mihăilescu, sugestive și foarte aproape de condiția genului.

Remarcînd și prezența citorva caricaturisti, specie avantajată prin existența unei reviste specializate și a unui „Salon al umorului”, în interiorul căreia există reale talente, cu vervă și adresă socială, dar și cu soluții de umor sec, cu implicații existențiale, am realizat un tur de orizont succint și — firește — incomplet al stadiului actual al graficii noastre. Ceea ce de fapt și-a propus prin premisă Anuala de grafică 1976, chiar dacă rezultatele mai lasă spațiu disponibil pentru realizări la care ne îndreptătesc succesele de pînă acum.

Virgil Mocanu

Opera „Iona”

RADIOTELEVIZIUNEA a inaugurat stagiunea operelor-concert în modul cel mai promițător: premiera, în optime condiții, a lui Iona și prima operă pe care o semnează Anatol Vieru. Replica publicului, numerică și prin căldura participării, a fost inechivocă, atestînd încrederea lui în destinul creației autohtone și incurajarea pe care o dă instituțiilor decise să promoveze ceea ce are valoare în opera românească. Pe de altă parte, o astfel de primire arată oportunitatea apropierei de scenă și din partea compozitorului de azi, mai cu seamă cînd are măiestria mijloacelor sale. Succesul lui Iona mai este bine motivat prin faptul că opera a păstrat în integritate poetică și simbolică textului lui Marin Sorescu. Întîmplările tragice ale lui Iona torc împreună toate firele aventurii, fabulosul și vorbele de duh ale unicului personaj.

Așa cum poetul a știut să comunice măreția tragică a faptelor în modul cel mai simplu, cu aerul că nu a făcut decît să noteze reacțiile de un savuros umor popular și expresiile familiare ale eroului său, tot astfel compozitorul ne-a creat impresia că nu dorește să tulbure lucrul lui Marin Sorescu, doar să-i facă mai pregnantă semnificația, înconjurînd piesa cu aura binecuvîntată a muzicii. Așadar, Anatol Vieru aproape că nu vrea să fie aici compozitor, însul

care, de regulă, și conform tradiției încetățenite în operă, își tiranizează el colaboratorii, convertește mesajul textelor și le supune într-un totu rațiunii muzicale. Autorul muzicii se arată a vrea să fie aici mai întîi regizor, agentul de transpunere scenică în spiritul respectului maxim datorat operei de la care pornește, decît a dori să vină cu instrumentarul său. Acest regizor are fantezie să imagineze și sunete pe locul elementelor vizuale. Nici chiar triplarea personajului unic din text nu este înaltă de toate decît tot un fapt de regie. A impus-o nevoia accentuării jocului scenic și a dialogului între straturile dialectice care alcătuiesc sinea personajului, altfel unic. Natural că pînă la urmă această multiplicare a distribuției a convenit compozitorului. Din caietul regiei ar putea face parte, pe alocuri, și notarea modulului de recitare, decît că muzicianul o face cu mijloacele mai precise ale disciplinei sale, care controlează și ritmul, și intonația vocii. Tot regizorul Anatol Vieru preia pînă la urmă și funcția propriu-zisă a scenografului (probabil că, în ciuda intențiilor binevoitoare, e natura oricărui compozitor aceea de a nu-și putea stăpîni de tot tendințele acaparatoare de care pomeneam). Dar scenograful se dovedește la fel de inspirat cînd asociază muzicii impresionantele simboluri grafice ale olandezului M. C. Escher, proiectate pe ecran, iar ceea ce reprezintă marele

succes al acestui act de regie e că textul poetic, muzica și grafica profilează împreună structura unitară a operei. Iată o încorporare perfect legitimă față cu acest gen în evoluția secolului nostru, care obligă teatrul de operă să-și verifice calitatea propriilor instalații pentru modernizarea eficientă a spectacolului cu aparatură multimedia.

Ce rezultă din aceste premise pe care și le-a fixat compozitorul? Întîi că opera s-a desfășurat în mare parte ca un recitativ, lucru destul de delicat cînd căutăm varietatea. Dar în felul acesta inteligibilitatea textului a fost cel mai puțin tulburată. Dacă în execuția primei audiții masele instrumentale au acoperit în anumite momente rostirea, trebuie să avem în vedere că în fosa teatrului volumul sonor al orchestrei va fi considerabil atenuat. Curgerea fluentă a recitativelor, indiferent de alura muzicii, a asigurat incorporarea părții majore din textul lui Marin Sorescu. Procedeul își are tradițiile lui bune în balada populară, iar în muzica savantă ne conduce pînă la oratoriile lui Heinrich Schütz. Sobrietatea a fost măsura care s-a păstrat și în acompaniamentul instrumental și în participarea corală. După prologul petrecut pe proiecția graficii lui Escher, prin masivi ciorchini de sunete, amintire din prima simfonie a compozitorului, la apariția lui Iona muzica s-a ascuns, o bună bucată de vreme printre câteva instrumente care țineau isoane de natură mai degrabă timbrală. Monologul eroului nostru nu a fost definit muzical, avînd aparența vorbirii, cum nici în text nu e definit la început personajul. Economia extremă a mijloacelor muzicale a făcut mai eficientă implicarea masivă a imaginii sonore în momentele-cheie. Alunecarea lui Iona în pîntecele monstrului se conturează, de pildă, ca acțiune mai mult prin fiorii muzicii decît prin vorbe. Muzica lui Anatol Vieru a avut rolul de a fixa emoțional timpul aventurilor pe care le traversează eroul nostru singular. Cum acești timpi sînt relativ puțini, și masa sonoră curge pe suprafețe întinse, favorizînd meditațiile lui

Iona. Cum muzica este elementul sugestiv principal pentru fixarea temporală a elementelor, ea are însușirea remarcabilă de a se înnoi veșnic. Pentru asta compozitorul recurge la o simbolică dedusă din tradițiile largi ale muzicii, procedeul în care el este un maestru. Discursul muzical află în text rațiuni suficiente pentru a strecura cu multă discreție numerele știute din operă: arii, duete, terțete, coruri. Unul din momentele zguduitoare, în acord cu viziunea textului poetic, este numărul pe care l-am putea considera baletul operei, figurat prin invazia escadrelor de pești-avioane, concepută într-o geometrie obsedantă de talentul lui M. C. Escher. După acest episod, comentariul coral, cu sunete aspirate, ca niște umbre ale vorbirii, este și el de un efect artistic desăvîrșit. După curgerea calmă a unui tablou lung, unde muzical nu se întîmplă mare lucru, am așteptat deznodămîntul operei. Consecvent cu ceea ce am ascultat, deznodămîntul nu ne-a produs vreo decepție. Compozitorul a rămas la înălțimea rolului asumat.

De la premiera operei Iona se mai cuvine consemnat înaltul profesionalism al realizării muzicale. Din nou dirijorul Ludovic Baci și-a dovedit capacitatea de a intuși și de a stăpîni sonoritatea unui ansamblu care a inclus pe alocuri acea bijuterie de voci ce se cheamă corul Madrigal, condus de Marin Constantin. În rolul titular, Gheorghe Crăsnaru și-a configurat magistral personajul, atît prin frumusețea unei voci ample perfect stăpînite, cît și prin prestația artistică. El a deținut, credem, în bună parte cheia succesului acestei premiere. Este probabil rolul care va conta în cariera sa, așa cum Hamlet a fost momentul consacării tenorului Florin Diaconescu, care și-a adus și el acum, aici, contribuția de prestigiu, în Iona II. În fine, Pompei Hărășteanu, distribuit în rolul de bas (Iona III), a întregit o distribuție ce are meritul nu numai de a fi oferit o premieră, dar și o interpretare de referință.

Radu Stan

O BOGATĂ
SURSĂ DE
ENERGIE
ȘI
PROTEINE

CONSERVE DE PEȘTE DIN SPECII OCEANICE:

STAVRIZI ȘI MACROURI ÎN SOS TOMAT
HAȘE DE STAVRIZI ȘI MACROURI
GHIVECI DE STAVRIZI ȘI MACROURI

COPIII CONSUMĂ ENERGIE
ALERGÎND, ÎNVĂȚÎND.
DV. CONSUMAȚI ENERGIE
LUCRÎND ACASĂ, LA
SERVICIU...

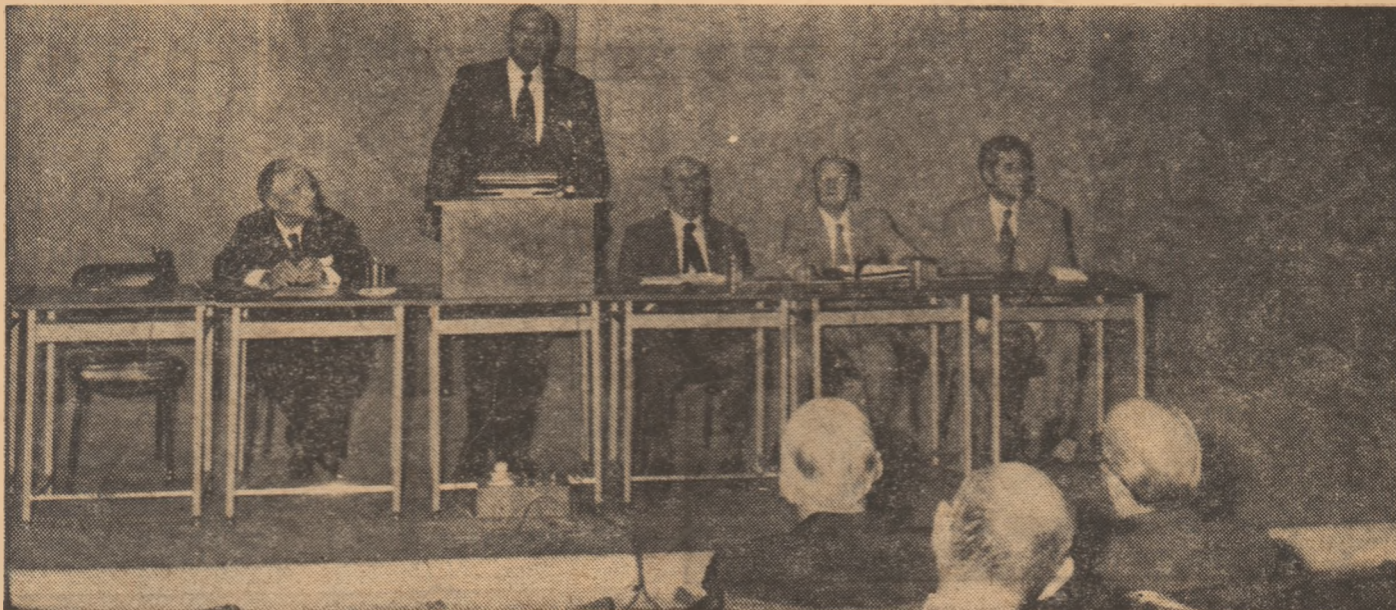
Pentru toate virstele

ACEASTĂ... RISIPA DE CALORII, SPECIFICĂ OMULUI
MODERN, POATE FI COMPENSATĂ DE PRODUSELE
ZAHAROASE; ELE POT SĂ VĂ REDEA VIOICIUNEA ȘI
ENERGIA CHELTUITE PEȘTE ZI.

MAGAZINELE COMERTULUI DE STAT VĂ OFERĂ UN SORTIMENT
VARIAT DE BOMBOANE UMLUTE CU DIFERITE CREME AROMATE,
SPECIALITĂȚI DE CIOCOLATĂ: CALIN, ROXANA, ZOO, IOANA,
CARMEN, BICAZ, PARC, CARNAVAL, FAVORIT, RAHAT CU FRUCTE
ȘI CACAO, ȘERBET LAPTE CU PUDRĂ DE MERE.

Atena, 5 - 9 X 1976: Colocviul

Asociației Internaționale a Criticilor Literari

Prezidiul ședinței inaugurale a colocviului. De la dreapta la stânga: Leandru Vranoussis, Robert André, E.P. Papanoutsos, Const. Trypanis (vorbind) și George Ivașcu

■ DUPĂ cel de-al IV-lea Congres al său, din 29 martie - 3 aprilie 1976, la Lisabona, Asociația Internațională a Criticilor Literari a fost oaspetele Academiei din Atena în zilele de 5-8 octombrie 1976, - prin grija unui comitet de organizare în frunte cu vicepreședintele Academiei, Petros Haris, având ca secretar general pe Leandru Vranoussis, directorul Centrului de Cercetări Medicale și Neo-helenice, și ca membri pe Apostolos Sahinis, Const. Barbis, Lili Prevelaki, pe C. Th. Dimaras, vicepreședinte al A.I.C.L.

Asociația Internațională a Criticilor Literari a fost prezentă la această reuniune, pe lângă președintele Robert André și trezoreria Pierrette Chantomedon, prin responsabili centrelor de critici din Belgia (Marcel Lobet), Bulgaria (Ivan Tvetkov), Norvegia (Ivar Eskeland), Polonia (Byszard Matuszewski), Portugalia (Maria-Alzira Seixo), România (George Ivașcu), Spania (G. Diaz-Plaja), Ungaria (Miklós Szabolcsi), U.R.S.S. (Aleks. Mihailov). Au participat, de asemenea, din Franța, Jean Rousselot, din U.R.S.S., Boris I. Bursov și Natalia Rjevskaja, precum și un număr de scriitori și critici greci, printre care E.P. Papanoutsos, Gr. Kassimatis, Babi Klaras, George Valetas, G. Hurmuziadis, Kostas Asimakopoulos ș.a.

O ședință a comitetului executiv al Asociației a trecut în revistă stadiul eforturilor pentru constituirea unui organism eficient care, sub egida UNESCO, să realizeze acea Bibliotecă de Aur, care să faciliteze cunoașterea capodoperelor literaturii din toate țările europene; de asemenea a luat în considerare perspectivele viitoarelor reuniuni.

Reuniunea de la Atena a fost consacrată în principiu colocviului Tradiția clasică în lumea modernă. Dezbaterile au fost conduse de eruditul critic și filosof E.P. Papanoutsos, asistat rînd pe rînd de către un reprezentant al A.I.C.L. în ședința inaugurală, după cuvîntul președintelui Comitetului organizator, acad. Petros Haris, participanții au fost salutați de ministrul Culturii și Științelor, Constantin Trypanis, căruia i-a urmat alocuțiunea lui Robert André.

Prin „introducerea” lui E.P. Papanoutsos - au început dezbaterile propriu-zise, implicînd: 1) Noțiunea de clasic în diferite culturi (C. Th. Dimaras, G. Diaz-Plaja, Ivan Tvetkov); 2) Trecutul și revoluția modernistă (Gr. Kassimatis, George Ivașcu, A. Mihailov, R. Matuszewski); Expresia în lumea modernă: limbajul și poziția criticilor față de această problemă (B. Klaras, B. Bursov, Marcel Lobet). La dezbaterile pe marginea comunicărilor au participat de asemenea Jean Rousselot, M. Szabolcsi, Maria-Alzira Seixo. Raportul de concluzii a fost prezentat de către E. P. Papanoutsos. În ziua de 8 oct., Robert André a prezidat la constituirea, în frunte cu C. Th. Dimaras, a centrului grec al A.I.C.L.

În coloanele alăturate, prezentăm - în text prescurtat - ca și cu prilejul altor reuniuni ale A.I.C.L., conținutul comunicărilor care ne-au sosit între timp, ceea ce nu reușim a cuprinde în spațiul actualului număr fiind reportat în numărul viitor.

Petros Haris

(Grecia)

SUBIECTUL colocviului, *Tradiția clasică în lumea modernă*, nu este numai vast. El este și mai actual ca niciodată. O boală gravă, cea a timpului nostru - care duce adesea la disperare - întunecă lumea noastră după cel de-al doilea război mondial. În general, s-a căzut de acord că ea provine dintr-un fenomen care a început să se producă în unele țări ale lumii deja înaintea celui de-al doilea război mondial: un dezechilibru în raportul dintre evoluția culturală și evoluția tehnicii. Ceea ce una și cealaltă sînt în măsură să ne ofere o stimă cu toții sau cel puțin cei care încearcă să descifreze sensul evenimentelor decisive în istorie și în dezvoltarea popoarelor. Toți am văzut cit sînt de limitate perspectivele civilizației tehnice care, schimbîndu-se zi de zi, nu încetează de a face să crească cerințele omului fără ca totuși să le poată satisface în întregime.

Pe de altă parte, sîntem surprinși de durată valorilor care alcătuiesc civilizația spirituală. O paralelă, chiar și foarte elementară, ne permite să ajungem la această concluzie. Ce a mai rămas din contribuția adusă de tehnicienii Antichității, oricît de admirabilă va fi fost, și chiar dacă aceste contribuții au constituit punctul de plecare al unui mare număr dintre descoperirile și realizările actuale, ca și, la fel de frumoase, din domeniul științelor pozitive?

Să întoarcem pagina istoriei, oprindu-ne la două sau trei dintre principiile fundamentale ale culturii elene antice - și citez această cultură tocmai fiindcă vorbesc în spațiul ei geografic - și să încercăm a le nega, a le considera ca depășite, învechite. Imposibil, însă: e ca și cum am lipsi de temelie o construcție, construcția care este omul gînditor de cel puțin 20 de secole.

Robert André

(Franța)

DE FOARTE mult timp doream să ne întîlnim aici căci era, cred, necesar pentru o Asociație cu o vocație umanistă, așa cum este a noastră, să se regăsească într-o bună zi în acea țară și în orașul care a fost leagănul umanismului european. Aceasta, intrucît a fi în Grecia, la Atena, nu înseamnă doar a veni într-o țară și într-un oraș printre altele altele, ci, pentru noi, este reînnoirea la sursa culturii noastre, sau, pentru unii dintre noi, la una dintre sursele fundamentale ale literaturii noastre. Peisaj, monumente, popor - toate sînt aici semnuri la ceea ce am fost și ceea ce sîntem încă, într-un cuvînt sînt posibilitatea de a verifica, în anume laturi, că toți sîntem fiii trecutului helenic.

Dar aceasta nu este totul, fiindcă această impresie profundă - pe care am simțit-o, acum zece ani, vizitînd Muzeul Arheologic și contemplînd masca lui Agamemnon, ciudata alăturare a psihologiei și istoriei - este însoțită de un gînd care vine în întîmpinarea temei colocviului nostru: *Tradiția clasică și lumea modernă*.

Cuvîntul *tradiție* capătă aici o rezonanță cu totul deosebită. În măsura în care trimite la trecut, el evocă o splendidă moștenire, dar și o moștenire greu de purtat. Ne este imposibil să uităm și nici nu trebuie să uităm această moștenire,

în această durată pe care o formează tradiția se situează și tema colocviului nostru. Și mă explic mai exact adăugînd că durată nu este un fapt particular al culturii sau tradiției grecești. Tradiția, forța ei vin, deopotrivă, și de la celelalte popoare, de la alte epoci și de la spații geografice diferite. Ea se prezintă deci sub aspecte diverse și deține un aspect la fel de multiplu în lumea prezentă.

Petros Haris

dar este, de asemenea, important să o putem depăși și - dacă există cu adevărat un miracol grec - cu, unul, i-aș vedea nu în permanență, puțin stînjinitoare, a amintirilor antice, ci în efortul de a stăpîni, de a menține și de a dezvolta, în ciuda vicisitudinilor istoriei, o literatură vie, neogreacă, în care modernul este rezultatul cel mai adesea al unei fericite osmoze între tradiție și modernitate.

Tocmai această literatură dorim s-o cunoaștem mai bine și am convingerea că lucrările noastre vor contribui la clarificarea condițiilor în care s-a putut aici ajunge la o armonie, condiții complicate datorită celor trei nivele ale limbii care pune de altminteri nu puține probleme cu totul particulare.

Aici criticul are un cuvînt de spus, căci propria-i cultură tinde a-l face păzitorul tradiției și al formelor clasice, fiind totuși adus - în calitatea sa de intermediar între creator și lector - să faciliteze accesul publicului la formele moderne de expresie.

Ce trebuie păstrat? Pînă unde poate fi împinsă inevitabila infidelitate față de tradiție, dacă nu vrem să rămînem în limitele unui conservatorism steril? La atare, cred că intervențiile participanților vor clarifica mult această dezbateră a cărei importanță depășește o problemă pur estetică.

TRADIȚIA

C.Th. Dimaras

(Grecia)

MI SE PARE interesant să subliniez încă de la început, poziția generală luată în aceste discuții și anume, de dezaprobare a celor care încearcă să definească clasicismul în funcție de criterii ținînd de ordinea morală; și anume, încă, îl citez pe Goethe care afirma: „Tot ceea ce este clasic este sănătos”. Și apoi, în al doilea rînd, aș vrea să subliniez poziția celor care evită să traseze o foarte precisă linie de demarcație între clasicism și ceea ce este diferit de acesta, adică romantismul. Moreas îi spunea lui Barres: „Nu există clasici și romantici... Toate acestea sînt prostii”. Trebuie oare să urmăm pînă aici pe poetul Stanțelor, pe el care a adus deserviciu și unuia și celuilalt dintre curente? În general nu cred și aș dori să nuanțez amintînd de două titluri care exprimă antiteza fără a vrea să o desființeze: *Romantismul clasicilor*, lucrarea lui Emil Deschanel, din 1883, și *Clasicismul romanticilor*, a lui Pierre Moreau, din 1932.

Există clasici, există romantici - orice ar spune Moreas, dar ei există doar ca entități. Nu numai că acest contrast este real, dar pare să vină în întîmpinarea acestei bipolarități, a acestei complementarități care constituie, aș spune, una dintre manifestările fundamentale ale materiei vii sau ale gîndirii umane. Dionisiacul și apolinicul, masculul și femela, protonul și electronul. Cu această singură diferență, că, cu cit înaintăm în domeniul moralului, cu atît diferențele sînt mai puțin nete.

Am ridicat odată, printre altele, două probleme. Prima - că modelele, tendințele, curentele - și aceasta se aplică înainte de toate la expresiile culturale - sînt constituite din „apeluri” adresîndu-se fiecărei unor tipuri umane diferite. Ne aflăm aici în plină caracterologie și recunoaștem acest lucru. Dar, în complexul atîtor mătur „caracterologie”, există fluxuri și reflux, i de opinii, de gusturi, de mode. Eu, însă, propun să se considere că în aceste cazuri nu opiniile sau gusturile sînt cele care se schimbă, ci că reprezentanții corpurilor colective, nemiareceptînd integral „vechile” apeluri, simt nevoia altora noi.

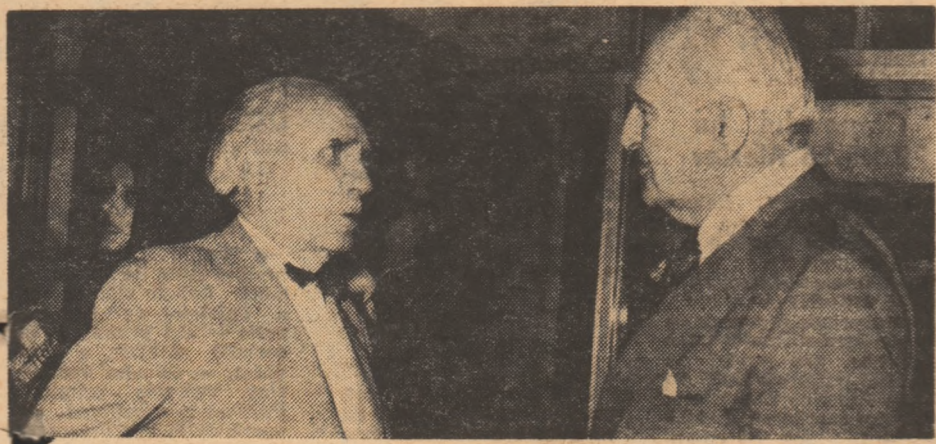
Prin urmare, un tip uman își găsește expresia și modalitatea de realizare într-un anume curent, își găsește imaginea în predecesori, devine asemenea lor în acest cadru general al tendințelor majore.

A doua problemă este cea a densității fenomenelor culturale. Trecerea de la o stare la alta se face printr-o foarte încheată progresie, datorită unor diferențe de proporții. Nu sînt foarte departe și în acest caz de caracterologie și mă gîndesc acum la diferitele tipuri de caracter intermediare; tipurile pure sînt extrem de rare și trebuie să fie considerate drept cazuri-limită, abstracte, care nu există în lumea obișnuită. Realitatea înseamnă totdeauna amestec, în domeniul nostru ca și în oricare altele. Vorbeam de individ, dar aceasta este de asemeni valabil și în cazul colectivităților, al curentelor de idei sau de sensibilitate. În toate aceste categorii pe care le analizăm în cercetările noastre trebuie să ne așteptăm să găsim situații intermediare, proporții extrem de variate, dar care nu se pot distinge unele de altele decît prin graduații infinitesimale. În acest caz nu mai este vorba despre calitate, ci despre diferențe cantitative, - ca atare de proporții, de densitate.

În funcție de timp și loc, în funcție de sincronie și diacronie, noțiunea de „clasic” va fi diversă și sinuoasă, exprimînd o densitate sau alta, a elementelor constitutive, a culturilor corespondente. Desigur, „romantismul clasicilor” și, nu mai puțin, „clasicismul romanticilor”. Problema de densitate! Acolo unde clasicismul este dominant, într-o anumită cultură, într-un anumit mediu, ne vom aștepta să descoperim trăsături de „romantism”; reciproc, atunci cînd sîntem în fața unei culturi axate pe romantism vom căuta, cu sigure șanse de reușită, elemente „clasicizante”. Proporțiile nefiind niciodată aceleași, clasicismul va fi întotdeauna diferit în funcție de diferențele culturale.

Așadar, ca un corolar al celor spuse mai înainte, noțiunea de clasicism trebuie totdeauna să varieze după diferențele culturale în care se află, minoritar sau majoritar. Și apoi, cred că nu se poate vorbi de un *clasicism în genere*, ci că, de fiecare dată cînd avem de tratat o asemenea temă, sîntem obligați să o limităm în timp și în spațiu. Altminteri, „clasicismul” nu va fi decît o abstracțiune, o entitate, constituită din cîteva elemente comune întîlnite ici și colo, în una sau alta dintre civilizații, într-o epocă sau alta. Ca totdeauna, aprofundînd subiectul, se constată că e periculos, în domeniul culturii, să folosești metoda etichetărilor. Trebuie să ne depărtăm de copac ca să sesizăm pămîntul, ansamblul, „legea”, dar numai în înțelesul butadei în extremis, deja citate, a lui Moreas...

CLASICĂ ÎN LUMEA MODERNĂ

Const. Th. Dimaras și Const. Trypanis

Al. Mihailov (U.R.S.S.)

PROGRAMUL unei culturi marxiste a fost prezentat de Lenin în 1920 într-una din cuvântările sale în fața tineretului. El spunea atunci că nu se poate crea o cultură nouă fără cunoașterea profundă a culturii „create pe parcursul întregii dezvoltări a societății umane”, că noua cultură nu poate să apară pe un teren pustiu. Nu poate fi rezultatul unor oameni „care se auto-întitulează specialiști în cultura proletară”, că noua cultură trebuie să reprezinte o dezvoltare logică a celor mai bune tradiții din cultura universală.

Din fericire, literatura și arta tinărului stat sovietic și-au continuat drumul lor firesc în pofida manifestelor, lozincilor și chemărilor depășind nihilismul avangardist, pe de o parte, și radicalismul sociologismului vulgar, pe de altă parte, însușindu-și și îmbogățindu-se cu marile tradiții democratice și realiste ale culturii universale. Cei mai mari creatori ai revoluției, în creația lor, au depășit influența grupărilor radicale de stînga și au creat opere devenite cunoscute întregii lumi, azi ele însele reprezentînd clasicul. Noul în artă nu se naște pe rui-

nele vechiului, ci pe temeiurile solide ale culturii universale, dar, din păcate, critica contemporană, după opinia mea, nu folosește cu abilitate instrumentul moștenirii clasice în abordarea noilor fenomene ale artei.

Artă nouă creează noi principii estetice sau, în cel mai rău caz, încearcă să le creeze. Firește, nu orice experiment îmbracă o haină estetică, nu orice experiment devine un fenomen al artei. Însă acel experiment care trasează drum noului, care îmbogățește arta cu noi forme de expresie își cucerește dreptul de a fi apreciat după noile principii estetice.

Iată de ce mă pronunț pentru o atitudine plină de un deosebit respect față de moștenirea clasică, întrucît ea reprezintă un tezaur cultural al întregii omeniri, servind acum și pe viitor cauzelor educării sentimentelor umaniste, a dragostei față de frumos, și sint ferm împotriva folosirii clasicului în lupta contra artei noi. Am în vedere nu contrafacerea monstroasă de artă ci, dimpotrivă, artă autentică, capabilă să dea naștere unor înalte și nobile sentimente estetice omului secolului nostru.

Guillermo Diaz-Plaja (Spania)

SUBIECTUL propus nouă de către „Asociația greacă a criticilor literari” oferă, printre multe sale avantaje, și pe acela al oportunității. Dar ceea ce căutăm acum este nu expresia unei spontaneități, ci formularea unei doctrine. În ce moment și în ce „situație” culturală trebuie să căutăm această formulare?

Să spunem, pentru început, că noțiunea de „clasic” a dominat în mod suveran de la Aristotel la Boileau, Evul Mediu marcînd mai curînd o absență decît o contradicție, un fel de uitare. Dimpotrivă, odată cu Romanticismul se produce o luare de poziții polemice ale căror elemente ar fi, așa cum o voia Goethe, *Sănătatea clasică* în opoziție cu *Boala romantică*. Analizînd această temă de la o oarecare distanță, ajungem la concluzia că această ultimă poziție maladiivă este continuată de niște atitudini care pot fi numite într-adevăr „patologice”, deoarece în ele poate fi descoperit acel element pe care grecii îl numeau „pathos”, opus inteligenței raționale, sau „logosului”.

Această din urmă poziție romantică va continua, în secolul al XIX-lea, pe drumul simbolismului, prin colaborarea cu lumea fantastică a universului anglo-germanic, ce va sfîrși prin imensul ocean al Suprarealismului.

E ceea ce riscă însă a distruge concepțiile intelectuale ale Esteticii care încearcă să se apere prin formule ca Parnasianismul, creația unui greco-francez, Jean Moréas, și duse pînă la cea mai înaltă culme de italo-francez Paul Valéry. Și subliniez dinadins aceste duble rădăcini deoarece, în final, vom putea găsi în geografia mediteraneană cheia pozițiilor sistematice pe care am dori să le propunem astăzi.

Intr-adevăr, în acest cadru geografic, pe malurile acelei faimoase „Mare nostrum”, la Barcelona, un scriitor spaniol, Eugenio d'Ors — a cărui operă este larg răspîndită datorită traducerilor franceze și italiene — a proclamat, în 1906, doctrina reînnoirii la legile Clasicismului. A doua zi după victoria Impresionismului și a nuanțelor verlainiene, Eugenio d'Ors propune eliberarea artistului de sclavia necesității imitării realului pentru a produce opere în care creatorul, stăpîn absolut, decide, într-un mod „arbitrar” asupra creației sale, în care „Cultura” înlocuiește Natura, așezînd formele echilibrului în locul celor ale dezordinii. Servindu-se

de termenul de „eon” al filosofilor neoplatonicieni, Eugenio d'Ors promovează „eonul” Unitate-Roma față de cel, perimat, al diversității-Babel; „eonul” orașului „Civitas” — de unde „Civilizație” — împotriva celui al Rusticității; într-un cuvînt, triumful Logosului asupra lui Pan, și asupra a tot ceea ce aparține unei asemenea culturi.

CU toate că doctrina lui Eugenio d'Ors poate fi pusă în raport cu cea a lui Charles Maurras, și mai ales cu ideile lui Maurice Barrès din a sa operă *Le Jardin de Bérénice*, putem să fim siguri că totuși lui (Eugenio d'Ors) îi revine meritul de a fi prezentat cea mai netă formulare mai ales în cartea sa intitulată *La bien plantada*, roman intelectual în care o tină, Theresa, devine simbolul rațiunii salutare și a spiritului mediteranean.

Filosofia lui Eugenio d'Ors respinge formele „patologice” oricare ar fi natura acestora, mai ales cele provenite din romanul dostoevskian, din demonismul baudelairian sau din coșmarurile suprarealistelor.

La începutul primului război mondial, Eugenio d'Ors a semnat, alături de Romain Rolland, „Manifestul” prietenilor unității morale a Europei, subliniînd că „orice război între popoarele europene este un război civil”. Din acest moment ei își va completa doctrina într-un discurs intitulat „Apărarea Mediteranei”, propunînd ca tradiția clasică a Greciei să fie proclamată ca lege inerentă a dezvoltării culturii europene dezvoltate prin intermediul picturilor lui Rafael și al muzicii lui Mozart.

Dar, cu toate acestea, tradiția este amenințată de acele formule pe care Eugenio d'Ors le numește „baroce”. În numărul cărora putem cita școlile prețiozității secolului al XVII-lea, Romanticismul, Suprarealismul, precum și toate acele atitudini implicînd imitarea „săbaticului”, ajungînd pînă la un fel de primitivism, sau a unui limbaj infantil, precum „dadaismul”.

Pentru Eugenio d'Ors toate aceste poziții sint de temut, întrucît ne duc spre o abdicare formală de la tot ceea ce cultura ne-a lăsat ca moștenire de-a lungul secolelor.

Și noi credem sincer că această doctrină a lui Eugenio d'Ors este încă viabilă ca formulă pentru viitorul literaturilor noastre.

Marcel Lobet (Belgia)

DEFININD clasicismul în *Istoria Literaturilor* editată în „Pleiade”, Henri Peyre scria: „Acest echilibru pe care-l considerăm drept cea mai bună trăsătură a clasicismului nu este eclecticism, ci acord momentan între capacitatea de a simți și puterea de a înțelege, între pasiune și înțelepciune.”

Cuvîntul „pasiune” este poate mai important aici decît cel de „înțelepciune” fiindcă evocă tocmai pasiunea cercetării și nebunele aventuri ale spiritului. Henri Peyre a schițat sinteza pe care fiecare dintre noi încercăm să o elaborăm în sinea noastră. După ce a citat o frază a lui Proust asupra clasicismului romanticilor, Henri Peyre continuă spunînd: „Cel care, într-adevăr, au înțeles cel mai bine clasicismul secolului al XVII-lea și clasicismul în general au fost, printre moderni, acei scriitori care au acceptat moștenirea romantică pentru a o purifica și a o aprofunda, cei care nu s-au temut niciodată să deslețenească pămînturi virgine sau să pătrundă în străfundurile misterioase și ascunse ale ființei umane.”

Iată cuvînte care ne situează în atmosfera celei mai moderne literaturi, fără însă, ca, prin aceasta, să tăiem legăturile cu clasicismul cel mai îndepărtat în timp. Aceste „străfunduri misterioase și ascunse ale ființei” ne trimite la marii tragici, la Sofocle, la Eschil, la Euripide, la Shakespeare și Goethe, la Dostoievski și la Kafka.

Culturile cele mai departe de sensibilitatea mediteraneană (și mă gîndesc aici la scriitorii Nordului, la Ibsen, la Strindberg și la Kierkegaard) au făurit un clasicism față de care sintem departe de a fi indiferenți. În timp și spațiu asistăm la confluența drumurilor esențiale către „străfundurile misterioase și ascunse ale ființei” armonizîndu-se în final într-un echilibru al pasiunii și înțelepciunii.

DACĂ ar trebui să definesc clasicismul mereu în devenire, ar trebui să reiau această splendidă imagine a lui Montherlant care ne arată că marile spirite alcătuiesc „un lanț, în depărtarea veșniciei, pentru a ne aduce un pic de apă proaspătă”.

Unul dintre cei mai buni critici francezi ai perioadei dintre cele două războaie, André Rousseaux, a adunat un mare număr al cronicilor publicate de el în „Le Figaro” sub un titlu pe care l-aș numi ecumenic: *Lumea clasică*. Fiecare dintre cele patru volume ne oferă o jerbă de studii clasate în ordine cronologică. Mergem astfel de la poezia lui Homer la misterul lui Verlaine, de la libertatea

eroică a lui Sofocle la simbolismul lui Mallarmé, de la poezia sumeriană la religia lui Baudelaire, de la lirismul biblic la experiențele marginale ale unor poeți ca Germain Nouveau, Tristan Corbière, Charles Cros sau Alfred Jarry.

Noțiunea de clasic poate cuprinde o familie de creatori într-atît de largă încît să poată cuprinde pe Virgiliu și Delacroix, pe Herodot și Saint Bernard, pe Heraclit și Lautréamont.

Nu am citat la întîmplare numele lui Heraclit, ci aducîndu-mi aminte că filosoful devenirii ne arată că nu ne putem scălda de două ori în apa aceluiași rîu: „Panta rei”. Universală curgere este apa proaspătă care ne duce la acea înălțuire de care ne vorbea Montherlant.

Am ales exemplul lui André Rousseaux datorită diversității în alegerea unor tipuri semnificative. Îmi plăcea să găsesc în *Lumea clasică* o discuție asupra lui Zoroastru pentru ca umanismul nostru să fie îmbogățit cu străvechea știință asiatică. În același chip *Căutarea Graalului* și pictura lui El Greco ilustrează această idee foarte simplă, precum că înălțurînd clasicismului îmbrăcămîntea lui de ceremonie, școlară, didactică, vom regăsi realitatea vie, fraternă, de natură a ne reîncălzi spiritul, înapoiindu-ne acea ferveare pe care Gide voia s-o dăruiască lui Nathanael.

REVIN la curgerea heraclitiană care poate modifica predicțiile noastre. Mă uimește acest detaliu care mi se pare semnificativ. Atunci cînd se vorbea, în cadrul lucrărilor acestui colocviu, despre cel mai mare poet francez al secolului al XIX-lea, „consensusul” a fost fixat asupra numelui lui Victor Hugo, în timp ce o parte rămînea, prin reacție, la numele lui Baudelaire. Astăzi, mai puțin sensibil la amploarea unei opere decît la rezonanța ei profundă, tinăra generație celebrează numele lui Rimbaud — poetul al cărui nume, acum cincizeci de ani, era necunoscut în antologii.

Că noțiunea de clasic este fluctuantă — și nu datorită unor mode trecătoare, ci datorită unei aprofundări și unor noi cristalizări — aceasta trebuie să ne incite în prospecțiile noastre critice, trebuie să stimuleze perspectivele noastre de pionieri ai cercetării.

Și aici, încă o dată, văd echilibrîndu-se pasiunea și înțelepciunea, dincolo de zone tabu și de exclusivisme.

Clasicii sint cei pe care-i moștenim noi asemenea unor legatari universali. Fiecare își ia partea sa de moștenire odată cu dreptul de a trăi și de a iubi.

Ryszard Matuszewski (Polonia)

S-A vorbit în cadrul lucrărilor collocviului despre opoziția între clasicism și romantism, subliniînd că se exagerează adesea termenii acestei opoziții. Aș putea adăuga și multe exemple din literatura noastră care să ilustreze ideea că această opoziție este mai degrabă scolastică. Cel mai mare poet romantic polonez, Adam Mickiewicz, lansînd ideile acestui nou curent, reprezenta totodată, în calitate de meticolos elev al Universității de la Vilno, o bază solidă de educație clasică. Vom regăsi urmele acestei formații în poemele sale, fie în celebra *Odă a tineretii*, fie în marele poem epic *Pan Tadeusz*, capodoperă a armoniei artistice — mai degrabă clasice decît romantice...

Mai trebuie să subliniem faptul că romantismul polonez lupta împotriva formării epigonilor clasicismului, cei care au rămas în istoria literaturii sub numele de „pseudoclasici”, reprezentanți ai unui clasicism pietrificat, bazat pe niște canoane rigide. Și — să nu uităm că, circumstanțele specifice ale istoriei poloneze moderne au augmentat într-un fel, poate unic în Europa, rolul curentului romantic în poezia noastră din secolul XIX. Și, prin consecință, romantismul a fost un fel de filtru prin care revenea în actualitate însăși tradiția clasică, renăscîndă în același secol și chiar la începutul secolului XX.

Arătînd, apoi, că lupta între clasicism și romantism a continuat totuși în diferite epoci istorice, datorită atît unei diversități a curentelor literare poloneze cît și asimilării unor influențe literare dintre cele mai diverse, autorul analizează epoca

noastră, așa cum este ea reflectată în creația literară poloneză, unde se observă ceea ce s-ar putea numi „o anumite reînnoire spre clasicism”.

Acest neoclasicism erudit și conștient, referindu-se la teoriile poetice ale lui T.S. Eliot, evocînd din timp în timp și poeți ca Valéry, Mandelstam sau Iwaszkiewicz, își caută sursele în concepțiile filosofice ale poeziei eterne, înrădăcinată în trecut și în „marca universală a limbajului poetic”. Este evident că, în acest caz, sintem în fața unui curent cu totul diferit față de ce se înțelegea altădată sub eticheta de clasicism. Acest neoclasicism modern, reprezentat la noi începînd de 20 de ani încoace de poeți de talent, precum, între alții, Jarosław Marek Rymkiewicz sau de critici erudiți ca Richard Przybylski, reînunță la unele trăsături ale clasicismului așa cum ar fi claritatea rațională, legată de o anumite concepție asupra armoniei universale. Dar se pot pune speranțe în acest curent? Se poate spune astăzi că neoclasicilor le aparține viitorul poeziei noastre? Să ne fie îngăduită o anumite îndoaială.

Ca în cazul fiecărui proces de evoluție literar, se observă și aici un joc al tendințelor contradictorii. Cei mai tineri poeți, de cîtiva ani încoace, se revoltă împotriva „neoclasicilor”. Ei acuză de a fi niște stilizatori, depărtați de problemele epocii noastre. Dar ne putem gîndi că această ultimă probă de adaptare a tradițiilor clasice nu va fi mult timp ultimă. Întînderea, diversitatea inspirațiilor lor provenind de la tradiția clasică pare enormă și se poate presupune că forța acestei tradiții va înflăcăra încă mult timp sufletele noastre.

Stanislaw Lem, proiecte de viitor

● Stanislaw Lem, cunoscut autor de literatură științifico-fantastică și de filosofie viitorologică, a

predat recent Editurii „Wydawnictwo Literackie” din Cracovia ultima sa carte, despre care spune: „Acest roman, *Catar*, este o lucrare cu caracter fantastic, dar acțiunea sa se desfășoară într-un viitor atât de apropiat, încât unii l-au recunoscut drept contemporan. Am lucrat doi ani la această carte. Acum pregătesc un volum care va cuprinde o povestire amplă și două scenarii radiofonice. Un proiect de film pentru televiziune s-a născut recent după povestirea mea *Dizertație*. Am și văzut scenariul, este excelent”.

Intilnire între poezie și imagine

● André Masson, celebrul pictor și gravor suprarealist, ilustrează *Cinteele umbrei*, volumul de poeme ale președintelui Senegalului, Léopold Sédar Senghor. De mare valoare bibliofilă, opera publicată de Editura Regard cuprinde zece gravuri originale, pe pagini întregi și în culori. André Masson a folosit o tehnică și teme noi pentru a ilustra cele 25 de poeme de Senghor. Pe copertă, pictorul a realizat un desen insolit,

executat cu nisip adus special din Joal și M'Boro (Senegal). Președintele senegalez a ținut să aducă un omagiu pictorului și să sublinieze legătura care le unește sensibilitățile: „Geniul lui André Masson, unul dintre cei mai mari pictori suprarealiști, este de a uni melodia cu ritmul. Vreau să spun culoarea și forma, pentru a exprima, ca artiștii Africii Negre, subrealitatea, adică imaginea nocturnă a lumii, mai precis sensul ei”.

Boris Vian de la A la Z

● În Editura „Oblique” a apărut recent volumul *Boris Vian de la A la Z*, (336 de pagini, 250 ilustrații, 60 de texte și studii). Cu 10 ani în urmă, Jean Jacques Pauvert consacra lui Boris Vian un întreg număr al revistei „Bizarre”. Intre timp, au fost descoperite sau clasate numeroase studii care aparținute de astă dată lui Noël Arnaud.

Un număr de inedite, o

bibliografie și o discografie aproape exhaustive, documente rarissime reproduse în facsimil, la care se adaugă 20 de analize originale, mărturii ale amicilor și ale primilor lectori ai lui Vian — plus 250 de reproduceri, printre care numeroase tablouri și desene de Boris Vian — constituie, până în prezent, cartea cea mai completă a autorului Spumei zilelor.

Preferințele literare ale președintelui S.U.A.

● Noul președinte ales al Statelor Unite are reputația unui cititor pasionat de lucrări de economie, istorie, politică, dar și de literatură. Romanierii săi favoriți sunt William Faulkner și Maupassant. În tinerețea președintelui Carter, popularitatea lui Maupassant era atât de mare, încât operele sale sunt mai complete în S.U.A. ca oriunde în altă țară.

Tezaurul limbii latine

● În afară de specialiști, puțină lume a auzit despre monumentul „Tezaur al limbii latine”, publicat în fascicule de Editura G. B. Teubner din Leipzig, începând din 1900. Elaborat sub conducerea unei comisii internaționale coordonată de prof. dr. Haffter (Elveția), *Thesaurus Linguae Latinae* a ajuns la a 75-a fasciculă anuală și va fi gata la începutul secolului XXI. Se poate spune însă de pe acum că această lucrare lingvistică unică în felul ei, care și-a propus cuprinderea întregii expresii a latinității din Antichitate, încorporează experiența mai multor generații de cercetători, redactori și tipografi. În prezent, dicționarul este complet elaborat de la A la L. Au apărut de asemenea majoritatea articolelor pentru literele L, M și O.

Picasso se amuză

● Picasso desena așa cum altcineva ar scrie. În tinerețe el acoperea paginile caietelor și cărților cu schițe. Mai târziu, pe listele de mențiuni, pe cataloagele expozițiilor, pe scrisori, el comenta evenimentele zilei în citeva trăsături de creion. La galeria din Seine, sub titlul *Picasso se amuză*, sint expuse desenele pe care le-a făcut în anii '40 pentru fiica sa Maia, în vârstă, pe atunci, de 4 ani. Pictorul găsisse astfel cel mai bun mijloc de comunicare cu fiica sa. Ii făcea portretul când se juca sau dormea, transforma pachete de țigări în trenulețe sau îmbrăca păpuși decupate în carton.

Carnavalul lui Zdravko Alexiev

● Graficianul bulgar Zdravko Alexiev s-a întors în țară după o ședere de nouă ani în Cuba. Timp în care a realizat și ciclul intitulat „Carnaval”, care cuprinde mai mult de 50 de lucrări, majoritatea acuarele sau lucrări în peniță. „Carnavalul în toată America Latină este un flux continuu”, declară artistul. „Așa că există același flux continuu și în lucrările mele”. Și, intr-adevăr, lucrările ce compun „Carnavalul” abundă în măști și scoici, profiluri de bărbați și femei unite în acest flux continuu de serpentine multicolore. Imaginea reprezintă una din lucrările aparținând ciclului „Carnaval”.

Portrete și eseuri

● Un interesant volum de eseuri și portrete literare, semnat de Artur Hutnikiewicz, a apărut în editura varșoviană P.W.N. Autorul se ocupă în special de mari scriitori polonezi afirmați către sfârșitul secolului al XIX-lea ori în secolul XX: Sienkiewicz, Zeromski, Dąbrowska etc., consacrand totodată studii speciale literaturii dintre cele două războaie.

„Dacă eram...”

● Editura pariziană „Garnier” lansează o nouă colecție intitulată „Dacă eram...”, în care scriitorii contemporani își vor exprima, în mod serios, cu umor sau îndrăgire, ceea ce au visat să fie. Colecția debutează cu un *Dacă eram... dumnezeu* de René Berjavel și un *Dacă eram... acuzator public* de René Heron de Villefosse.

„Family Plot”

● Este vorba de al 23-lea film al lui Alfred Hitchcock în cei cincizeci de ani de carieră. Firește că marele regizor s-a amuzat realizând *Family Plot*, titlu semnificativ compus dintr-un joc de cuvinte însemnând fie „cavou de familie”, fie „intrigă familială”. O vădă bogată cuprinsă de remușcări, un șofer de taxi, un cuplu specializat în kidnappinguri — iată personajele care populează filmul, personaje unite de forța banului. Suspense, umor, intrigi organizate pornind de la fantastice coincidențe. Un univers hitchcockian nealterat și în plus marea pasiune a semnatului acestui film de a întinde curse publicului, făcându-l complice.

O nouă operă de Penderecki

● A doua operă (după *Diavoli din Laudun*) de Krzysztof Penderecki este *Paradisul pierdut* (libretul de Christopher Fry, după celebrul poem cu același titlu al lui John Milton). Lucrarea va fi prezentată în premieră la 1 decembrie 1976. Penderecki a compus noua sa operă la cererea Operei Lirice din Chicago, pentru bicentenarul Statelor Unite.

Restaurarea monumentelor istorice

● Un grup de cercetători din Essen a pus la punct un procedeu menit să protejeze monumentele istorice și artistice de uzura vremii. Procedul folosit până acum consta în înlocuirea pietrelor care erau atacate, cu altele mai rezistente, așa cum s-a întâmplat, de pildă, în cazul restaurării domului din Koln. Noul procedeu constă în pulverizarea unei pelicule hidrofuge și este mult mai eficient și mai ieftin.

Festival de bel canto

● Sophia Loren interpretând *Aida* de Verdi, și Gina Lollobrigida eroină a *Paiațelor* de Leoncavallo — atât prima cit și cealaltă dublate, e adevărat, — de alte voci — sint vedetele primului Festival internațional de operă de la Paris, care se desfășoară între 2—21 iembrie. Sint proiectate între 25—30 de filme de operă turnate între anii '30 și '50. „Scopul acestei manifestări — precizează organizatorul Lavon Sayan — este de a dezvălui tinerilor virsta de aur a bel canto-ului italian”. Ziua de 9 noiembrie a fost dedicată lui Beniamino Gigli.

DIE ZEIT

A fost odată... și va mai fi

● O nouă tendință în preferințele iubitorilor de carte și profesorilor de literatură din R. F. Germania, semnalată de săptăminalul „Die Zeit”: reînvierea gustului pentru cărțile cu povești. Editorii și librarii înregistrează în acest sens un nou boom, lansind pe piață noi ediții mai mult sau mai puțin frumoase, ilustrate, colorate, din scrierile fraților Grimm, ale lui Andersen, Perrault, precum și din basmele celebre ale altor țări și continente. Dar, pe lângă acestea, a apărut — și continuă să apară — o întreagă literatură isto-

rică și critică: *Basmul popular ca poezie — estetică și antropologie* de Max Lüthi, un studiu al lui Hermann Hesse intitulat *Basmele, o Morfologie a basmului* de Vladimir Propp, o enciclopedie a basmului pentru uzul cercetătorilor, o carte despre folosirea basmului în pedagogie etc., etc. Dar — se întreabă cronicarul de „Zeit” — pentru copii, nimic?

În imagine, o ilustrație de Max Sievogt pentru basmele fraților Grimm, reprodusă după „Die Zeit”.

Universul familial

● Myriam Cendrars, fiica celebrului poet, conduce colecția „Universul familiei” (deocamdată a apărut volumul I), la a-bordarea căreia au fost antrenati numeroși specialiști care au studiat familia franceză de azi. Un sondaj a completat reflecțiile lor. Prin intermediul celor 6 volume care vor apărea la fiecare două luni, se va obține o imagine a preocupărilor reale ale familiei franceze în 1976. Autorii au simțit nevoia unor informații mai complete și mai precise decât cele existente în general. Cîndva, familia se preocupa de găsirea rețetelor pentru scoaterea petelor de pe șorțulețele elevilor, astăzi, bărbații, femeile și copiii simt imperios necesitatea de a accede la cultură. Un loc important este rezervat problemelor educației și timpului liber. Reflectind tendințele actuale ale familiilor, autorii consacră un spațiu amplu relațiilor între părinți și copii într-o perspectivă practică.

Star fără voce

● Cînd „New York Times” a comparat-o pe Catherine Deneuve cu Greta Garbo, francezii au aflat că au un star fără să știe. De 35 de ani de cînd Divina nu mai apare pe ecran, cultul starului a evoluat mult, ca de altfel și „liturgia” lui, cu excepția tranșelor scandate de fanatici în fața idolilor muzicii ușoare. Cu prilejul ieșirii pe ecran a filmului lui Claude Lelouch, *Dacă ai fi s-o iau de la capăt*, discuția cu privire la atribuirea calității de star Catherinei Deneuve a fost reluată. Dar iată ce declară actrița însăși: „Bineînțeles, sint flătăcă că unii vor să mă plaseze atât de sus. Dar trebuie să cedăm evidentei: „starul” nu mai există. Ultima, în Europa, a fost probabil Brigitte Bardot. Una din explicațiile acestei schimbări este că regizorii și-au luat revanșa de cînd a început noul val. Ei sint cei care atrag pe cîinefi, mai mult decît vedetele”.

AM CITIT DESPRE...

Rezistența antifascistă

FUMOS cuvint, cuvintul Rezistență! FUMOS titlu *Rezistență, cronică ilustrată 1930—1950*. El trimite la două decenii de antifascism și de patriotism, natural simbiotice și trăgîndu-și seva unul din celălalt în lupta pentru demnitate, pentru dreptul omului de a se numi om.

În momentul apariției celui de-al cincilea (ultimul) volum al acestei opere-document de 2112 pagini, „Le Monde” l-a rugat pe autor, Gérard Séguin, să explice de ce a prelungit astfel, și spre trecut și spre prezent, perioada pentru care a strîns mărturii contemporane. Citez din răspuns: „Franța nu era ocupată doar de Germania, ea era ocupată de fascism. De altfel, colaboraționismul nu se poate explica decît prin dimensiunea profascistă a comportării unui anumit număr de oameni. Trebuia reamintit, deci, ce a fost fascismul. Din punct de vedere cronologic s-a spus, de altminteri, de multe ori și, mi se pare, destul de adevărat, că împărțirea în rezistenți și colaboraționiști a început, cu puține excepții, în momentul războiului din Spania... Regret că n-am ales ca punct final 1976 sau 1980 sau că n-am mers încă și mai departe. Căci, pe măsură ce înaintam în încercarea mea de a cunoaște epoca, îmi dădeam seama cît de frecvent este ca resuscitată. Nu trece nici o săptămînă, poate nici măcar o zi, fără să fie vorba într-un fel sau altul despre Rezistență și despre colaboraționism în presă, la radio, la televiziune, în librării. Sint resuscitări punctate, cel mai adesea, de polemici. Colaboraționismul nu poate fi justificat fără a prezenta Rezistența într-o lumină falsă”.

Zdrobirea militară a fascismului nu a fost încununată de extirparea mentalității primitive, bestiale, căreia omul e dator să-i Reziste — acesta este, în esență, mesajul migăloasei, onestei reconstituiri pe care Gérard Séguin a realizat-o. Rezistență — fascism. Polarizarea s-a produs de mult și, chiar din discuțiile în curs, rezultă că ea va mai dăinui. De o parte, — tot ce ține de sfera omenească, întreaga gamă a pasiunilor, a afirmațiilor, a intereselor, a actelor, a ezitărilor, a greșelilor din care se constituie fascinantă diversitate a vieții; — dincolo, înăuntrul fascismului — treptele neomenice coborînd spre abis, cel mult o grație a răului în sensul în care codurile penale fa-

distincție între contravenție, delict și crimă, rămîind, însă, tot timpul, în domeniul fărâdelegii. Nu încap reconciliere. Nici măcar dialog nu încap. Cu fascismul nu se discută. Indiferent de masca sub care s-ar ascunde, el trebuie dibuit și nimicit. Este una dintre condițiile perpetuării speciei umane în epoca noastră.

Gérard Séguin nu are decît 44 de ani. E comunist și și-a asumat misiunea de a restitui adevărul așa cum a fost trăit de înaintași atunci, cînd a-ți exercita liberul arbitru devenise o chestiune de viață și de moarte, cînd nu încăpea compromis între demnitate și mîrșăvie. *Istoria Rezistenței în Franța* a fost scrisă bine, complet, competent, de Henri Noguères și de Marcel Degliame-Fouché, iar Gérard Séguin nu și-a propus să dubleze demersul lor sau să-l supraliciteze. El a alergat după mărturii și documente ale epocii evocate și le-a pus cap la cap pentru a fi receptate netrucat, neatenuat, nefiltrat, ca și cum cronică ar fi fost scrisă simultan cu evenimentele, care apar așa cum s-au petrecut, nu așa cum și le amintesc vag unii, sau cum le-ar dori retrospectiv alții. E o operă de conservare. Efortul lui e menit să contracareze atât „uitarea sistematic organizată”, cît și „reabilitările intempestive, de hatirul talentului”. A te considera contemporan cu acel blestemat moment al adevărului și a privi azi viața din perspectiva lui, deși pe vremea aceea erai copil sau nici nu existai încă — ce superbă angajare întru esențial! Mult mai tîrziu decît Séguin, Patrick Mondiano, născut abia după război, și-a încheiat adolescența exorcizînd, în primele lui trei romane, demonii trădărilor care îi dor și îi vor duce întotdeauna pe francezii cu sentimente patriotice și democratice normale, expiînd păcatele altora pentru a se purifica și a dobîndi dreptul de a se gîndi și la altceva. Înainte însă de acest „altceva”, el a mai zăbovit o clipă pentru a culege o mărturie esențială, mărturia subtilului, lucidului Emmanuel Berle, contemporan și prieten al tuturor marilor creatori francezi din secolul nostru, care păstrase pînă la 88 de ani, în pragul morții, amintirea vie a tuturor vremurilor grele și a tuturor vremurilor frumoase trăite în preajma lor. Refuzul uitării, refuzul iertării sint o garanție a conservării tradiției generoase, luminoase, în aceste zile cînd „reabilitările”, „reconsiderările” și chiar senina recidivă, în numele „enciclopedismului”, a unor elucubrații monstruoase, sint pe cale de a crea confuzii grave lectorului tîrziu și de a-l scribi pe cel cu memoria fidelă.

Felicia Antip

Siqueiros, autoportret

Retrospectivă Siqueiros

● La 10 noiembrie 1976, la Florența s-a deschis o retrospectivă a pictorului mexican David Alfaro Siqueiros. Mort în 1974 în vîrstă de 78 de ani, Siqueiros a lăsat „o altă operă” compusă din desene, tablouri, fresce, executate în 1919 la Florența, pe cînd vizita bisericele pictate de renașterii, operă care a rămas necunoscută. Accastă retrospectivă, prima în Europa, relevă publicului o parte din opera de tinerețe a pictorului, care va permite o cunoaștere mai amănunțită a evoluției, și o explicație, a creației ulterioare a lui Siqueiros.

Muzeul Edgar Wallace

● Penelope Wallace, fiica cunoscutului autor de romane politiste Edgar Wallace (1875—1932), a inaugurat recent, la Londra, în apropiere de Fleet Street, un muzeu dedicat tatălui ei. Printre expozate se află 160 titluri de cărți ale lui Wallace, fotografii, manuscrise și faimosul lui baston de care nu s-a despărțit niciodată.

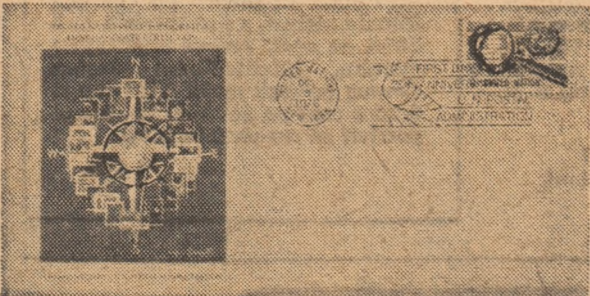
Roman Jakobson și Claude Lévi-Strauss

● La Editura Minuit a apărut cartea lingvistului Roman Jakobson, *Six leçons sur la son et le sens*, cu o prefață de Claude Lévi-Strauss, în care antropologul relatează cum a descoperit această carte cu aproape 30 de ani în urmă, la New York; ea l-a apropiat de lingvistică în mod decisiv, conducându-l apoi spre studiile sale de antropologie structurală.

Festivalul filmului de la Paris

● Peste două sute de filme, dintre care optzeci inedite, vor fi prezentate de la 12 la 19 noiembrie în diverse săli de cinematograf din capitala Franței, în cadrul Festivalului internațional aflat la cea de a III-a ediție. Manifestarea va fi divizată în diverse secțiuni de lucru: panorama mondială a filmului, opere rare, noutăți în filmul italian, un omagiu cinematografului japoneze, „vîrstă de aur a Hollywoodului” etc.

Serii filatelice omagiale

● Graficieni de renume mondial au contribuit la realizarea unor serii filatelice de plicuri și tim-

bre (unul din ele în imaginea omagiale, consacrate celei de a 30-a aniversări a Organizației Națiunilor Unite.

Romancierii debutanți

● Sezonul literar francez se arată anul acesta deosebit de prolific. Dintre cele aproximativ 130 de cărți propuse de către editori juriilor diverselor premii, 50 sînt romane ale unor debutanți. În revista „Le Nouvel Observateur”, Jean Freustié mărturisește că a încerca un bilanț al acestor prime opere ar fi o tentativă anarhică. Motiv pentru care se rezumă la a cita cîteva din confidențele autorilor lor și la a desprinde cîteva tendințe aparent comune. De ce scrieți? Ce ați vrut să realizați? — au fost întrebările lui Freustié adresate acestor debutanți. Nici unul dintre debutanți — nu chiar atît de tineri, mulți au depășit 40 de ani, iar unii au atins 60 — n-a mărturisit că scrie pentru a cunoaște gloria sau a scăpa de anonimat. Jean Freustié pune însă sub semnul îndoielii adevărul acestor afirmații. „Nimeni nu scrie pentru sertarul său. Din experiența mea de romancier, am certitudinea că prima oară al întotdeauna ceva de spus, despre care crezi, pe drept sau pe nedrept, că are o valoare universală.”

Romanul actorului

● Eddie Constantine, puternic devalorizat ca interpret de film, a răpurtat un neașteptat succes ca romancier. Cartea sa de debut, *Le Propriétaire* (e vorba de patronul unor grajduri pentru cai de curse), a devenit best-seller în Statele Unite, atingînd un tiraj de jumătate de milion. Drepturile de ecranizare au fost cumpărate de producătorul italian Carlo Ponti.

„O mie și una de nopți”, film

● Regizorul algerian Mohamed Lakhdar Hamina, care în 1975 a obținut primul premiu al Festivalului de la Cannes pentru pelicula sa *Cronica anilor de jar*, a anunțat că intenționează să realizeze o versiune cinematografică după celebra culegere de povestiri arabe *O mie și una de nopți*. După afirmațiile regizorului, filmul său va fi mult deosebit de acela al lui Pier Paolo Pasolini. Sînt în curs tratativele cu o societate producătoare britanică, pentru realizarea proiectului.

Best-seller

● În topul cărților franceze pe această lună se află volumul *Un si long chemin* de Henri Troyat, membru al Academiei Franceze. Apărut la Editura Stock, în colecția „Mari autori”, dirijată de criticul Claude Glayman, volumul urmărește itinerarul existențial al unui intelectual în condițiile societății burgheze.

500

● Cunoscutul muzeu vinez Albertina a prezentat, într-o expoziție specială, lucrările realizate de 13 artiști de renume, care au omagiat pe marele titan al Renașterii, Michelangelo Buonarroti, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la nașterea sa. Între aceștia: Renato Guttuso, Giacomo Manzù, Henry Moore, André Masson, Fritz Wotruba, Paul Wunderlich și alții.

Festivalul artelor negre

● Proiectat să se desfășoare în capitala Nigeriei, între 15 ianuarie și 12 februarie 1977, al doilea Festival internațional al artei și culturii africane antrenează o serie de manifestări pregătitoare. În Republica Populară Benin, peste 1000 de artiști amatori au participat la primul Festival artistic național, — treaptă de selecție pentru cei ce vor fi prezenți la Lagos.

Bette Davis — triumful

● Acum în vîrstă de 68 de ani, celebra actriță de film Bette Davis este prima femeie careia i se conferă premiul Institutului American al Filmului, pentru întreaga ei activitate. Decernarea distincției va avea loc în cadrul unei ceremonii, la 1 martie anul viitor. Laureatii anteriori: regizorul William Wyler și John Ford, actorul-regizor Orson Welles și actorul James Cagney.

Un premiu pentru Malraux

● Premiul Alfonso-Reyes pentru literatură a fost conferit de către guvernul mexican lui André Malraux pentru „meritele sale deosebite în cercetarea culturii mexicane și a artei Maya”.

Balet Rilke

● Opera de stat bavareză (München) și-a propus realizarea unui balet inspirat din opera poetului Reiner Maria Rilke (1875—1926). Coregraful Dietrich Gackstetter și directorul teatrului liric münchenenez, Walter Haup, care au reputat un mare succes cu baletul *Moiră*, inspirat din tragedia antică a Electrei, vor să realizeze „O confruntare a lui Rilke, în opt scene poetice, cu figuri importante ale vîlcei și creației sale”.

„Cupa de cristal” — unui film românesc

● Desfășurată la Brno (R.S. Cehoslovacă), sub patronajul UNESCO, cea de a XVII-a ediție a Festivalului internațional al filmului de amatori a atribuit „Cupa de cristal” — marea distincție a festivalului — filmului *Casea*, realizat în cadrul Cineclubului Casei de cultură a studenților din București. Filmul, un mesaj pentru pace și înțelegere între popoare, a impresionat prin maniera originală și tinuta artistică deosebită.

ATLAS

Binele și răul

DE cite ori imi aduc aminte acele grupuri de indieni Navajo întîlnite în oazele zguduite de vînt ale deșertului Arizona; de cite ori imi amintesc grupurile acelea de oameni strînși unii într-alții cu o solidaritate primară și hîrtuită, nemaîncercînd să înțeleagă nimic din lumea care îi înconjură — după atîtea secole de oprimare — cu o curiozitate respectuoasă acum, plină de remușcare și de bunăvoință; de cite ori imi aduc aminte acele figuri ca niște peceți neînțelese ale claustrării în propria suferință, acele figuri familiare din filme eroice și din entuziaste studii etnografice, mă gîndesc cît de greu se poate imagina o mai tragică și ireconciliabilă confruntare de idealuri și de moduri de înțelegere a lumii decît cea desfășurată în America de Nord odată cu apariția omului alb.

De secole lungi, nescrise în nici o cronică și pe nici un răboj, imensul continent de savane unduitoare, deșerturi portocalii, mînti agățate de cer, cordii îmbătători, văi paradisiace, fusese locuit de cîteva sute de triburi vorbind cîteva sute de limbi, înfruntîndu-se sau unindu-se între ele atunci cînd, rar, se întîlneau pe pămîntul destul de larg să-i ascundă unii altora, să-l lase pe toți neîngrădiți într-o hălăduire fericită și anistorică. Aceste semintii diverse și răsfrînte, încoronate cu pene și împodobite cu hlamide de piei fluturînd, aveau comun nemărginitul respect față de natura căreia ei îi erau numai o infimă, înțeleaptă și adoratoare parte: aveau comună o spiritualitate ciudată și înaltă, străină de noțiunea posesiunii, disprețuitoare de practică, neabînuind interesele, neînterîndu-se de timp.

Europa cutremurată de războaie, de molime, de mizerie, de inegalitate, de fanatism a revărsat peste acest univers ancestral — pe care îl ignora și ale cărei bogate întinderi le considera o planetă vacantă și o lume nouă — valuri disperate de dezmostenii care aduceau cu ei crîncena dorință de a avea, de a munci, de a lupta, de a cuceri, de a construi. Atîtea verbe ale căror înțelesuri nebănuirii băștinași nici nu le bănuiau. Întîlnirea dintre cele două rase umane a trebuit să fie mai întîi aureolată de o reciprocă, naivă și înfricoșătoare uimire. În timp ce unii își clădeau, cu sudoare și sînge, case menite să înfrîngă timpul și le durau de jur imorejuri ziduri înalte care să delimiteze și să apere pămîntul lor, ceilalți înălțau gratioase turnuri de-o noapte, ușoare corturi de piei al căror merit era tocmai faptul că nu durau, că puteau fi refăcute în mereu alte paradisuri ale pămîntului care nu aparțineau, împreună cu plantele, animalele și oamenii săi, decît sîsei. Binele și răul reprezentau pentru fiecare dintre părți în așa măsură altceva, încît orice comunicare nu întîrzie să se transforme într-o neînțelegere îndurerată și profundă. Omul alb, dornic să mănînce, să consume, să producă, se făcea misionarul idealului său de bunăstare și-i cerea indianului să devină țaran și gospodar, dar indianul se lepăda de profanare: „Îmi ceri să tai iarbă și să fac fin, și să devin bogat ca omul alb, dar cum as îndrăzni, oare, să tai nărul mamei mele?”. Omul alb, fascinat de lumina atotuternică și catastrofală a aurului, îi cerea indianului să devină miner, dar indianul rezista opunînd magiei aurului magica sa credință: „Îmi ceri să sap în pîtră, dar as putea la fel să sap sub piele pentru oase? Cînd voi muri n-as mai putea să intru în truoul mamei mele, pentru a mă naște din nou”.

Natura, ai cărei reprezentanți erau, nu-i va răzbuna decît tîrziu, atunci cînd, sufocat între bogățiile și mașinile sale, omul alb o va adora cu deznădejde, ca pe un ideal pierdut...

Ana Blandiana

Cărți și reviste UNESCO

BIBLIOTECA Academiei Republicii Socialiste România prezintă, împreună cu Comisia Națională pentru UNESCO, o interesantă expoziție de tipărituri apărute sub egida sau cu colaborarea Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, care împlinește treizeci de ani de existență. Ilustrînd marile domenii de activitate umană incluse în titulatura organizației, expunerea este structurată în secțiuni de artă, știință, educație-invățămînt, detaliînd programele și obiectivele majore ale UNESCO.

Lucrări de vastă sinteză, cum sînt *Bibliografia publicațiilor editate de UNESCO* sau sub auspiciile sale, *Anuarul statistic UNESCO*, *Index Translationum*, *Catalogul filmelor de interes arheologic, etnografic și istoric* etc., acoperă o artă de activități de mari proporții și sînt de natură să-l ghideze pe specialist dar și pe cititorul dornic pur și simplu să se informeze în rețeaua complexă și întinsă a producției contemporane a spiritului uman, în ceea ce are ea mai reprezentativ și mai viabil.

Volumul de mare valoare bibliografică ilustrează una dintre cele mai prețioase activități editoriale ale UNESCO: reproducerea cu mijloacele ultramoderne ale fotografiei și tiparului a unor dintre cele mai frumoase creații picturale și arhitectonice ale lumii. Este seria de albume în care a apărut și binecunoscutul volum *România — Biserici pictate în Moldova, alături de Iran — Miniaturi persane, Biblioteca imperială, Turcia — Miniaturi vechi, Fresce medievale* (în Iugoslavia și Bulgaria), *Tunisia — Mozaicuri vechi* etc.

România îi este dedicat de asemenea un volum din colecția *Politicile culturale* —

studii și documente. Gîndirea și scrisul românesc sînt prezentate în seria de volume apărute sub egida Comisiei Naționale Române pentru UNESCO. Ilustrînd opera unor personalități ca Dosoftei, Caragiale, Iorga, Enescu, Sadoveanu, Rebreanu... În acest ansamblu se află și binecunoscutele traduceri de versuri ale lui Arghezi apărute în editura italiană Mondadori, sau cartea lui Roy MacGregor Hastie, *The last romantic: Eminescu*.

O secțiune aparte prezintă traduceri în limba română realizate cu sprijin material din partea UNESCO. E vorba, printre altele, de cartea lui Michel Eraut — *Arta de a preda, arta de a învăța și de aceea a lui Edgar Faure — A învăța să fii*, fiecare în felul ei un diagnostic și un program totodată pentru acea dimensiune formativă a existenței umane care este educația și învățămîntul.

Traducerile în limbi străine publicate în cadrul cooperării culturale internaționale sînt ilustrate prin cîteva apariții în diverse limbi din literatura noastră interbelică și postbelică, ca și din producțiile literaturii populare.

La acest ansamblu sugestiv se adaugă unele dintre cele mai frumoase afișe tipărite de UNESCO pentru diversele sale acțiuni internaționale, printre care unele semnate de mari artiști cum sînt Sonja Delaunay sau Joan Miró.

Fără pretenția de exhaustivitate, expoziția de la Biblioteca Academiei izbuteste să fie simbolul unora dintre cele mai constructive preocupări la nivelul organizațiilor internaționale, cu un efect remarcabil în conștiința lumii.

Gabriela DOLGU

30 de ani de studiu

al limbii române

La Universitatea din Chapel Hill

Urban Tigner Holmes, Jr.

ANUL acesta s-au implinit 30 de ani de la introducerea limbii române ca obiect de studiu în cadrul catedrei de Limbi române de la Universitatea din Carolina de Nord.

Chapel Hill, orașul în care este situată această universitate, a căpătat supranumele de „partea de sud a cerului” (Southern Part of Heaven), datorită climei blinde și așezării sale geografice favorabile, la întretăierea drumurilor dintre munții din vest și țărmul estic al mării. La acestea se adaugă privilegiul de a avea cea mai veche universitate de stat din S.U.A., care și-a deschis porțile în anul 1795 (după ce a fost autorizată de constituția din 1776). Primul student a parcurs pe jos peste 125 mile pentru a se înscrie la universitate. De la un corpus studențesc de sub 50, la început, astăzi acest locaș de învățămînt numără aproape 20.000 de studenți, care se instruiesc în cele mai variate specialități. Orașul Chapel Hill se poate mândri nu numai cu grandioasa sa universitate (care constituie de fapt centrul său de greutate), ci și cu atmosfera intelectuală liniștită care atrage din ce în ce mai mulți scriitori, oameni de artă și cultură. Deși nu este prea mare (cca 30.000 de locuitori, dintre care două treimi sînt studenți), el se bucură de o viață culturală intensă și este adesea vizitat de specialiști și oameni de cultură din alte țări. Popularitatea localității și a universității sale provine și din combinația ideală dintre atmosfera calmă de viață, specifică sudului, și mentalitatea liberală din viața academică.

UNIVERSITATEA din Carolina de Nord a fost prima dintre universitățile americane care au introdus limba română ca obiect de studiu. Acest fapt se datorează unui mare profesor din S.U.A., personalitate marcantă în domeniul său, regretatul Urban Tigner Holmes, Jr. (1900—1972). A fost primul profesor american care a realizat că nu se poate face un studiu temeinic al romanisticii, fără a avea în vedere fiecare limbă romanică în parte. Pînă la el, cele aproximativ 20 de universități americane mai importante studiau în departamentele de limbi române numai cîteva limbi: franceza, spaniola, italiana, portugheza vorbită în Brazilia și, mai tîrziu, provenșala. Sporadic, în funcție de cunoștințele lingvistice ale unui profesor sau ale altuia, s-au mai creat seminarii și pentru studiul altor limbi, dar numai datorită profesorului Holmes s-au introdus în program, începînd din 1946, limbile română, catalană și retoromană, care se predau și în zilele noastre.

Elevii profesorului Holmes din cei aproape 50 de ani de carieră universitară ai acestuia au dus cu ei în nenumărate centre universitare din America experiența și entuziasmul pentru studierea tuturor limbilor române, dobîndite de la maestrul lor. Tot profesorului Holmes și discipolilor săi li se datorează ideea creării unei secții de romanistică comparată în cadrul congresului anual al MLA (Modern Language Association of America), unde el și alții au inclus în cursul anilor nenumărate comunicări și lucrări referitoare la limba română și la celelalte limbi române mai puțin studiate. În același timp, în actele congresului menționat a fost inclusă și bibliografia românească de specialitate.

ÎN LABORATORUL departamentului de limbi române de la Universitatea din Chapel Hill există acum o frumoasă colecție de înregistrări de muzică, de literatură cultă și populară românească (alături de înregistrările din alte limbi), colecție începută acum mai bine de douăzeci de ani de prof. Lawrence Sharpe și continuată de asistentul lui, Charles Wilson.

Începînd cu anul 1967 programul de studiu al limbilor române, considerate pînă nu demult minore, s-a îmbogățit prin adăugarea — în afara seminarului menționat — a unor cursuri alternative de literatură și cultură din limbile române mai puțin cunoscute: provenșala (prof. Ed. Mont-

Chapel Hill: vedere generală. În prim plan, Universitatea

gomery), galiciana (profesorii L. Sharpe și Fred Clarke), română, catalană și retoromană (prof. Augustin Maissen).

O altă inițiativă a Universității din Carolina de Nord a fost crearea unei secții cuprinzînd toate limbile române — deci și română — în cadrul S.A.M.L.A. (South Atlantic Modern Language Association), care se întrunește anual la Atlanta, Washington și în alte orașe mari.

În ultimii ani, a intrat în tradiția universității organizarea unor expoziții de cărți și discuri. Una dintre cele mai reușite a fost cea din 1973, închinată marelui savant și scriitor Dimitrie Cantemir, cu concursul Bibliotecii române din New York și al Fondului român de schimb pentru lectoratele din străinătate.

PROFESORI și specialiști americani în domeniul științelor umane au creat de cîteva ani „grupul de studii românești” (RSG—Romanian Studies Group) care a ținut a treia conferință în octombrie 1975 la universitatea noastră. Timp de două zile s-au ținut 24 de comunicări din domeniul variat privind cultura, limba și istoria poporului român. Simpozionul s-a bucurat de prezența ambasadorului român în S.U.A. și a unor specialiști și înalți funcționari români aflați în S.U.A. la acea dată. Au luat parte cunoscuți specialiști americani ca: Florence M. Hetzler, J. Augerot, M. Impay, Thomas Perry, W.D. Snodgrass, Walter M. Bacon, Demetrius Dvoichenko-Markov și alții. Ambasadorul român a oferit cu acest prilej medalia jubiliară „Dimitrie Cantemir” citorva specialiști americani care se ocupă de limba și

Durham Morning Herald

Romania Honors
UNC Professor

Thursday, October 30, 1975

Facsimil după numărul din „Durham Morning Herald” în care a fost publicată știrea referitoare la oferirea medaliei jubiliare Dimitrie Cantemir unor specialiști americani

cultura românească prezenți la această manifestare. A răspuns în numele universității pentru această onoare prof. J. Gaskin, decanul facultății de artă și știință.

În primăvara acestui an, semnatarul acestor rînduri a organizat un simpozion de studii românești la Snow Camp. Au participat profesori și studenți din universitatea noastră și din alte universități din Carolina de Nord. Ne-au fost oaspeți, de asemenea, unii profesori din Europa ca M. Betz (R.F.G.) și Mihai Țarca (România). Au ținut comunicări: R. Chessin, E. Coston, M. Stevenson, M. Betz, G. Koepfel, A. Maissen, M. Țarca. Simpozionul s-a încheiat într-o ambianță „românească” cu muzică, dansuri și poezii și cu o cină cu specialități culinare din dulcea Românie.

Această aniversare — 30 de ani de studiu privind limba și cultura română la Carolina de Nord — trebuie considerată ca un bun început în dezvoltarea viitoare a preocupărilor de acest gen la noi și sperăm că orașul Chapel Hill va fi un centru regional important din S.U.A. pentru o rodnică și strînsă colaborare științifică între specialiștii români și americani care activează în același domeniu.

Augustin Maissen

Universitatea din Carolina de Nord,
Chapel Hill, S.U.A.

Noiembrie, 1976

Sport

Patima noastră, aurul agatîrșilor

FRIG și burniță, de parcă tot ar sta să se arate de undeva din vremea scorburi lupii care prevestesc urgii și viscole. Dacă vrei să mergi la stadion trebuie să te așezi cu picioarele pe doi bitlani, dar anul ăsta, ca și cum nu ne-ar fi fost de ajuns că strugurii nu s-au copt ca lumea (o să fim nevoiți să bem numai vin vechi? dă Doamne!), pe malul Dimboviței nici țipenie de pasăre obișnuită să-și legene viața pe valuri.

La un fotbal atît de încolăcit pe mesele restaurantului Berlin, m e fotbalul bucureștean, am fi avut nevoie de timp însoțit, de o toamnă cu simțirea verde și potîrnichi aurii. Pe un timp frumos, dacă băieții din teren joacă mizerabil, așa cum joacă ei aproape întotdeauna, îți poți îndulci sufletul privind, să zicem, cum trece printre rînduri o vulpe cu picioare de narcise. Dar cînd dă de sus cu boabe de cîine aruncat în Dunăre, n-ai ce face, îți înfigi bărbia în catapeteasma nodului de la cravată și-ncepi să socotești cite minute de beznă pot încăpea într-o repriză.

Duminică (am lipsit de la Rapid—Progresul de teamă să nu văd cîrjind sînge searbăd), urmărindu-i doar pe elevii de la Steaua și pe studenții de la Sportul, m-am convins că noaptea cea mai lungă n-are atît întineric și fum negru cît găsești în ideile lor de joc. Nu cred că greșesc cînd spun că și unii și alții nu dau mărcaș pe ceapă degerată pe cei ce vin să-i vadă. Și poate au dreptate, ce, nu ne-am revoltat de-atîtea ori împotriva lor, nu ne-am jurat noi că n-o să mai lustruim cu paltoanele scindura peluzelor ani de zile, și-apoi i-am iertat și i-am căutat?!

Vezi, ei știu că noi umblăm ca magii ca să găsim o brazdă de li-liac, știu că luni dimineața ne întorcem neapărat din țara copilăriei și sîntem iar cu frunțile boțite de vîrstă, de încercări sau de gînduri și mai ales știu foarte bine că noi toți, simbătă seara și duminică pînă la amiază, uitînd de speranțele înșelate, ne apucăm să încărcăm mere roșii pe un galben submarin ca să-l trimitem plin de miresme în apele amăgirii.

O singură încheiere: patima noastră, aurul agatîrșilor.

Fănuș Neagu

ULTIMA ORĂ. La Viena, echipa națională a României, înfrîntînd o formație care, la noi, ar sta umăr la umăr cu Olimpia Rîmnicu-Sărat, a fost înfrîntă fără drept de apel. Aștept explicațiile marelui, înimitabilului Ștefan Covaci, pe care mulți îl adorau și despre care eu am spus la timpul potrivit că nu va face nimic.

F.N.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA: București, Piața Științei nr. 1, poarta B2 — B3 Telefon: 17.60.10. ADMINISTRATIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.83.99. ABONAMENTE: 3 luni — 26 lei; 6 luni — 52 lei; 1 an — 104 lei. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘTIINȚII”.

2 lei